

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΣΤ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1967 | ΑΡΙΘ 1

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ «ΟΥΜΑΝΙΣΤΙΚΟΥ», 'Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΙΔΕΩΔΟΥΣ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ

Η'

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων συνάγεται, ὅτι αὐμανισμὸς καὶ ὁ θύραθεν ἀνθρωπισμὸς αὐδέποτε θὰ δυνήθῃ νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν Χριστιανισμὸν. Τὰ ἰδικά του ιδεώδη καὶ αἱ προσπάθειαι του προσλαμβάνουν περισσότερον κύρος καὶ πνευματικότητα, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἱστορία τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τῆς ἐντάξεως αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ ὑπὸ τὴν ζεῖδωρον πνοῇ τοῦ χριστιανισμοῦ διεύρυνσις τῶν διαστάσεων πασῶν τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρώπου, οἷον τῆς φιλολογίας, τοῦ δικαίου, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης καθόλου, τυγχάνει εἰς πάντας γωνιστή¹.

Εἶναι ἐπὶ τέλους καιρὸς νὰ κατανοηθῇ, ὅτι μόνον διὰ τὸν ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ διαπλασσόμενον ἀνθρώπον ἰσχύει ἡ ρῆσις τοῦ Μενάνδρου «ὡς χαρίεν ἔστ' ἀνθρώπος, ὅταν ἀνθρώπος ᾖ». Μόνον διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ Ἀνθρωπισμοῦ τὸ ἐν τῇ ρῆσει ταύτῃ περιλαμβανόμενον μορφολογικὸν ἀνθρωπιστικὸν αἵτημα πραγματοποιεῖται ἐκ τῆς οὐσιαστικῆς ἢ καθ' ὕλην ἐπόψεως. Μόνον ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ὁ ἀνθρώπος μορφοῦται εἰς ἀρτίαν καὶ ὠλοκληρωμένην προσωπικότητα, ἀξιοποιῶν πᾶν ὅ,τι ἀληθῶς ἀνθρώπινον ὑπάρχει ἐντὸς αὐτοῦ, τ.ἔ. ἱκανοποιῶν παμμερῶς καὶ ἀρμονικῶς πάσας τὰς ἐμφύτους ἀξιολογικὰς τάσεις, ροπὰς καὶ προδιαθέσεις τῆς ψυχῆς διὰ τῆς βιώσεως ἢ πραγματοποιήσεως ἀντιστοίχων ἀξιών, αἱ ὅσαι συναποτελοῦν σύστημα καὶ ὀργανικὴν ὁλότητα ἱεραρχικῶς διηρθρωμένην καὶ ἐμψυχουμένην ὑπὸ μιᾶς ἐνοποιοῦ ζωτικῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως : «Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός» (Κολασ. γ', 11).

1. Μάρκου Σι ὠ τ ο υ, Χριστιανισμὸς καὶ Ἀνθρωπισμὸς, Ἀθῆνα 1962, σελ. 26.

*

Ἡ ἀνθρωπότης οὐδέποτε θὰ εὔρη τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς λυτρώσεως καὶ μορφώσεως, ἐὰν δὲν συστηματοποιήσῃ τὴν προσπάθειαν πρὸς ἐπικράτησιν τῶν ἀρχῶν καὶ κατευθύνσεων τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Ἡ ἐπικράτησις αὐτοῦ θὰ ἐσήμαινε τοῦτ' αὐτὸ ἐπαναστατικὴν μεταβολὴν καὶ ἀνακαινίσιν τῶν πάντων. Ἡ παιδαγωγικὴ, ἡ ἰατρικὴ, ἡ ὑγιεινὴ, ἡ ψυχολογία, ἡ κοινωνιολογία θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνισχύσουν ἔτι περισσότερον τὰς συγχρόνους ὑγιεῖς τάσεις αὐτῶν. Οἱ περισσότεροι τῶν παιδαγωγῶν, τῶν αἰσθητικῶν, τῶν κοινωνιολόγων, τῶν πνευματικῶν ὁδηγῶν, τῶν πολιτικῶν, τῶν οἰκονομολόγων, τῶν ἐγκληματολόγων, τῶν ψυχολόγων, τῶν ψυχιάτρων, τῶν ἰατρῶν, τῶν ὑγιεινολόγων, τῶν ἐνδοκρινολόγων, τῶν βιολόγων, τῶν εὐγονιστῶν, τῶν γενετιστῶν, τῶν φυσιολόγων, τῶν ἀνατομικῶν, τῶν ὄργανοχημικῶν, τῶν βιοχημικῶν, τῶν φυσικοχημικῶν κ.λ.π. θὰ ἔπρεπε νὰ ἀλλάξουν κατεύθυνσιν καὶ νὰ ἀνακαινίσουν τὰς μεθόδους τῆς ἐργασίας αὐτῶν². Δὲν θὰ ἐδεχόμεθα «τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ποσοτικοῦ, τῆς μηχανικῆς, τῆς φυσικῆς, τῆς χημείας...»³. Θὰ ἐγίνοντο θεμελιώδεις μεταβολαὶ καὶ μεταρρυθμίσεις. «Ὁ ἐπιστημονικὸς πολιτισμὸς θὰ ἐγκατέλειπε τὸν δρόμον, ποὺ ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως... Ἡ ὕλη θὰ ἔχανε τὰ πρωτεῖά της... Ἡ μελέτη τῶν ἠθικῶν, τῶν αἰσθητικῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν λειτουργιῶν θὰ παρουσιαζόταν τὸ ἴδιον ἀπαραίτητη, ὅσο καὶ ἡ μελέτη τῶν μαθηματικῶν, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας»⁴. Πλεῖστα τῶν μεθόδων τῆς Παιδαγωγικῆς θὰ ἐφαίνοντο ἀκατάλληλοι. Τὰ σχολεῖα καὶ τὰ πανεπιστήμια θὰ ἔπρεπε νὰ ἀλλάξουν τὰ προγράμματα αὐτῶν. Οἱ ὑγιεινολόγοι δὲν θὰ ἠγωνίζοντο διὰ τὴν πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῶν ὀργανικῶν μόνον ἀσθενειῶν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διὰ τὴν πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν νοσημάτων. Οἱ παθολόγοι δὲν θὰ παρεθεώρουν τὴν σημασίαν τῶν ψυχικῶν καταστάσεων διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν. Οἱ οἰκονομολόγοι θὰ ἀντελαμβάνοντο, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας καὶ ὅτι ἡ αἰτία τῶν οἰκονομικῶν καὶ δημοσιονομικῶν κρίσεων εἶναι κυρίως ἠθικὴ⁵. Ἡ ἀπελευθέρωσις ἐκ τῆς ὕλιστικῆς προκαταλήψεως καὶ τῆς μονομερείας θὰ ἤλλαξε τὰς περισσότερας ἐκ τῶν μορφῶν τῆς συγχρόνου ζωῆς. Ἡ ἱεραρχικὴ τάξις τῶν

2. Alexis Carel, Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ ἀγνωστος, μτφρ. Νάσου Α. Τζαρτζάνου, Ἀθήναι, σελ. 283-284.

3. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 280.

4. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 281.

5. Αὐτόθι.

ἀξιῶν θὰ ἦτο σεβαστή. Πᾶσαι αἱ ἀξίαι θὰ ἀνεπτύσσοντο ἀρμονικῶς καταυγαζόμεναι ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς αἰωνίου πραγματικότητος. Ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ἦτο μόνος ἐντὸς τῆς ἐρημίας τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ θὰ εἶχε στενὴν προσωπικὴν σχέσιν πρὸς τὸν Δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ. Ἡ ἐν Χριστῷ χαρά, ἀγάπη καὶ εἰρήνη θὰ ἐξωρᾶζον τὴν ἀτομικὴν, οἰκογενειακὴν, κοινωνικὴν, ἐθνικὴν καὶ πανανθρωπίνην ζωὴν.

Μιὰ τιαυτὴ ἀνακαινίσις καὶ μεταβολὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην. Πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ ἀπαιτεῖται ἀγὼν καὶ διοργάνωσις ἀγαθῆς σταυροφορίας. Πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ Χριστιανοὶ δέον νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν εὐγενῆ αὐτὴν προσπάθειαν. Ζῶντες ἐν τῇ εὐτυχεῖ καταστάσει, ἣν δημιουργεῖ δι' αὐτοὺς ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς, δέον νὰ γίνουσι φορεῖς, ἀπόστολοι καὶ κήρυκες αὐτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Πρέπει νὰ γίνουσι τὸ «ἄλας τῆς γῆς» καὶ τὸ «φῶς τοῦ κόσμου» (Ματθ. ε', 13-14).

(Τέλος)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι, ὅτι ἐκυκλοφόρησεν ὁ ἔκτος κατὰ σειρὰν τόμος τῶν ἐκδόσεων τῆς «Ἐκκλησίας», «Ἀδολεσχία Φιλόθεος» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (Μέρος Β') ὅστις καὶ ἀπεστάλη εἰς ὅλας τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις πρὸς δωρεὰν διανομὴν εἰς τοὺς αἰδεσιμ. ἱερεῖς.

Παρακαλοῦνται οἱ αἰδεσιμ. Ἐφημέριοι ὅπως φροντίσουν νὰ τὸν παραλάβουν ἀπὸ τὰ οἰκεία Μητροπολιτικὰ Γραφεῖα.

(Ἐκ τοῦ «Ἐφημερίου»)

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ
Ο ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΛΟΓΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΙΑ'. Ταῦτά ἐστιν, οἷς ἐγὼ τὴν καθ' ἡμᾶς ἰατρικὴν τῆς περὶ τὰ σώματα ἐργωδεστέραν τίθεμαι μακροῦ, καὶ διὰ τοῦτο τιμιωτέραν. Καὶ ὅτι ἐκείνη μὲν ὀλίγα τῶν ἐν τῷ βᾶθει κατοπτρευούσῃ, περὶ τὸ φαινόμενον ἢ πλείων τῆς πραγματείας· ἡμῖν δὲ περὶ τὸν κρυπτὸν τῆς καρδίας ἄνθρωπον ἢ πᾶσα θεραπεία τε καὶ σπουδὴ, καὶ πρὸς τὸν ἔνδοθεν ἡμῖν ἀντιπολεμοῦντα καὶ ἀντιπαλαίοντα ἢ μάχῃ, ὅς ἡμῖν αὐτοῖς ὑπλῆις καθ' ἡμῶν χρώμενος, τὸ δεινότατον! τῷ τῆς ἁμαρτίας θανάτῳ δίδωσι. Πρὸς οὖν ταῦτα, πολλῆς μὲν καὶ παντελοῦς τῆς πίστεως, μείζονος δὲ τῆς παρὰ Θεοῦ συνεργείας, οὐκ ὀλίγης δὲ τῆς ἡμετέρας ἀντιτεχνήσεως, ὡς γε ἐμαυτὸν πείθω, χρεία, καὶ τῆς λόγῳ καὶ ἔργῳ θεωρουμένης, εἴτε καὶ προσαγομένης, εἰ δεῖ καλῶς ἡμῖν θεραπεύεσθαι καὶ ἀποκαθαίρεσθαι· καὶ ὡς πλείστον ἀξίας εἶναι τὸ τιμιώτατον, ὧν ἔχομεν, τὰς ψυχάς.

ΙΒ'. Τὰ γε μὴν ἀμφοτέρων τῶν θεραπειῶν τέλη, τοῦτο γὰρ ἡμῖν εἰς τὴν ἐξέτασιν ἔτι λείπεται. Τῆς μὲν ὑγιείαν ἢ εὐεξίαν σαρκός, ἢ οὖσαν φυλάξαι, ἢ ἀπελθοῦσαν ἀνακαλέσασθαι, ὧν οὐπω δῆλον, εἴ τι συνοίσει τοῖς κεκτημένοις. Ἐπεὶ καὶ τὰ ἐνάντια πολυλάκις πλείω τοὺς ἔχοντας ὤνησεν, ὥσπερ πενίαι τε καὶ πλοῦτοι, δόξαι τε καὶ ἀδοξίαι, ταπεινότητες καὶ λαμπρότητες, καὶ ὅσα ἐν μέσῳ κείμενα κατὰ τὴν φύσιν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον τῆδε ἢ τῆδε νεύοντα, τῇ χρήσει καὶ τῇ προαιρέσει τῶν κεκτημένων τὸ βέλτιον ἢ τὸ χεῖρον λαμβάνει. Τῆς δὲ τὸ προκείμενον, πτερῶσαι ψυχὴν, καὶ ἀρπᾶσαι κόσμου, καὶ δοῦναι Θεῷ· καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ἢ μένον

— Χρεία ἀντιτεχνήσεως.

Εἶναι ἀνάγκη με ἀντίπλευρη μαστορικὴ προσπάθεια νὰ καταπολεμήσωμε τὸν «ἐνδοθεν ὑμῖν ἀντιπολεμοῦντα» (τὸν Διάβολον).

— Εἴτε προσαγομένης.

Τὸ εἴτε ἔχει τεθῆ διαζευκτικῶς ἀντὶ τοῦ ἦ.

— Τὸ κατ' εἰκόνα τηρῆσαι.

Νὰ διατηρηθῆ δηλαδή ἡ ψυχὴ ἀκεραία καὶ ἀμόλευτη. Διότι ἀφ' ἀνθρώπου ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ἀφοῦ ὁ Θεός, «πλάσας αὐτὸν ἐκ χοῦς, ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς» (Γεν. Β', 7).

ΙΑ'. Αὐτὰ εἶναι πού με κάνουν νά πιστεύω, πὼς ἡ δική μας θεραπευτικὴ εἶναι κατὰ πολὺ δυσκολώτερη ἀπ' αὐτὴ πού ἀσχολεῖται με τὰ σώματα, καί γι' αὐτὸ καί πολυτιμώτερη. Κι' ἀκόμη, ἐπειδὴ ἐκεῖνη λιγοστά μονάχα ἀπὸ τὴν βαθύτερή μας ὑπόσταση μπορεῖ νά ξεδιαλύνη, καί καταγίνεται περισσότερο με τὰ φαινόμενα.

Σ' ἐμᾶς ὅμως ὅλη μας ἡ θεραπεία κι' ὅλη μας ἡ προσοχὴ στρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν ἀπόκρυφον ἄνθρωπο· καί ἡ μάχη δίνεται πρὸς αὐτὸν πού μᾶς ἀντιμάχεται καί μᾶς ἀντιπολεμεῖ ἀπὸ μέσα μας· καί πού μεταχειριζόμενος ἐμᾶς τοὺς ἴδιους σὰν ὅπλα του κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας, μᾶς παραδίνει - πράγμα πού εἶναι φοβερότατο - στὸ θάνατο τῆς ἁμαρτίας.

Γιὰ νὰ τ' ἀντιπολεμήσωμε λοιπὸν αὐτά, μᾶς χρειάζεται, ὅπως τοῦλάχιστον ἐγὼ πιστεύω, μεγάλη μὲν καί τέλεια πίστη, μεγαλύτερη δὲ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καί πλούσια καί ἡ δική μας ἀντίπλευρη προσπάθεια, πού νὰ φανερώνεται καί με λόγια καί με ἔργα, εἴτε καί μ' ὅτι ἄλλο πού μποροῦμε νὰ προσφέρωμε, ἂν βέβαια πρέπει νὰ γιαιτρευθοῦμε καί νὰ καθαρισθοῦμε τέλεια, καί νὰ γίνουν οἱ ψυχές μας, πού εἶναι τὸ πολυτιμώτερον ἀπὸ τὰ ὅσα ἔχομε, ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερον ἄξιες.

ΙΒ'. Κι' αὐτὸ λοιπὸν πού μᾶς ἀπομένει ἀκόμη νὰ ἐξετάσωμε εἶναι, σὲ τί ἀποβλέπουν καί οἱ δύο αὐτὲς θεραπείες. Ἡ μιὰ λοιπὸν σκοπὸς τῆς ἔχει τὴν υγεία καί τὴν εὐεξία τοῦ σώματος· ἡ νὰ τὴν διατηρήσῃ δηλαδή, ὅταν ὑπάρχη, ἢ νὰ τὴν ξαναφέρῃ πίσω, ἂν λείψῃ· πού ἀπὸ τὰ δύο τοὺς αὐτὰ κανεῖς δὲν τὸ ξέρει, ἂν κάποιο θὰ ὠφελήσῃ αὐτοὺς πού θὰ τῶχουν ἀποκτήσῃ. Ἐπειδὴ πολλές φορὲς καί τ' ἀντίθετα πράγματα ὠφέλησαν περισσότερο αὐτοὺς πού τὰ εἶχαν, ὅπως π.χ. καί οἱ φτώχειες καί τὰ πλούτη, καί οἱ δόξες καί οἱ ἀδοξίες, καί τὰ μεγαλεῖα καί οἱ φτωχοζωές. ὅπως καί ὅλα ὅσα, πού με τὸ νᾶναι ἀπὸ τὴ φύση τοὺς διάμεσα καί χωρὶς ἀπόκλιση οὔτε ἀπὸ ἐδῶ οὔτε κι' ἀπὸ ἐκεῖ, κλίνουν πρὸς τὸ καλύτερο ἢ πρὸς τὸ χειρότερο, ἀνάλογα με τὴν χρῆση τοὺς καί με τὴν προαίρεση τοῦ καθενὸς πού τᾶχει.

Τῆς ἄλλης δὲ προορισμὸς εἶναι νὰ φτερῶσῃ τὴν ψυχὴ καί νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, καί νὰ τὴν χαρίσῃ στὸ Θεό. Καί ἡ νὰ διαφυλάξῃ τὸ ἀκατ' εἰκόνα, ὅταν διατηρῆται, ἢ νὰ τὸ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

τηρῆσαι, ἢ κινδυνεῦον χειραγωγῆσαι, ἢ διαρρυνέν ἀνασώσασθαι, εἰσοικῆσαι τε τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις διὰ τοῦ Πνεύματος. Καὶ τὸ κεφάλαιον, Θεὸν ποιῆσαι, καὶ τῆς ἄνω μακαριότητος, τὸν τῆς ἄνω συντάξεως. Τοῦτο ἡμῖν ὁ παιδαγωγὸς γίνεται νόμος. Τοῦτο οἱ μέσοι Χριστοῦ καὶ τοῦ νόμου προσῆται. Τοῦτο ὁ τοῦ πνευματικοῦ νόμου τελειωτής, καὶ τὸ τέλος, ὁ Χριστός. Τοῦτο ἡ κενωθεῖσα θεότης. Τοῦτο ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ. Τοῦτο ἡ καινὴ μίξις Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἐν ἑξ ἄμοφοῖν, καὶ δι' ἑνὸς ἀμρότερα. Διὰ τοῦτο θεὸς σαρκὶ διὰ μέσης ψυχῆς ἀνεκράθη, καὶ συνεδέθη τὰ διεστῶτα τῇ πρὸς ἄμφω τοῦ μεσιτεύοντος οικειότητι. Πάντα ὑπὲρ πάντων ἤλθεν εἰς ἓν, καὶ ὑπὲρ ἑνὸς τοῦ προπάτορος· ἡ ψυχὴ, διὰ τὴν παρακούσασαν· ἡ σὰρξ, διὰ τὴν ὑποურγήσασαν καὶ συγκατακριθεῖσαν, ἡ μὲν ψυχὴν ἡ δὲ σάρκα. Ὁ Χριστός, διὰ τὸν Ἀδὰμ τὸν γενόμενον ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὁ κρείσσων ἁμαρτίας καὶ ὑψηλότερος. Διὰ τοῦτο ἀντείσχθη τῷ παλαιῷ τὸ νέον, καὶ διὰ πάθους ὁ παθὼν ἀνεκλήθη· καὶ ὑπὲρ ἑκάστου τῶν ἡμετέρων, ἕκαστον τοῦ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀντεδόθη· καὶ γέγονε καινὸν τὸ μυστήριον, ἡ περὶ τὸν πεσόντα δι' ἀπειθειαν ἐκ φιλανθρωπίας οἰκονομία. Διὰ τοῦτο γένεσις, καὶ παρθένος· διὰ τοῦτο φάτνη, καὶ Βηθλεεμ· ἡ

— *Εἰσοικῆσαι τε τὸν Χριστόν.*

«Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα δώῃ ὑμῖν...κατοικῆσαι τὸν Χριστόν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν». (Ἐφεσ. Γ'. 17). Καὶ «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». (Γαλ. Β'. 20).

— *Διὰ μέσης ψυχῆς.*

Ἡ ψυχὴ ὑπῆρξεν ὁ διάμεσος. Διότι καὶ μετὰ τὸν Θεὸ εἶχεν ἀπόλυτη συγγένεια, ὡς «πνοή» του, ποῦ ἐνεφυσήθηκε στὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν σάρκα εἶχε στενὸ σύνδεσμο, γιατί ἀνακράθηκε μαζὶ της.

— *Φάτνη καὶ Βηθλεεμ.*

«Μαριὰμ, οὐσα ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐγκυος, πληρωθεισῶν τῶν ἡμερῶν, ἔτεκεν Ἰησοῦν· καὶ σπαργανώσασα ἀνέκλιεν ἐν φάτνῃ, οὐκ ὄντος αὐτοῖς τόπο ἐν τῷ καταλύματι», (Λουκᾶ Β' 7).

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

χειραγωγῆση σωστά, ἂν κινδυνεύη, ἢ νὰ τοῦ ξαναδώσῃ ζωὴ καὶ νὰ τὸ σώσῃ, ἐνῶ εἶχε ἀρχίσει νὰ διαλύεται· καὶ μὲ τὴν χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ μπάσῃ τὸν Χριστὸ μέσα στὶς καρδιές. Καὶ στὸ τέλος νὰ θεοποιήσῃ καὶ νὰ καταξιώσῃ μὲ τὴν οὐράνια μακαριότητα αὐτὸν ποὺ συντάχθηκε μὲ τὶς ἀγγελικὲς δυνάμεις. Αὐτὸ εἶναι γιὰ μᾶς τ' ἀποτέλεσμα τοῦ νόμου ποὺ μᾶς παιδαγωγεῖ. Αὐτὸ μᾶς ἐδίδαξαν οἱ Προφῆτες, ποὺ εἶναι οἱ διάμεσοι ἀνάμεσα στὸν Χριστὸ καὶ στὸν παλαιὸ νόμο. Αὐτὸ καὶ ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι ὁ τελειωτὴς καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ πνευματικοῦ νόμου. Αὐτὸ ἡ Θεότητα ποὺ ἐκένωσε τὸν ἑαυτὸ της. Αὐτὸ καὶ ἡ σάρκα ποὺ ἐφόρεσε. Αὐτὸ καὶ ἡ νέα ταύτιση - Θεὸς καὶ ἄνθρωπος - ἕνα κι' ἀπὸ τὰ δύο. καὶ ποὺ καὶ τὰ δύο ἕνας τὰ κατώρθωσε.

Γι' αὐτὸ κι' ὁ Θεός, μὲ διάμεσο τὴν ψυχὴ, ἀνακράθηκε μὲ τὴν σάρκα, καὶ χάρις στὴ συγγένεια ποὺ εἶχε καὶ πρὸς τὰ δύο τοὺς ὁ διάμεσος, συνδεθῆκανε τ' ἀντίθετα. Ἐνωθῆκανε γιὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου καὶ πρὸς χάριν ἑνός - τοῦ προπάτορά μας Ἀδὰμ - τὰ πάντα. Ἡ ψυχὴ, γι' αὐτὴν ποὺ παράκουσε· ἡ σάρκα, γι' αὐτὴν ποὺ συνήργησε καὶ συγκατακρίθηκε· ἡ μιὰ γιὰ τὴν ψυχὴ καὶ ἡ ἄλλη γιὰ τὴν σάρκα. Ὁ Χριστὸς γιὰ τὸν Ἀδὰμ ποὺ κυλίσθηκε στὴν ἁμαρτία· αὐτὸς ποὺ ἤτανε ἀνώτερος καὶ ψηλότερος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Γι' αὐτὸ ὁ παλαιὸς νόμος ἀντικαταστάθηκε μὲ τὸν νέο, καὶ μὲ τὰ πάθη (τοῦ Χριστοῦ) ἐσώθηκε αὐτὸς ποὺ ἔπαθε· καὶ γιὰ τὴ σωτηρίαν τοῦ καθενός μας, ἐδόθησαν σὰν ἀντάλλαγμα, τὰ πάθη ἐκείνου ποὺ εἶναι ἀνώτερός μας. Καὶ πραγματοποιήθηκεν ἔτσι, τὸ παράδοξο μυστήριον, ἡ ἀπὸ φιλανθρωπία δηλαδὴ γι' αὐτὸν ποὺ ζέπεσε, χάρις στὴν ἀπίθεια του, θεία Οἰκονομία.

Γι' αὐτὸ πραγματοποιήθηκαν ἡ (θεία) Γέννηση καὶ ἡ παρθένος Μαρία· γι' αὐτὸ καὶ ἡ Βηθλεὲμ. Ἡ Γέννηση, γιὰ νὰ σωθῇ ὁ κόσμος· ἡ Παρθένος, γιὰ νὰ ὑψωθῇ ἡ γυναῖκα. Ἡ Βηθλεὲμ γιὰ τὴν Ἐδὲμ· ἡ φάτνη γιὰ τὸν Παράδεισο. Τὰ μικρὰ καὶ τὰ φανερά, γιὰ τὰ μεγάλα καὶ γι' αὐτὰ ποὺ κρύβονται. Γι' αὐτὸ οἱ ἄγγελοι, ποὺ ἐδόξαζαν τὸν ἐπουράνιον, ποὺ γίνηκεν ἐπίγειος· καὶ οἱ βοσκοί, ποὺ ἐβλεπαν αὐτὸν ποὺ ἤτανε καὶ Ἄμνος καὶ Ποιμένας· γι' αὐτὸ καὶ τ' ἄστρο ποὺ ὄδηγούσε, καὶ οἱ Μάγοι ποὺ προσκυνούσαν κι' ἔφερναν δῶρα, γιὰ νὰ καταλυθῇ ἡ εἰδωλολατρεία. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς ποὺ βαπτίσθηκε, κι' ἐβεβαιώθηκεν ἀπὸ ψηλά, καὶ νήστεψε, κι' ἐπειράστηκε, κι' ἐνίκησε τὸν νικητὴ. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ δαίμονες ποὺ ἀποδιώχθηκαν, καὶ οἱ ἀρρώστειες ποὺ γιатρεύθηκαν, καὶ τὸ μεγάλο κήρυγμα, ποὺ σὲ μικροὺς παραδόθηκε κι' ἀπὸ μικροὺς κατωρ-

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

γένεσις, ὑπὲρ τῆς πλάσεως ἢ παρθένος, ὑπὲρ τῆς γυναικός ἢ Βηθλεέμ, διὰ τὴν Ἐδέμ ἢ φάτην, διὰ τὸν παράδεισον· Τὰ μικρὰ καὶ φαινόμενα, ὑπὲρ τῶν μεγάλων καὶ κρυπτομένων. Διὰ τοῦτο ἄγγελοι δοξάζοντες τὸν οὐράνιον, εἶτα ἐπίγειον, καὶ ποιμένες δόξαν ὀρῶντες ἐπὶ τῷ ἀμῶν καὶ ποιμένοι, καὶ ἀστὴρ ἡγούμενος, καὶ Μάγοι προσπίπτοντες καὶ δωροφοροῦντες, ἕν' εἰδωλολατρεία καταλυθῆ. Διὰ τοῦτο Ἰησοῦς βαπτιζόμενος, καὶ ἀνωθεν μαρτυρούμενος, καὶ νηστεύων, καὶ πειραζόμενος, καὶ νικῶν τὸν νικήσαντα. Διὰ τοῦτο δαίμονες ἐλαυνόμενοι, καὶ νόσοι θεραπεύόμενοι, καὶ τὸ μέγα κήρυγμα μικροῖς ἐγχειριζόμενον καὶ κατορθούμενον. Διὰ τοῦτο ἔθνη φρουασσόμενα, καὶ λαοὶ μελετῶντες κενά. Διὰ τοῦτο ξύλον κατὰ τοῦ ξύλου, καὶ κατὰ τῆς χειρὸς χειρὸς τῆς ἀκρατῶς ἐκταθείσης αἱ γενναίως ταθεῖσαι τῆς ἀνειμένης, αἱ τοῖς ἡλοῖς δεθεῖσαι τῆς ἐκβαλοῦσης Ἀδὰμ, αἱ τὰ πέρατα οἰκιοῦμεναι. Διὰ τοῦτο ὕψος κατὰ τοῦ πεπτωκότος, χολὴ κατὰ τῆς γεύσεως, καὶ στέφανος ἀκάνθινος κατὰ τοῦ πονηροῦ κράτους, καὶ θάνατος κατὰ τοῦ θανάτου, καὶ σκότος ὑπὲρ τοῦ φωτός, καὶ ταφή κατὰ τῆς εἰς γῆν ἀποστροφῆς, καὶ ἀνάστασις ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως. Ταῦτα πάντα παιδαγωγία τις ἦν περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀσθενείας ἰατρεία τῆς ἡμετέρας, τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ, ὅθεν ἐξέπεσεν, ἐπανάγουσα, καὶ τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς προσάγουσα, οὗ τὸ ξύλον ἡμᾶς τῆς γνώσεως, οὐ κατὰ καιρὸν, οὐδ' ἐπιτηδείως μεταληφθὲν, ἠλλοστρίωσε. Ταύτης ἡμεῖς τῆς θεραπείας ὑπηρετοὶ καὶ συνεργοί, ὅσοι τῶν ἄλλων προκαθεζόμεθα· οἷς μέγα μὲν τὸ τὰ ἴδια πάθη καὶ ἀρρωστήματα καὶ γιγνώσκειν καὶ θεραπεύειν· μᾶλλον δὲ οὕτω μέγα, πλὴν τοῦτο λέγειν ἡμᾶς ἢ τῶν πολλῶν καλὰ πεποίηκε, τῶν ἐπὶ ταύτης ὄντων τῆς τάξεως. Πολλῶν δὲ μείζον τὸ τὰ τῶν ἄλλων ἰᾶσθαι δύνασθαι καὶ ἀνακαθαίρειν ἐπιστημόνως, καὶ ὡς ἂν ἀμφοτέροις λυσιτελοῖη, τοῖς τε τῆς θεραπείας χρήζουσι, καὶ τοῖς ἰατροῦν πεπιστευμένοις.

— Ἔθνη φρουασσόμενα.

«Ἰνα τί ἐφρούαζαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά»; (Ψαλμ. Β' 1).

— Ὑψος κατὰ τοῦ πεπτωκότος.

Ὁ ὕψοις στὸ Σταυρὸ Ἰῶς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν σῶσιν τὸν Ἀδὰμ ποῦ εἶχε ξεπέσει ἀπὸ τὴν εὐγένειά του, ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρακοῆς του.

— Ἡ ταφή κατὰ τῆς εἰς γῆν ἀποστροφῆς.

Γιατί ὁ Θεὸς εἶχε καταρασθῆ τοὺς πρωτόπλαστους, μετὰ τὴν ἐκπτώσιν τους ἀπὸ τὸν Παράδεισο. «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει». (Γεν. Γ', 19).

θώθηκε. Γι' αυτό ἔθνη πού ἐφρούαζαν, καί λαοί πού ἐμελέτησαν ἀθλιότητες Γι' αὐτό καί τὸ ξύλο γίνηκεν ἀντίμαχο τοῦ ξύλου, καί τὰ χέρια τῶν χειρῶν· κι' ἐνάντια σ' αὐτὰ πού ἀπλώθηκαν με προπέτεια, τὰ χέρια πού ἀπλώθηκαν με γενναιοψυχία ἐναντίον τοῦ παράλυτου χειροῦ, τὰ χέρια πού παραδοθήκανε στὰ καρφιά· ἐναντίον ἐκείνων πού ἐδίωξαν τὸν Ἀδὰμ, τὰ χέρια πού ἀγκυλιάσανε τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης. Γι' αὐτό καί τὸ μεγαλεῖο τοῦ Σταυροῦ ἀπέναντι ἐνὸς ξεπεσμένου, καί ἡ πικρὴ χαλὴ ἐνάντια στὴ γεύση τοῦ γλυκοῦ καρποῦ· καί τ' ἀγκάθινο στεφάνι, ἐνάντια στὴ δύναμη τοῦ κακοῦ· καί ὁ θάνατος, κατὰ τοῦ θανάτου, καί τὸ σκοτάδι, γιὰ νὰ λάμψη τὸ φῶς· κι' ὁ ἐνταφιασμός, γιὰ νὰ μὴν ξαναγινώμαστε χῶμα, καί ἡ ἀνάσταση, γιὰ ν' ἀναστηθοῦμε κι' ἐμεῖς.

Αὐτὰ ὅλα στάθηκαν σὰν μιὰ παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ σὲ μᾶς καί σὰν μιὰ θεραπεία τῆς ἀρρώστειας μας, πού ξαναφέρει τὸν παλιὸν Ἀδὰμ ἐκεῖ πού ξέπεσε· καί μᾶς ὀδηγεῖ, με τὸ ξύλο τῆς ζωῆς, ἐκεῖ πού μᾶς ἀπόδιωξε τὸ ξύλο τῆς Γνώσεως, πού ἄκαιρα κι' ἀνόητα φαγώθηκεν ὁ καρπὸς του.

Αὐτῆς τῆς θεραπείας εἴμαστε συνεργοὶ καί ὑπηρετές, ὅσοι προβαδίζουμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους· πού γι' αὐτοὺς θάτανε μὲν μεγάλο κατόρθωμα, τὸ νὰ ἀποκοτοῦν ἐπίγνωση καί νὰ θεραπεύουν τὰ πάθη τους. Μᾶλλον δὲ δὲν εἶναι καί τόσο μεγάλο, μᾶς ἀναγκάζει ὅμως νὰ τὸ χαρακτηρίζουμε ἔτσι, ἡ κακία τῶν περισσοτέρων πού ἔχουν ἀναλάβει τὸ ἀξίωμα αὐτό. Εἶναι δὲ κατὰ πολὺ σπουδαιότερο τὸ νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ γιαιτρεύῃ καί νὰ καθαρίζῃ μ' ἐπιστημονικὴ σοβαρότητα τὶς ἀσθένειες τῶν ἄλλων. Καί θάτανε ἔτσι, καί στοὺς δυὸ χρησιμώτεροι· καί σ' αὐτοὺς, δηλαδὴ πού ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ θεραπεία καί σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἀναλάβει τὴν ἀποστολὴ νὰ εἶναι θεραπευτές.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὅποια ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβεστάτοι ἐφημέριοι δύνανται ν' ἀπευθύνουν ἐρωτήματα ἐπὶ τοιούτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας.

Ἐκλεκτές σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱ. Χρυσόστομο

Ἡ ΘΕΙΑ ΠΡΟΝΟΙΑ ΚΑΙ Ὁ ΚΟΣΜΟΣ

(Ἀπὸ τὴν ὁμιλία στοὺς ἀνδριάντες).

Ὁ Θεὸς ἐπαιδαγωγῆσε τὸ γένος μας μὲ τὴν Κτίση, ἀπλώνοντας καὶ προβάλλοντας ἀναμεσῆς τὸν οὐρανὸν, σὰν ἓνα πολὺ μεγάλο βιβλίον· καὶ γιὰ τοὺς ἀπλοῖκους ἀνθρώπους καὶ γιὰ τοὺς σοφοὺς· καὶ γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ γιὰ τοὺς πλοῦσιους· καὶ γιὰ τοὺς Σκυῖθες καὶ τοὺς βάρβαρους· μὰ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς χρήσιμο βιβλίον, πού εἶναι πολὺ σημαντικώτερο ἀπὸ αὐτοὺς πού τὸ διαβάζουν καὶ διδάσκονται ἀπ' αὐτό.

* *

Πολλὰ εἶπαμε καὶ γιὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέρα, καὶ γιὰ τὴν τάξην καὶ τὸν ρυθμὸν πού διατηροῦνται σ' αὐτὰ μὲ ἀκρίβειαν· πολλὰ καὶ γιὰ τὸν χορὸν τῶν ὠρῶν τοῦ ἔτους καὶ γιὰ τὴν συμμετρίαν τους. Γιατί, ὅπως οὔτε μισὴν ὥρα δὲν ὑπερέχει ἡ μέρα ἀπὸ τὴν νύκτα σ' ὅλο τὸν χρόνον, ἔτσι κι' αὐτὲς ἐμοίρασαν ἐξίσου μεταξὺ τους ὅλες τίς ἡμέρες. Ἀλλὰ συμβαίνει αὐτὸ πού κι' ἄλλοτες τὸ εἶπα, ὅτι δηλαδὴ τὸν Δημιουργὸν δὲν τὸν φανερώνει μονάχα τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ ὁμορφιὰ τῆς Πλάσης, ἀλλὰ κι' ὁ τρόπος πού τὴν ἐσύνθεσε· κι' ὅτι ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας της εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴν φυσικὴν τάξην. Γιατί φυσικὴ βέβαια τάξην εἶναι, τὸ νὰ βρισκεται τὸ νερὸ ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν· τώρα ὅμως βλέπομε τὸ ἀντίθετον, νὰ βασιτάζουν δηλαδὴ τὴν γῆν τὰ νερά. Φυσικὴ τάξην θάτανε, ἢ φωτιὰ νάτρεχε ψηλά· τώρα ὅμως βλέπομε τίς ἀκτῖνες τοῦ Ἡλίου νάναί στραμμένες κάτω, πρὸς τὴν γῆν· καὶ τὰ νερά νάναί ψηλότερα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ μὴν πέφτουν· κι' ὁ Ἡλιος νὰ τρέχῃ ἀπὸ κάτω· κι' οὔτε νὰ σβύνεται ἀπὸ τὰ νερά, κι' οὔτε νὰ διαλύνη τὴν ὑγρὴν ἐκείνην ἄχνα.

* *

Ρώτησε λοιπὸν αὐτὸν πού φλυαρεῖ, πὼς ὅλα εἶναι αὐτόματα· κι' ὅτι μονάχα τους ἔγιαν. "Ἄν τὸ μικρὸ καὶ τὸ περιορισμένον αὐτὸ ἀνθρώπινον σῶμα, πού ἔχει τὴν διάθεσίν του φάρμακα κι' ἐπιστημονικὴν ἰατρικὴν περιβαλψήν, καὶ τὴν ψυχὴν πού τὸ κυβερνᾷ ἀπὸ μέσα, καὶ γνώσεις ἀφθονες καὶ χίλια—δυσὶ ἄλλα βοηθήματα, δὲν μπορεῖ νὰ μένη πάντα τοῦ ἥρεμο καὶ σὲ τάξην, ἀλλὰ φθείρεται· κι' ἀφανίζεται ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴν πού τοῦ συμβαίνει συχνά, πὼς θὰ μπορούσε νὰ μένη ἀδιατάρακτος τόσους αἰῶνες ἓνας ἀπέραντος

κόσμος, πού τόν ἀπαρτίζουνε τόσο πελώρια σώματα και πού εἶναι φτιαγμένοι ἀπό τὰ ἴδια στοιχεῖα, ἂν δὲν τὸν προστάτευε κάποια Πρόνοια; Γιατί θάτανε παράλογο πράγμα, τὸ μὲν σῶμά μας πού τὸ στηρίζει κι' ἐσωτερικὴ κι' ἐξωτερικὴ πρόνοια, μὲ δυσκολία νὰ ἰσοζυγιαζή τὴν ὑπαρξή του· ὁ δὲ ἀτελειώτος αὐτὸς κόσμος, χωρὶς νὰ τὸν προστατεύη καμμιά πρόνοια, νὰ μὴν πάθῃ τίποτα παρόμοιο μὲ τὸ σῶμά μας τόσα και τόσα χρόνια.

* *

Γιατί, πές μου, πῶς ἐγίνηκε, και οὔτε κι' ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δὲν ἐξεπέρασε τὰ ὄριά του και δὲν ἀφάνισεν ὅλα τ' ἄλλα; Ποιὸς τὰ συμμαζέψεν ἀπὸ τὴν ἀρχή; ποιὸς τὰ σύνδεσε; ποιὸς τοὺς ἔβαλε χαλινάρι; και ποιὸς τὰ συγκρατεῖ τόσο καιρὸν ὡς τώρα; Γιατί βέβαια, ἂν ἦτανε ἀπλό και μονόσχημο τὸ σῶμα τοῦ κόσμου, δὲν θάτανε και τόσο ἀκατόρθωτο αὐτὸ πού λέμε. "Ὅταν ἔμωσ, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, τόσος πόλεμος ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ διάφορα στοιχεῖα, ποιὸς εἶναι τόσο μωρός, ὥστε νὰ στοχάζεται, πῶς χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κάποιος πού τὰ συμμαζεύει, σμιζανε μόνα τους αὐτά, και μένουν ἐνωμένα ἀπὸ τότε;

Γιατί ἂν ἐμεῖς, πού ὄχι ἀπὸ τὴν φύση μας ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προαίρεσή μας ἐχθρευόμαστε μεταξύ μας, δὲν μπορούμε νὰ συμβιβασθοῦμε μονάχοι μας ὅσον καιρὸ βασιτᾶ ἢ ἐχθρα μας, και σιχαίνεται ὁ ἓνας τὸν ἄλλο· παρὰ ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ κάποιο τρίτο γιὰ νὰ μᾶς συμφιλίωσῃ και νὰ μᾶς ζορίξῃ κατόπιν νὰ διατηροῦμε τὴ συμφιλίωσή μας και νὰ μὴν ξαναγυρνᾶμε στὰ ἴδια· πῶς εἶναι δυνατό στοιχεῖα, πού οὔτε λογισμὸ οὔτε κι' αἴσθησιν ἔχουν καμμιά, και πού ἀντιμάχονται ἀπὸ τὴν φύση τους μεταξύ τους, νὰ γίνῃ τὸ θαῦμα νὰ σμιζοῦνε μεταξύ τους και νὰ διατηροῦνε τὴν συνοχὴ τους αὐτὴν, ἂν δὲν ὑπῆρχε κάποια ἀνείπωτη δύναμη, πού και τὰ σύνδεσε, κι' ἀφοῦ τὰ σύνδεσε, νὰ τὰ συγκρατῇ ἐνωμένα διαπαντός στὸ δεσμὸν αὐτόν;

* *

Δὲν βλέπεις πῶς τὸ σῶμα αὐτό, ὅταν φύγῃ ἢ ψυχῇ, λιώνει και μαραίνεται κι' ἀφανίζεται, κι' ὅτι ξαναγυρίζει κάθε στοιχεῖο στὸ φυσικὸ του τέλος; Τὸ ἴδιο, χωρὶς ἄλλο, θὰ γινόντανε και μ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμον, ἂν τὸν ἄφηνε ἔρημο και χωρὶς τὴν προστασία της ἢ θεῖα δύναμη, πού τὸν κυβερνᾶ αἰωνίως! Γιατί ἂν δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ πλοῖο χωρὶς καπετάνιο, ἀλλὰ καταποντίζεται εὐκόλα, πῶς θὰ μπορούσε νὰ σταθῇ και νὰ κυβερνηθῇ ὁ κόσμος αὐτός, χωρὶς νὰ τὸν κυβερνᾷ κανεὶς; Και γιὰ νὰ τελειώσω, βάλετε μὲ τὸν νοῦ σας, πῶς εἶναι τάχα ἓνα πλοῖο ὁ κόσμος αὐτός· πῶς

τιμόνι του εἶναι ἡ γῆ μας αὐτὴ ἐδῶ κάτω πανιά του ὁ οὐρανός· ἐπιβάτες του οἱ ἄνθρωποι· καὶ πέλαγος ἡ ἄβυσσος τοῦ καιροῦ ποῦ ἀπλώνεται μπροστά μας· πῶς λοιπὸν τόσους καὶ τόσους αἰῶνες ὡς τώρα δὲν ἐναύγησε; "Αφῆσε λοιπὸν—ἄς εἶναι καὶ γιὰ μιὰν ἡμέρα—ἓνα πλοῖο χωρὶς καπετάνιο καὶ δίχως ναῦτες, καὶ θὰ τὸ ἰδῆς νὰ βυθίζεται παρευθὺς. Ὁ κόσμος ὅμως, πέντε χιλιάδες ὡς τώρα κι' ἀκόμα περισσότερα χρόνια, τίποτα τέτοιο δὲν ἔπαθε!

* *

Καὶ γιατί μιῶ γιὰ πλοῖο; Κάποιος συναρμολογᾷ στ' ἀμπέλια του ἓνα φτωχοκάλυβο· κι' ὅταν πάρῃ τὸν καρπὸ, τὸ παρατᾷ καὶ φεύγει. Κι' οὔτε δυὸ μέρες συχνὰ δὲν περνοῦν, καὶ τὸ καλύβι διαλύνεται καὶ σωριάζεται κατὰχαμα γρήγορα. Καὶ λοιπὸν, ἓνα μὲν καλυβάκι δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ χωρὶς τὸν προνοητὴ του· μιὰ δημιουργία δὲ τόσο μεγάλη καὶ τόσον ὠραία καὶ θαυμαστή, καὶ οἱ νόμοι τῆς νύκτας καὶ τῆς ἡμέρας, καὶ οἱ χοροὶ τῶν ὠρῶν ποῦ συναλλάζονται, καὶ ἡ πορεία τῆς Πλάσης ποῦ εἶναι χιλιόμορφη καὶ λογιῆς λογιῆς, καὶ στὴ στερεὰ καὶ στὴ θάλασσα καὶ στὸν ἀέρα καὶ στὸν οὐρανὸ, καὶ στὰ ζῶα ποῦ πετοῦνε, κολυμποῦνε, βαδίζουνε, γιὰ σέρνονται, καὶ στὸ ἀνθρώπινο γένος, ποῦ εἶναι καὶ τὸ σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα, πῶς θάμνην ἀπείραχτη κι' ἀνάλλαγη τόσο πολὺν καιρὸ, ἂν δὲν ὑπῆρχε βέβαια κάποια Πρόνοια;

* *

Καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ ποῦ εἶπαμε, παρακολουθήσατέ με καὶ βάλετε στὸνοῦ σας, τὰ λιβάδια, τοὺς κήπους, τὰ λογιῆς λογιῆς λουλούδια, ὅλα τὰ χορταρικά, τίς χρεῖές των, τὴν εὐωδιά τους, τὰ σχήματά τους, τὰ μέρη ποῦ φυτρώνουν, καὶ τίς ὀνομασίες τους μονάχα· τὰ δένδρα, τὰ κάρπιμα καὶ τ' ἄκαρπα· τὴ φύση τῶν μετᾶλλον· τὴ φύση τῶν ζῶων, ποῦναι στὴ θάλασσα ἢ ποῦ ζοῦνε στὴ στερεὰ, αὐτῶν ποῦ κολυμποῦνε, κι' αὐτῶν ποῦ ἀγεροπετοῦνε. Βάλετε στὸ νοῦ σας τὰ βουνά, τὰ λαγκάδια, τοὺς δασωμένους λόγγους, τὰ λιβάδια τῆς γῆς καὶ τὰ οὐράνια λιβάδια—γιατί κι' ἐδῶ στὴ γῆ, μὰ καὶ στὸν οὐρανὸ ψηλά ὑπάρχουν λιβάδια—στοχασθῆτε ἀκόμα τ' ἄστρα, τ' ἀμέτρητα λουλούδια τ' οὐρανοῦ· ρόδα ἐδῶ κάτω, τὸ οὐράνιο τόξο ψηλά.

* *

Θέλεις ἀκόμη, ἀδελφέ μου, νὰ σοῦ δείξω πῶς ὑπάρχει καὶ στὰ πουλιὰ ἀνθόκηπος; Δὲν ἔχεις παρὰ νὰ προσέξῃς τὸ φτέρωμα τοῦ παγωνιοῦ, ποῦ εἶναι καταστόλιστο κι' ἀσύγκριτο σὲ κάθε χρῶμα· πρόσεξε καὶ τὰ σπουργίτια, πῶς λαμποκοποῦνε τὰ φτερά τους.

Σκέψου τὴν ὀμορφιὰ τ' οὐρανοῦ καὶ πόσο καιρὸ διαρκεῖ χωρὶς διόλου νὰ λιγοστεύῃ· ἀλλὰ ξαστράφτει καὶ λαμπυρίζει σὰν νὰ γίνηκε σήμερα. Σκέψου τὴν δύναμη τῆς γῆς, πῶς εἶναι ἀκατάλυτη καὶ δὲν ἐξασθένησε ἡ μήτρα τῆς, πού τόσοι αἰῶνες τώρα γεννᾷ.

Στοχάσου τίς δροσοπηγές πού ἀναβρᾶνε· κι' ὅτι δὲν ἐσταμάτησαν ποτέ· ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού γινήκανε ν' ἀναδίνουν ὀλημερῆς κι' ὀλονυκτῆς, νερό. Σκέψου, σὲ παρακαλῶ καὶ τῆ θάλασσα, πού ἐνῶ δέχεται τόσα καὶ τόσα ποτάμια, δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὄρια τῆς..

* *

Ἔως πότε ὅμως θὰ κυνηγᾶμε τ' ἀπιαστα καὶ τ' ἀκατόρθωτα; Ἄξιζει, γιὰ τὸ καθετὶ πού εἶπαμε, νὰ λέμε· «ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας»¹. Ἀλλὰ τί μᾶς ἀπαντᾶνε οἱ σοφοί, ὅταν ἀκούσουν νὰ τοὺς λέμε γι' αὐτὰ ὅλα· γιὰ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ὀμορφιὰ τοῦ κόσμου καὶ γιὰ τὴν ἐπάρκεια καὶ γιὰ τὴν ἀφθονία πού συναντᾶμε παντοῦ;

—Μὰ αὐτὸ ἀκριβῶς—λένε—εἶναι καὶ τὸ κυριώτερο ἐγκλημα· ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν κόσμον τόσο μεγάλο καὶ τὸσον ὠραῖο· γιατί ἂν δὲν τὸν ἔκανε τόσο ὀμορφο καὶ μεγάλο, δὲν θὰ τὸν ἀνακηρύττανε Θεός! Τώρα ὅμως, ἐπειδὴ σαστίζουμε ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο του καὶ μᾶς θαμπώνει ἡ ὀμορφιά του, τὸν πιστέψαμε σὰν Θεός! Εἶναι ὅμως ἀσύστατος ὁ λόγος τους αὐτός. Κι' ὅτι, οὔτε τὸ μεγαλεῖο οὔτε καὶ ἡ ὀμορφιά τοῦ κόσμου δὲν εἶναι τὸ αἶτιο τῆς ἀσέβειάς τους, ἀλλὰ ἡ παραλόγιασή τους, θὰ τοὺς τ' ἀποδείξωμε ἐμεῖς πού δὲν ἐπάθαμε ποτέ μας τίποτα τέτοιο.

* *

Γιατί γιὰ ποιάν αἰτία δὲν τὸν ἐθεοποιήσαμε; Μήπως δὲν τὸν βλέπομε κι' ἐμεῖς μὲ τὰ ἴδια μάτια; Δὲν ἀπολαβαίνομε κι' ἐμεῖς, ὅπως κι' ἐκεῖνοι, τὰ ἴδια πράγματα τῆς Πλάσης; Δὲν ἔχομε κι' ἐμεῖς τὴν ἴδια ψυχὴ; δὲν ἔχομε τὸ ἴδιο σῶμα; δὲν πατοῦμε τὴν ἴδια γῆ; Πῶς λοιπὸν δὲν μᾶς ἔπεισαν κι' ἐμᾶς τὸ μεγαλεῖο καὶ ἡ ὀμορφιά πού βλέπομε, νὰ στοχασθοῦμε τὰ ἴδια μ' ἐκεῖνους; Καὶ δὲν εἶναι φανερό ἀπὸ αὐτὸ μονάχα, ἀλλὰ κι' ἀπ' ἄλλες αἰτίες. Γιατὶ τὸ ὅτι δὲν τὸν ἐθεοποίησαν ἐξ αἰτίας τῆς ὀμορφιάς ἀλλὰ ἀπὸ τὴν μωρία τους, πῆτε μας, γιατί προσκύνησαν γιὰ Θεούς, τὸν πίθηκο, τὸν κροκόδειλο καὶ τὸν σκύλλο, πού εἶναι τὰ εὐτελέστερα ζῶα; «οὕτως ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά· φάσκοντες γὰρ εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν»².

1. Ψαλμ. ργ', 24.

2. Ρωμ. α', 21 - 22.

Δὲν θ' ἀρκεσθοῦμε ὅμως μονάχα σ' αὐτά, ἀλλὰ θὰ προσθέσωμε καὶ κάτι ἄλλο.

* * *

Κι' αὐτὰ βέβαια τὰ πρόβλεψεν ὁ Θεός. Καὶ μὲ τὴν σοφία του ἐξαφάνισε κι' αὐτὴ τους τὴν πρόφασιν. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὸν ἔκαμε τὸν κόσμον θαυμαστὸ καὶ μεγάλο μονάχα, ἀλλὰ καὶ φθαρτὸ καὶ προσωρινό· κι' ἔβαλε παντοῦ πολλὰς ἀποδείξεις τῆς ἀδυναμίας του καὶ τῆς φθαρτότητάς του· κι' αὐτὸ ποῦ ἔκαμε γιὰ τοὺς Ἀποστόλους τῶκαμε καὶ γιὰ τὸν κόσμον.

Τί λοιπὸν ἔκαμε γιὰ τοὺς Ἀποστόλους; Ἐπειδὴ ἔκαναν πολλὰ σημαδιακὰ πράγματα καὶ θαύματα μεγάλα καὶ παράδοξα, τοὺς ἄφησε νὰ ταλαιπωροῦνται διαρκῶς, νὰ καταδιώκωνται, νὰ φυλακίζωνται, νὰ πέφτουν σ' ἀρρώστειες σωματικὰς καὶ νᾶναι πάντα μέσα στὴ θλίψη· κι' αὐτὸ γιὰ νὰ μὴν πάρουν ἀφορμὴ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ μεγάλα τους θαύματα νὰ τοὺς νομίσουνε Θεούς. Γι' αὐτὸ, ἐνῶ τοὺς ἔδωκε πλοῦσια τῆ χάρι του, ἄφησε νᾶναι θνητὸ τὸ σῶμά τους, γιὰ πολλοὺς μάλιστα· κι' ἀρρωστειάρικο, καὶ δὲν ἄλλαξε σὲ δύναμη τὴν ἀδυναμία τους... Ὅπως λοιπὸν γιὰ τοὺς Ἀποστόλους, ἐξ αἰτίας στὰ μεγάλα τους θαύματα, ἄφησε νᾶναι καὶ ἡ φύση τους ἀδύνατη, κι' ἐπέτρεψε καὶ τοὺς ἀλλεπάλληλους πειρασμοὺς τους, γιὰ νὰ μὴν τοὺς νομίσουνε θεοὺς, ἔτσι καὶ γιὰ τὸν κόσμον ἔκαμε κάτι παραπλήσιο μ' αὐτό. Γιατὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὸν ἔκαμεν ὠραῖο καὶ μεγάλο, κι' ἀπὸ τ' ἄλλο φθαρτό. Καὶ τὰ λένε καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ οἱ Γραφεῖς. Γιατὶ αὐτὰ λέει, ἐκεῖνος ποῦ διηγεῖται τὴν ὁμορφιὰ τῶν οὐρανῶν: «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ»³. κι' ἄλλοῦ «ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνὴν ἐπὶ τῆς γῆς»⁴ καὶ ξαναλέει ἄλλοῦ, «ὁ κατέγων τὸν γῦρον τοῦ οὐρανοῦ»⁵. Κι' ἄλλοῦ πάλιν, δείχνοντας πῶς κι' ἂν εἶναι μεγάλος κι' ὠραῖος ὁ κόσμος, εἶναι ὅμως φθαρτός, ἐκφράζεται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο· «Κατ' ἀρχὰς σὺ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιοθήσονται καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς καὶ ἀλλαγῆσονται»⁶. Καὶ σ' ἄλλο μέρος πάλιν λέει ὁ Δαυὶδ γιὰ τὸν ἥλιο, «ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ· ἀγαλλιᾶσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὀδόν».

* * *

Εἶδες πῶς σοῦ παράστησε τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ

3. Ψαλμ. ιη', 2.

4. Ἦσ. μ' 22.

5. Ἐκκλ. μγ', 13

6. Ψαλμ. ρα', 27.

Ἡ ἀγωνία ἐνὸς ἱερέως

ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ ΣΟΥ

Σκύβουν κι' αὐτοὶ ἀπ' τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, γιὰ νὰ λάβουν μέρος τῆ λατρεία, νὰ σταθοῦν πλάι μου.

Οἱ ἄγγελοὶ σου, «οἱ πρῶτοι κτισθέντες»¹ πλαισιώνουν τὸν οὐράνιο θρόνο σου. Τούτοις περιτετεύχισον². Ὁ προφήτης σου, ποὺ τιμήθηκε μὲ τὸ σπάνιο προνόμιο, νὰ δῆ πτυχὲς τῆς ζωῆς τοῦ οὐρανοῦ μᾶς ἐμπιστεύθηκε τὸ ὄραμά του. «Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ Σεραφεὶμ εἰστήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ, ἕξ πτέρυγες τῶ ἐνὶ καὶ ἕξ πτέρυγες τῶ ἐνί, καὶ ταῖς μὲν δυσι κατεκάλυπτον τὸ πρόσωπον, ταῖς δὲ δυσι κατεκάλυπτον τοὺς πόδας καὶ ταῖς δυσὶν ἐπέταντο. Καὶ ἐκέκραγεν ἕτερον πρὸς τὸν ἕτερον καὶ ἔλεγον ἅγιος,

μεγάλου ἄστρου; Γιατί, σὰν ἓνας γαμπρὸς ποὺ προβάλλει ἀπὸ ἓνα γαμπριάτικο κρεβάτι, ἔτσι κι' ὁ Ἥλιος σκορπίζει τὸ συναυγο τὶς ἀκτίνες του, στολίζοντας τὸν οὐρανὸ σὰν μ' ἓνα χρυσοκίτρινο παραπέτασμα καὶ βάφοντας τριανταφυλλένια τὰ σύννεφα κι' ἀνεμπόδιστα τρέχοντας ὅλη τὴν ἡμέρα, δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τίποτα στὸ δρόμο του.

Εἶδες λοιπὸν τὴν ὁμορφιά του; εἶδες τὸ μεγαλεῖό του; Βλέπε τώρα καὶ τὴν ἀπόδειξη τῆς ἀδυναμίας του, ποὺ κάποιος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, θέλοντας νὰ τὴν φανερώσῃ ἔλεγε: «Τί φωτεινότερον ἡλίου; καὶ τοῦτο ἐκλείπει»⁷. Τί εἶναι φωτεινότερο ἀπὸ τὸν Ἥλιο; ὅμως κι' αὐτὸς χάνεται. Κι' ὄχι μόνον ἀπ' αὐτὸ φανεράνεται καὶ μπορεῖ νὰ ἰδῆ κανεὶς τὴν ἀδυναμία του, ἀλλὰ κι' ἀπὸ τίς συννεφοσνάξεις. Γιατί σὰν περνᾷ ἀπὸ κάτω του κάποιο σύννεφο, ἀφοῦ ξαπολύσῃ πολλὰς φορές τὶς ἀκτίνες του κι' ἀντιμαχήσῃ μαζί του, δὲν τὸ κατορθώνει νὰ τὸ διασχίσῃ· γιατί εἶναι πυκνότερο καὶ ἀντέχει. Ἀλλὰ τρέφει καὶ τοὺς σπόρους τῆς γῆς, μ' ἀπαντᾷ. Κι' ὅμως οὔτε κι' αὐτοὺς δὲν τοὺς συντηρεῖ μονάχως του· ἀλλὰ ἔχουν ἀνάγκη κι' ἀπὸ τὴν γῆ, κι' ἀπὸ τὴν δροσιά, κι' ἀπὸ τίς βροχὲς, κι' ἀπὸ τοὺς ἀγέρηδες, κι' ἀπὸ τὸν πολὺ καιρὸ. Κι' ἂν δὲν συντρέξουν ὅλα αὐτά, γίνεται περιττὴ καὶ τοῦ Ἥλιου ἡ χρησιμότητα.

Ἐπίδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

1. Ἐρμᾶ, Ποιμὴν ὄρασ. γ', IV.

2. Ἐρμᾶ, Ποιμὴν Παραβολὴ θ', XII.

7. Ἐκκλ. ιστ', 30.

ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ»³.

Σκηνὴ γεμάτη οὐράνιο μεγαλεῖο. Τὰ δικὰ μου μάτια δὲν θὰ ἄντεχαν στὴν ἀστραποβόλο λάμψη κι' οἱ χορδὲς τῶν αὐτιῶν μου θὰ ἔσπαγαν μόλις τις ἀγγίξει ὁ παναρμόνιος ἤχος τῆς ἀγγελικῆς ὑμνωδίας. Στὴ γῆ μας, στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες μας δὲν ξετυλίχτηκε, οὔτε θὰ ξετυλιχθῆ, παρόμοια σκηνή. Μένει μοναδική. Σὲ ἐπιβλητικότητα σὲ ὁμορφιά, σὲ ἀγνότητα. "Ὅπως μοναδικὸς εἶσαι σὺ." Ἀπειρὸς σὲ δύναμι καὶ σὲ μεγαλεῖο καὶ σὲ ἐξουσία.

Εἶπα, Κύριε, πὼς δὲν ξετυλίχτηκε στὴ γῆ μας παρόμοια σκηνή. Κι' ὅμως πραγματοποιεῖται συχνά. Δὲν γίνεται στὰ σπίτια μας καὶ στὰ ἀνάκτορά μας. Ἐκεῖ ὑπάρχει πλοῦτος, χρυσάφι, ἐθιμοτυπία. Στοιχεῖα, πού ὅλα μαζῆ δὲν μποροῦν νὰ ἀκτινοβολήσουν οὔτε ὅσο φῶς καὶ μεγαλοπρέπεια ἀκτινοβολεῖ μιά καὶ μόνη ἀκτῖνα, πού στέλλεται ἀπ' τὸ θεῖκό σου θρόνο. Ἄλλ' ἂν δὲν γίνεται ἐκεῖ, γίνεται στὸ γήινο ἀνάκτορο τὸ δικό σου. Γίνεται στὸ ναὸ σου. Ἐκεῖ ὁ θρόνος σου στὸν ὁποῖο ἀναπαύεσαι. Ἐκεῖ οἱ δορυφόροι ἄγγελοί σου. Ἡ ἴδια μεγαλοπρέπεια, πού ὑπάρχει στὸν οὐρανό, καὶ στὴ γῆ μας. Ἡ ἴδιο κρυστάλλινη ἀγνότης. Ὁ ἴδιος ἀρμονικὸς ὕμνος. Οἱ ἐνδοξοὶ ἄγγελοί σου «δεξιὰ καὶ εὐάνωμα συκρατοῦντες σε»⁴.

Καὶ δὲν εἶναι ἓνα τὸ ἀνάκτορό σου. Εἶναι πολλά. Σπαρμένα στὴ γῆ μας. Σὲ κάθε πόλι. Σὲ κάθε χωριό. Σὲ κάθε κορφή. Σὲ κάθε λαγκάδι. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ πλούσια, στολισμένα ἀπ' τὰ δικὰ μας τὰ χέρια. Ἄλλα ἀπέριττα. "Ὅμως σ' ὅλα ἡ ἴδια μυστικὴ μεγαλοπρέπεια. Ἡ ἴδια δυνατὴ παρουσία σου. Κι' ἡ ἴδια μεγαλοπρεπῆς δορυφορία τῶν ἀσωμάτων ἀγγέλων σου.

*
* *

Οἱ ἅγιοι ἄγγελοί σου στέκονται γύρω σου τὴν ὥρα πού προσφέρεσαι θυσία.

"Ὅπως καὶ στὴ Γεθσημανῆ.

Ἐκεῖ δοκίμασες πόνο πολὺ. Τὸ πικρὸ ποτήρι τοῦ θανάτου πρόβαλε ἀκέραιο μπροστά σου. Σοῦ προσφέρθηκε. Γιὰ νὰ τὸ πιῆς ὀλόκληρο. Καθὼς τὸ ἔπιασες στὸ χέρι, ἡ ἀνθρώπινη φύσι σου, ἡ ἀπαλή, ἡ ἥρεμη ἔνοιωσε ἰσχυρὸ τὸν τρανταγμό, πού φέρει ἡ ἀγωνία. Ὁ ἰδρωτὰς ἔλουσε τὸ πρόσωπό σου. Κι' ἀπ' τὰ χεῖλή σου βγῆκε ἡ πονεμένη κραυγή: «πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω»⁵. Τὴν ὥρα αὐτὴ τῆς σκληρῆς ἀγωνίας σου οἱ μαθηταὶ σου δὲν

3. Ἑσαῦ στ', 1-3.

4. Ἐρμᾶ, Ποιμὴν, Παραβολὴ θ', XII.

5. Λουκᾶ κβ', 42.

σὲ συνόδευαν. Νικημένοι ἀπ' τὸ βάρος τῆς λύπης, εἶχαν ἀποκοιμηθῆ λίγα μέτρα πιο̄ πέρα. Οἱ ἄγγελοί σου ὅμως δὲν σ' ἄφησαν. Κάποιος ἀπ' αὐτοὺς ἤρθε στὸ πλευρό σου. Τὴν πληροφορία τὴν ἀντῶ ἀπ' τὸν εὐαγγελιστῆ. «Ὡφθη αὐτῶ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν»⁶. Ὅχι γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ πλάσμα τὸν πλάστη, ὁ λειτουργός σου ἄγγελος τῆ θεία σου φύσι. Αὐτὴ δὲν εἶχε καμμιὰ μετοχὴ στὸν πόνο. «Εἰ γὰρ καὶ πέπονθέ σου τῆς σαρκὸς ἢ χοϊκῆ οὐσία, ἀλλ' ἡ θεότης ἀπαθῆς διέμεινε». Ἀλλὰ γιὰ νὰ στηρίξῃ τὸ «πρόλημα», τὴν ἀνθρώπινη φύσι. Νὰ τῆς δώσῃ τὴ δύναμι νὰ σηκώσῃ τὸ βάρος τῆς λύπης καὶ τῆς ἀγωνίας.

Κύριε, τὴν ὥρα ποὺ γίνεται ἡ θεία Λειτουργία, καὶ σὺ καὶ γὼ μεταφερόμαστε στὴ Γεθσημανῆ. Σὺ φορτώνεσαι τὸ ἀμάρτημά μας καὶ ζῆς τὸ σκληρὸ πόνο. Καὶ γὼ, ἄνθρωπος μαθητῆς σου, πλασμένος ἀπ' τὴν ἴδια ζύμη, ἀπ' τὴν ὁποία ἦταν πλασμένος ὁ Πέτρος κι ὁ Ἰάκωβος κι ὁ Ἰωάννης, δὲν ἔχω τὴν ψυχικὴ ἀντοχὴ νὰ σὲ συντροφεύσω. Βρίσκομαι κοντά σου. Μὰ ἡ παρουσία μου εἶναι ἄτονη. Ὅσο κι' ἂν τὴν ὑποδαυλίξῃ ἡ ἀγάπη, δὲν τὴν συντροφεύει ἡ δύναμι. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν νοιώθω τὴν ἀγωνία σου καὶ δὲν παραστέκομαι στὸν πόνο σου. Δὲν ἔχω τὸν τρόπο νὰ σπογγίσω ἀπ' τὸ ἅγιό σου μέτωπο τὸν αἱμάτινο ἰδρῶτα καὶ νὰ μοιραστῶ μαζί σου τὴ λύπη.

Αὐτὸ ποὺ δὲν μπορῶ νὰ κάνω ἐγὼ, τὸ κάνει ὁ ἄγγελός σου. Ὁ ἀσώματος ἐπισκέπτης, ποὺ ἔρχεται νὰ παρασταθῆ στὴ Γεθσημανῆ σου καὶ στὸ Γολγοθᾶ σου, ποὺ ἀναπαριστάνονται ἀναίμακτα στὴ γῆ μας.

Τότε οἱ μαθηταὶ σου τὸν εἶδαν. Τώρα ἐγὼ δὲν τὸν βλέπω. Δὲν ἔχει αὐτὸ καμμιὰ σημασία. Ἐρχεται. Καὶ στέκεται κοντά σου. Ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ σταθῆ στὸ πλευρό σου καὶ νὰ σὲ συντροφεύσῃ στὴ μεγάλη σου θυσία.

* *

Μεγαλεῖο ἄρρητο.

Ἡ λατρεία μας, μὲ τὴν παρουσία καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, παίρνει ἓνα χαρακτῆρα γνήσια οἰκουμενικῶ.

Στὶς ἀνθρώπινες δυσοληψίες μας, ὅταν κάνουμε λόγο γιὰ οἰκουμενικότητα, ἐνοοῦμε τὴ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων ὄλων τῶν ἡπείρων τῆς γῆς μας. Τὴ συνάντησι τῶν φυλῶν, ποὺ αὐλακώνουν μὲ τὰ βήματά των τὴ σφαῖρα μας. Στὸ ναὸ σου μέσα ἡ οἰκουμενικότητα παίρνει διαστάσει. Ἐνώνει ὀχιμόνο τοὺς λογικοὺς διαβάτες τῆς γῆς μας, ἀλλ' ὀλόκληρη τὴ δημιουργία. Συναντιέται στὸ ναὸ, ὅ,τι ἔχει βρῆ ἀπ' τὰ χέρια σου τὰ παντοδύναμα καὶ, καθένα μὲ τὸν

6. Λουκᾶ κβ', 43.

τρόπο του προσφέρεται στην αγάπη σου. Ἡ ἄψυχη ὕλη, ὁ λογικὸς ἄνθρωπος οἱ ἄυλες δυνάμεις. Ἡ ὕλη προσφέρει τὸ χῶρο καὶ τὴ διακόσμησι, καὶ τὸ κάθε τι, ποῦ εἶναι χρήσιμο γιὰ τὴ λατρεία. Μεῖς οἱ ἄνθρωποι, σοῦ προσφέρουμε τὴν καρδιά μας καὶ τὴν εὐωδία τῆς προσευχῆς, μας. Κι' οἱ ἀσώματοι ἄγγελοι σου στέκουν κι' αὐτοὶ γιὰ νὰ σοῦ προσφέρουν μὲ τὸ δικό τους τρόπο τὸν τρισάγιο ἁρμονικὸ ὕμνο. Ἡ γῆ μας καὶ μεῖς, ποῦ μᾶς ἐπλασες νὰ εἶμαστε οἱ βασιληάδες τῆς γῆς, συναντώμαστε μὲ σένα, ποῦ εἶσαι ὁ βασιλιάς τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μὲ τοὺς δορυφόρους ἄγγελους σου. Γιὰ νὰ σοῦ προσφέρουμε ὅλοι μαζὶ, ἕπως σοῦ ταιριάζει, τὴν ἀφοσίωσί μας καὶ τὴν αγάπη μας.

Κι ὅλα αὐτὰ μὲ τόσο ἀπέριττο τρόπο. Χωρὶς τυμπανοκρουσίες, χωρὶς παρατάξεις, χωρὶς διαταγές. Συμπλέκονται τὰ γήινα μὲ τὰ οὐράνια, χωρὶς νὰ προκληθῇ σάλος στὴ ζωὴ μας καὶ νὰ πῆξουν οἱ σελίδες τῶν ἐφημερίδων μας ἀπ' τὶς ἀτέλειωτες περιγραφές.

Μάθημα μεγάλο γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, ποῦ συνήθισε στὸ θόρυβο στὴν ἐπίδειξι, στὸν ἐντυπωσιασμό.

* *

Οἱ ἄγγελοι σου, Χριστέ μου, κυκλώνουν μαζὶ μου τὸ ἱερὸ θυσιαστήριο. Εἶναι οἱ συλλειτουργοί μου.

Μᾶς χωρίζει χάσμα. Αὐτοὶ αἰθέριοι. Ἐγὼ δεμένος στὴν ὕλη καὶ μου φύσι. Στὸ ἅγιο θυσιαστήριο ἕμως συναντώμαστε καὶ («περιχορεύουμε»).

Νοιώθω κάτι νὰ μὲ συνδέη στενὰ μὲ τοὺς ἁγίους ἄγγελους. Παρ' ὅλη τὴ διαφορὰ ποῦ μᾶς χωρίζει, τοὺς αἰσθάνομαι πολὺ κοντὰ μου. Τολμῶ νὰ τοὺς ὀνομάσω ἀδελφία μου. Εἶναι τὰ πρωτότοκα ἀδελφία μου. Ποῦ πλάστηκαν ἀπ' τὸ δικό σου χέρι πρὶν ἀπὸ μένα. Καὶ στέκουν πάντα στὸ πλευρό μου γιὰ νὰ μὲ φυλάγουν καὶ νὰ μὲ καθοδηγοῦν στὴ σωτηρία.

Τὸ θεωρῶ ιδιαίτερη τιμὴ νὰ ἐνώνω τὴν ὁδὴ τῆς αγάπης μου σὲ σένα μὲ τὴν ὁδὴ τῶν ἀγγέλων. Καὶ μὲ ιδιαίτερη χαρὰ ἐπαναλαμβάνω τὸ λόγο τοῦ ψάλτου βασιληᾶ: «ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶ σοι»⁷ ὁ Θεός.

Ὅταν ἀνακλίθηκες στὴ φτωχικὴ φάτνη τῆς Βηθλεέμ, οἱ δορυφόροι σου ἄγγελοι ἤρθαν κι αὐτοὶ γιὰ νὰ σαλπίσουν στὴ γῆ μας τῆς χαρά. Παρουσιάστηκαν ὀλόσωμοι στοὺς ἄδολους σποπᾶνους. Κι' ἔσμιξαν μὲ τὰ ἀπέριττα λόγια θαυμασοῦ τῶν καλόκαρδων Βηθλεεμιτῶν τὸ δικό τους παναρμόνιο ὕμνο.

Τὸ ἴδιο γίνεται μέχρι σήμερα. Ὅταν γονατίζουμε μπροστά σου σκύβουν ἀπ' τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ οἱ ἄγγελοι γιὰ νὰ ἐνώσουν

7. Ψαλμ. ρλζ', 1.

μαζί μας τις προσευχές των. Με τὸν κακότεγνο δικό μας ὕμνο τὴν ὑπέροχη ἀγγελικὴ τους ἀρμονία. Με τὸ θυμίαμα τῆς λατρείας ποὺ πολλές φορές εἶναι ἀνακατεμένο με ἀναθυμιάσεις μιᾶς λερωμένης καρδιάς, τὴν εὐωδία τῆς ἀγνότητός των. Συμπροσεύχονται μαζί μας. Συνδοξολογοῦν. Καὶ παίρνοντας στὰ διαμαντένια χέρια τους τὴν ἱεσσία μας καὶ τὸν ὕμνο μας, ἀναλαμβάνουν, με τὴν παρρησία, ποὺ ἔχουν, νὰ τὰ φέρουν καὶ νὰ τ' ἀποθέσουν στὰ πόδια σου.

Τὸ λειτουργημά τους αὐτὸ δὲν εἶναι ἐπινόηση τῆς ἀνάγκης ποὺ νοιώθω, νάχω κάποιο μεσίτη στὸ θρόνο σου. Εἶναι μιὰ πραγματικότητα, ποὺ μοῦ τὴν ἀποκαλύπτει ὁ ὄραματιστὴς μαθητῆς σου. «Καὶ ἀνέβη ὁ κατὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»⁸.

Κι ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ στόμα τοῦ ἀγγέλου σου Ραφαὴλ ἀκούστηκε, σὲ ἐποχὴ παλιά, μιὰ βεβαίωσις, ποὺ συμφωνεῖ ἀπόλυτα με τοῦ μαθητοῦ σου τὴν ἀποκάλυψι. Τὴν ἔδωσε στὸν ἀγνὸ νέο Τωβίτ. «Ὅτι προσηύξω οὐ καὶ ἡ νύμφη σου Σάρρα, ἐγὼ προσήγαγον τὸ μνημόσυνον τῆς προσευχῆς ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ ἁγίου· καὶ ὅτε ἔθαπτες τοὺς νεκρούς, ὡσαύτως συμπαρήγγημι σοι, καὶ ὅτε οὐκ ὤκησας ἀναστῆναι καὶ καταλιπεῖν τὸ ἄριστόν σου, ὅπως ἀπελθὼν περιστείλῃς τὸν νεκρόν, οὐκ ἔλαθές με ἀγαθοποιῶν, ἀλλὰ σὺν σοὶ ἤμην... ἐγὼ εἰμι Ραφαὴλ, εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἁγίων ἀγγέλων, οἱ προαναφέρουσι τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων, καὶ εἰσπορεύονται ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου»⁹.

Οἱ βεβαίωσις αὐτὲς διοχετεύουν στὴν καρδιά μου χαρὰ καὶ θάρρος. Με ἐμπνεύουν καὶ τονώνουν τὴν πίστη μου, ὅτι οἱ ἅγιοι ἀγγελοὶ σου μεταφέρουν στὸ θρόνο σου τις προσεχές μου. Με πείθουν «οὕτως ὑποληπτέον συνάγεσθαι ποτε τῶν ἐπισκοποῦντων καὶ λειτουργούντων τῷ Θεῷ ἀγγέλων παρουσίαν τῷ δέ τινι τῶν εὐχομένων ἵνα συμπνεύσωσιν οἷς ὁ εὐχόμενος ἤξίωσεν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκάστου ἄγγελος, καὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (μικρῶν), διὰ παντός βλέπων «τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός» «αὐτοῦ ἐν ταῖς οὐρανοῖς» καὶ ἐνορῶν τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς τὴν θεότητα, συνεύχεται τε ἡμῖν καὶ συμπράττει ἐν οἷς δυνατόν ἔστι περὶ ὧν εὐχόμεθα¹⁰», «ὡστ' εἶναι ἐπὶ τῶν ἁγίων συναθροισμένων διπλῆν ἐκκλησίαν, τὴν μὲν ἀνθρώπων τὴν δὲ ἀγγέλων»¹¹.

Ἡ παρουσία τῶν ἀγγέλων σου κάνει τις στιγμὲς τῆς λατρείας μου ἀνεκτίμητες. Γι' αὐτὸ κι ὀλόψυχα τῇ ζωῷ. Καθὼς ξεκινᾶω γιὰ τὴ θεία λειτουργία, στὴ Μικρὴ Εἴσοδο, μ' ὄλη μου τὴν καρδιά

8. Ἀποκάλ. ἡ, 4.

9. Τωβίτ ιβ' 12-15.

10. Ὀριγένους, περὶ εὐχῆς XI, 5.

11. Ὀριγένους, περὶ εὐχῆς XXXI, 5.

προσεύχομαι στήν ἀγάπη σου : «Ποίησον σὺν τῇ εισόδῳ ἡμῶν εἰσοδὸν ἀγίων ἀγγέλων γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν καὶ συνοδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα».

Στείλους, Κύριε κοντά μου. Συλλειτουργούς. Νὰ σὲ δοξολογήσω μαζί τους. Καὶ νὰ ἐμπιστευθῶ στὰ ἄσπιλα χέρια τους τίς φωτῆς προσευχές μου.

* * *

Χριστέ μου, πόσο πολύτιμη εἶναι ἡ παρουσία τῶν ἀγίων ἀγγέλων σου !

Ὅσο μελετῶ τὴ Γραφή καὶ τῶν φωτισμένων Πατέρων τοὺς στοχασμοὺς βλέπω ν' ἀνοίγωνται μπροστά μου καινούργιες πτυχές τῆς ζωῆς τῶν ἀγγέλων σου μέσα στήν Ἐκκλησία καὶ τῆς προσφορᾶς των σ' αὐτήν.

Δὲν στέκουν ἀπλῶς μαζί μου. Ἄλλὰ καὶ ἐργάζονται καί, μὲ τὴ διαταγὴ τῆ δικῆ σου, πλοηγοῦν τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας σου, καθὼς πλέει στὸν ἀνοιχτὸ πόντο τῆς ἐγκόσμιας ζωῆς. Δὲν εἶναι γῆινο τὸ σκάφος. Δικό σου εἶναι. Σὺ τὸ ἐδημιούργησες καὶ σὺ τὸ κυβερνᾷς. Ἀξιώποιεῖς ὅμως στὸ ἔργο τῆς διακυβερνήσεως καὶ τὰ ἀσώματα πλάσματά σου, τοὺς ἀγίους ἀγγέλους. Γι' αὐτὸ «ἡ Ἐκκλησία ὡς ναῦς ἐν πελάγει γειμάζεται μὲν ἀλλ' οὐκ ἀπόλλυται· ἔχει γὰρ μεθ' ἑαυτῆς τὸν ἔμπειρον κυβερνήτην Χριστόν... ἔχει δὲ καὶ ναύτας δεξιᾶ καὶ εὐωνύμῳ ὡς ἀγίους ἀγγέλους παρέδρους, δι' ὧν αἰεὶ κρατεῖται καὶ φρουρεῖται ἡ Ἐκκλησία»¹².

Ἐμπειροὶ ναῦται οἱ ἄγγελοι σου δαμάζουν τὰ ἀφρισμένα κύματα τοῦ κακοῦ γιὰ νὰ περάσῃ καὶ νὰ συνεχίσῃ ἄθικτο, τὸ ταξεῖδι τοῦ τὸ νοητὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας σου.

Τὴν ἴδια παραστατικὴ εἰκόνα βροῖσκω καὶ σ' ἓνα ἄλλο φλογερὸ ἀπολογητὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας : «Τὴν μὲν παντελικὴν καὶ γενικὴν ὁ Θεὸς ἔχει τῶν ὅλων πρόνοιαν, τὸ κῦρος καὶ τὸ κράτος ἀπάντων αὐτὸς ἀνηρηθμένος καὶ ὡσπερ σκάφος τῷ τῆς σοφίας οἴκῳ διευθύνων ἀκλινῶς τὸ πᾶν, τὴν δὲ ἐπὶ μέρος οἱ ἐπ' αὐτοῖς ταχθέντες ἄγγελοι»¹³.

Πόση χαρὰ γιὰ μᾶς τοὺς ἀδύνατους ποντοπόρους, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας σου, νὰ ξέρουμε πῶς στὸ τιμὸνι κάθεσαι σὺ καὶ πῶς τὸ λειτουργήμα τῶν ναυτῶν τὸ ἀσκοῦν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σου ! Τὴν καρδιά μας τὴν πλημμυρίζει ἓνα αἶσθημα ἀσφαλείας καὶ ἐλπίδας. Παραμερίζουν ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία καὶ ἡ ἀβεβαιότης. Πιστεύουμε πῶς ὁ,τιδήποτε κι ἂν συμβῆ, θὰ φτάσουμε στὸ γεμᾶτο φῶς καὶ χαρὰ τέρμα.

12. Ἱππολύτου, περὶ Χριστοῦ καὶ ἀντιχριστοῦ LIX.

13. Ἀθηναγόρου, πρεσβεία περὶ Χριστιανῶν 24.

Νοιώθω τὴν ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσω ἓνα μου λάθος. Μὲ τὸ νὰ μὴ βλέπω τοὺς ἀγγέλους σου, παρασύρομαι στὸ ἀμάρτημα νὰ τοὺς ἀγνοῶ. Ὁχι τόσο στὴ λειτουργικὴ μου ζωὴ, ὅσο στὴν ποιμαντικὴ. Παρασημοφοῶ τὸν ἑαυτό μου μὲ τὸν τίτλο τοῦ ποιμέ-
νος.

Ἐνθὺν ἄνθρωπος τρόπος σκέψεως, πολὺ ἄνθρωπος.

«Καὶ ἅγιοι ποιμένες ἐὰν μὲν ἔχωσι καὶ ἀγγέλους συμποιμει-
νοντας λεχθήσεται τὸ «ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν εἰς μάτην
ἠγγρύπησεν ὁ φυλάσσων».

«Ἔστι δὲ εἰπεῖν ἀπὸ τῆς γραφῆς, ὅτι δύο εἰσὶν ἐκάστης ἐκκλη-
σίας ἐπίσκοποι, ὁ μὲν τις αἰσθητὸς καὶ βλεπόμενος, ὁ δὲ τις νοητὸς·
καὶ ὡσπερ ὁ ἄνθρωπος ἐπαινεῖται καλῶς οἰκονομήσας, οὕτω καὶ
ὁ ἄγγελος»

Δὲν δικαιοῦμαι νὰ τοποθετῶ τὸν ἑαυτό μου ἐκεῖ ποὺ θὰ ἔπρεπε
νὰ βλέπω τοὺς ἀγγέλους σου.

Δὲν εἶναι μόνο οἱ συλλειτουργοί μου, ἀλλὰ καὶ οἱ συμποιμένες
μου. Πού, μὲ τὴν τελειώτερη φύσι καὶ τὴν ἄμεση ἐπαφὴ ποὺ ἔχουν
μαζί μου, μποροῦν νὰ καθοδηγοῦν μὲ ἀπόλυτη ἀσφάλεια.

Ἡ πληροφορία αὐτὴ μὲ ξεκουράζει. Μὲ ξαλαφρώνει. Θάταν
γιὰ μένα ἀπάνταστα δύσκολο καὶ πιεστικό, νὰ βρίσκωμαι στὴν
ψηλὴ σκοπιὰ τοῦ ποιμένο, καὶ νὰ νοιώθω τὸν ἑαυτό μου ὀλομόνα-
χο. Ἡ ἀμηχανία καὶ ὁ φόβος μήπως πλανηθῶ θὰ μὲ ὠδηγοῦσαν
σὲ μαρασμό.

Ἡ παρουσία τῶν συμποιμένων ἀγγέλων ἐνισχύει. Δίνει τὴν
ἐλπίδα, πὼς στὶς δύσκολες καμπὲς τοῦ δρόμου θὰ φυλάξουν ἐκεῖ-
νοι καὶ θὰ ὠδηγήσουν τὸ ποῖμνιο.

Μὲ τὴ σκέψι αὐτὴ ἐπωμίζομαι τὸ ποιμαντικὸ μου ἔργο. Μὲ
ἐνθουσιασμό. Μὲ χαρά.

Μὲ νευρώνει μόνο μιὰ ἀνησυχία. «Ἴνα δυνηθῶ συμπλέων τοῖς
ἀγγέλοις συνσωθῆναι τοῖς ἀγγέλοις»¹⁵.

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΓΚΑΤΖΙΡΟΥΛΗΣ
Ἱεροκέρυξ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

14. Ὁριγένους εἰς τὸν Λουκᾶν ὁμιλ. 15.

15. Ὁριγένους εἰς τὸν Λουκᾶν ὁμιλ. 15.

**Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς
ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολο-
γία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειώσιν ἐπ' αὐτῶν
τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.**

Η ΧΑΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ

Γ'

γ) Τὸ ἔργο τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ πνευματικὴ καρποφορία.

Καὶ σ' αὐτὸ ὁ Παῦλος βρίσκει χαρὰ μεγάλη. Ζέρει πὼς ἔχει τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐντολὴ νὰ γίνεταί σ' ὅλα τὰ ἔθνη ὄργανο γιὰ τὴ διάδοσι τοῦ μηνύματος τῆς χαρᾶς, τοῦ Εὐαγγελίου· γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τῆς μοναδικᾶ χαρούμενης Θρησκείας· γιὰ τὴν μετάδοσι τῆς λυτρωτικῆς χάριτος σ' ὅλες τὶς πονεμένες καὶ διψασμένες ψυχές. «Τέθεικά σε εἰς φῶς ἔθνῶν τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πραξ. ιγ', 47).

Τὸ ἔργο τοῦτο εἶναι ἐπίσης πολυσημαντο. Τὸ λειτουργεῖ ὁ Παῦλος μὲ ἀσυγκράτητο ἐνθουσιασμό. Κοπιάζει καὶ μοχθεῖ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο (Α' Κορινθ. ιε', 10). Χωρὶς κανένα ἐνδοιασμό ἢ φόβο ἢ ντροπὴ κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιο παντοῦ (Ρωμ. α', 16). Κι' ὅσο διαπιστώνει πλοῦσια καρποφορία τῆς ἁγίας αὐτῆς προσπάθειας, τόσο πιὸ πολὺ αὐξάνεται ὁ ζῆλός του, περισσότερο ἀποδοτικὴ ἀποβαίνει ἡ ἱεραποστολικὴ του ἐξόρμησις, τὴν ὁποία σὰν διηγεῖται δημιουργεῖ «χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς» (Πραξ. ιε', 3). Κι' ὄχι μόνο «ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Αὐτόθι ιγ', 48), ἀλλὰ κι ὁ ἴδιος «ἐν Κυρίῳ» εὐφραίνεται καὶ χαίρει.

Χαίρω καὶ θὰ χαίρω πάντοτε - γράφει στοὺς Φιλιππησίους (α', 18) - γιὰτὶ «Χριστὸς καταγγέλλεται». Χαίρω βλέποντας τὴν εὐταξία σας καὶ τὴ σταθερότητα τῆς πίστεώς σας στὸ Χριστό, ὑπογραμμίζει στοὺς Κολασσαεῖς (β', 5). Χαίρω - τονίζει καὶ στοὺς Θεσσαλονικεῖς (Α' κεφ. γ', 9) - ἐπειδὴ ἡ ζωντανὴ πίστις σας γίνεται γιὰ μᾶς ζωὴ θείας εὐφροσύνης· γιὰτὶ, ποιά εὐχαριστία μπορούμε ν' ἀνταποδώσωμε στὸ Θεὸ γιὰ σᾶς, γιὰ ὅλη τὴ χαρὰ, ποὺ χαίρομε ἐξ αἰτίας σας μπροστά Του, τοῦ Ὁποίου δῶρον εἶναι ἡ προκοπὴ σας κι' ὁ στηριγμὸς σας στὴν πίστι; Χαίρω - βροντοφωνεῖ καὶ στοὺς Κορινθίους (Β' κεφ. ζ', 16) - γιότι «ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν».

Ὅταν κανεὶς ἐπιτελῆ ἕνα δημιουργικὸ - χαροποιὸ ἔργο, καὶ βρίσκῃ ἀνταπόκρισι στ' ἀγνά αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων, πὼς νὰ μὴ δοκιμάζῃ ἱκανοποιήσι, κάθε χαρὰ, κάθε εὐχαρίστησι; Πὼς νὰ μὴ αἰσθάνεται ν' ἀνανεώνωνται οἱ δυνάμεις του γιὰ τὴν συνέχισι τοῦ ἔργου μὲ μεγαλύτερη ὁρμή; Καὶ πὼς νὰ μὴν ὑπερφηανεύεται καὶ νὰ μὴ θυσιάζεται ἀκόμη γι' αὐτοὺς ποὺ ἐδούλευσε;

Τὰ ἴδια συναισθήματα, τὶς αὐτὲς ἰδέες ἔχει ὁ Παῦλος. Καὶ τὰ ἐξωτερικεύει σὲ κάθε περίστασι, ὅταν λ.χ. γράφῃ πὼς εἶναι οἱ Φιλιππίσιοι «χαρὰ καὶ στέφανός» του (κεφ. δ', 1) ἢ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἢ δόξα ἡμῶν καὶ χαρὰ» (Α' κεφ. β', 20).

Κι' ὄχι αὐτὰ ἀπὸ ἀνθρώπινη ἀδυναμία καὶ προσωποληψία. Ἀλλὰ μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν πρόοδο, πού σημειώνουν κάθε μέρα, στὸ ἔργο τῆς πίστεως, καὶ γιὰ τὴν ἐπίδοσί τους στὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Τὸ δικαιολογεῖ ἀπόλυτα, ὅταν σημειῶνῃ: Θελήσαμε νὰ ἔλθωμε πρὸς συνάντησί σας· γιατί, ποῖος ἄλλος εἶναι ἡ ἐλπίδα ἢ χαρὰ μας ἢ στέφανός μας γιὰ τὸν ὁποῖο μπορούμε νὰ καυχώμεθα; (Αὐτόθι β', 19). Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν μου κάθε φορά, πού σᾶς ἐνθυμοῦμαι. Καὶ σᾶς ἐνθυμοῦμαι σὲ κάθε προσευχή μου καὶ σὲ κάθε χαρὰ γιὰ τὴν πρόδοό σας παρακαλῶ τὸν Θεόν καὶ ὅλους σας (Φιλιπ. α', 4). Ἰδιαίτερα ὅταν ἔχουν ὅλοι τὰ ἴδια χριστιανικά φρονήματα κι' ἰδανικά, τότε ἡ χαρὰ του θὰ ἴναι ὀλοκληρωμένη, πράγμα πού ἐπίμονα ζητεῖ. «Πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν» (Αὐτόθι β', 2).

δ) Ἀγάπη στὸν ἄνθρωπο.

Ἐνα ἀκόμη στοιχεῖο πού φέρει πάντοτε χαρὰ. Ἄν λείπη ἢ πρὸς τὸν «πλησίον» - κατὰ τὴν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ (Ματθ. ιθ', 19, Ρωμ. ιγ', 9, Γαλ. ε', 14) - ἀγάπη, κι' ἐπικρατῆ στὶς καρδιές ὁ ἐωσφορικός ἐγωϊσμός, ἡ ἰδιοτέλεια, τὸ συμφέρον, τὸ μῖσος πὼς ν' ἀνθίσῃ ἡ χαρὰ; Ὁ φθόνος κι' ἡ ἐγωπάθεια εἶναι δηλητήριο, τοξίνη. Ἡ ὀργή καὶ ἡ κακότητα προξενοῦν θύελλες! Πὼς ζητεῖτε λοιπὸν σὲ φαρμακωμένες ψυχές, σὲ ἀνήσυχες καὶ θυελλώδεις καρδιές, στὶς ὁποῖες ἡ μνησικακία κι' ἡ ἔχθρα διατηροῦν παντοδύναμι θέσι, πὼς θέλετε τὴν ἡρεμὴ χριστιανικὴ χαρὰ νὰ ριζοβολήσῃ καὶ καρποφορήσῃ;

Ὁ Παῦλος ὅμως μ' ὄλη του τὴ ψυχὴ ἀγαπᾷ τὸ συνάνθρωπο. Τὸν λογιάζει καὶ τὸν ποιεῖ. Τὸν θεωρεῖ γνήσιο ἀδελφό. Πιστεύει δηλαδὴ στὴν ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων. Κι' ἔτσι, μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴ σωτηρία του, προθυμοποιεῖται νὰ ὑποβληθῆ σὲ μόχθους καὶ κόπους, σὲ στερήσεις καὶ θυσίες. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ του μοσχοβολοῦσε πραγματικά καὶ σκορποῦσε μὲ συμφωνίαν ἀγάπης. Ἐδίδασκε κι' ἐφήρμοζε τὸ «χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων» (Ρωμ. ιβ', 15). Γι' αὐτὸ ἄλλως τε εἶχε ἀκέραιο τὸ δικαίωμα νὰ ἐρωτᾷ: «Τὶς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ»; Ποῖος ἀπ' τοὺς χριστιανούς εἶναι ἄρρωστος πνευματικά ἢ σωματικά καὶ δὲν εἶμαι κι' ἐγὼ μαζί του ἀσθενής; Ποῖος σκοντάφτει καὶ κυλιέται στὴν ἁμαρτία καὶ δὲν καίομαι κι' ἐγὼ

στο καμίνοι τῆς θλίψεως καὶ τῆς ντροπῆς; (Β' Κορινθ. ιβ', 29). Καὶ δηλώνει κατηγορηματικά: «τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω» (Α' Κορινθ. θ', 22). Μὲ ἄλλα λόγια, ἔχομε ἐδῶ μιὰ ὀλοπρόθυμη καὶ μέχρις αὐτοθυσίας ἐξυτηρέτησι τοῦ «πλησίον», πού ξενιᾷ χωρὶς ἰδιοτελεῖς βλέψεις καὶ προθέσεις, ἀλλὰ ἀπὸ ἀκούραστη χριστιανικῆ ἀγάπη σ' αὐτόν. «Ὁφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. Ἐκαστος ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν» (Ρώμ. ιε', 1-2).

Ἡ τελεία ἀγάπη «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ λογίζεται τὸ κακόν» (Β' Κορινθ. ιγ', 5). Ἀντίθετα στὴν ἐποχὴ μας φαντάζονται πολλοί, κατὰ ἐγωϊστικώτατο τρόπο, ὅτι ἐξασφαλίζουν μιὰ ἐντονώτερη χαρὰ στὴ ζωὴ, ἂν φροντίζουν ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸ ἄτομό τους. Ἀλλ' εἶναι τοῦτο μεγάλο κέρδος. Γιατί, ἀνεξάντλητη πηγὴ χαρᾶς εἶναι κι' ἡ ἀγάπη στὸν ἄνθρωπο, καὶ μάλιστα στὸν πονεμένο. Κι' εὐτυχῶς τὸ καταλαβαίνουν μερικοί, γι' αὐτὸ κι' ἐνδιαφέρονται πολὺ καὶ μοχθοῦν γι' αὐτοὺς τοὺς δυστυχησμένους. Κι' ὅταν, μὲ τὴ στοργικὴ τους ἀγάπη καὶ φροντίδα, ἐξασφαλίζουν σ' αὐτοὺς τὴ δροσιά τῆς χαρᾶς, τότε προσωπικὰ κι' οἱ ἴδιοι οἱ εὐεργέτες γεύονται πρῶτοι καὶ καλλίτεροι τοὺς γλυκεῖς καρπούς τῆς χαρᾶς, πού προσφέρει ἡ ἠθικὴ ἱκανοποίησι, ἡ θεία εὐλογία. Ἰδέστε τὸν Παῦλο. Ἔχει ἀνύστακτο ἐνδιαφέρον. Δείχνει ἀκοίμητη στοργὴ στὸ συνάνθρωπο. Κι' ὅσο κακὸς αὐτός, φθονερός, ἐπιζήμιος, ἀποδεικνύεται, τόσο ἐκείνος τὸν εὐεργετῆ, ἀφοῦ πρῶτιστα τὸν συγχωρεῖ. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀνεξικακία κι' ἡ ἠθικὴ ἀνωτερότητά του προσπορίζει σ' αὐτὸν πρῶτα ἀληθινὴ εὐχαρίστησι καὶ εὐτυχία ἰδανικῆ.

Τὸ ἐνδιαφέρον του φαίνεται ἔμπρακτα καὶ στὴν ὕλική συμπαράστασι τῶν δεινοπαθούντων ἀδελφῶν χριστιανῶν τῶν Ἱεροσολύμων, χάριν τῶν ὁποίων διενεργοῦσε παντοῦ στὴν Ἑλλάδα τὶς περίφημες «λογίαις» (Α' Κορινθ. ις', 1-2). Ἀλλ' ἡ ἀγάπη αὐτὴ φανερώνεται καὶ στὰ ὅσα πράττει καὶ γράφει καὶ πραγματοποιεῖ στὸν πνευματικὸ τομέα. «Χαίρετε, ἀδελφοί, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε» (Αὐτόθι ιγ', 11). «Χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν-θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν» (Ρώμ. ις', 19). Κι' αὐτὸς μαζί με τοὺς πολυτίμους συνεργάτες του γίνονται «συνεργοὶ τῆς χαρᾶς» τῶν Κορινθίων, μὲ τὴν συνεχῆ θέλησι καὶ πρόθεσι νὰ συντελοῦν στὸ ν' αὐξάνῃ ἡ χαρὰ τους (Β' κεφ. β', 24). Ἀλλὰ καὶ τὴν αὐστηρότητα πού δείχνει σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις δικαιολογεῖ ἡ ἴδια στοργικὴ ἀγάπη του. Γιατί ἔχει ἔχει παιδαγωγικὸ χαρακτήρα. Ἀποβλέπει στὴν διόρθωσι τῶν «κακῶς ἐχόντων». Τὸ διευκρινίζει λ.χ. στοὺς Κορινθίους,

γράφοντας: Βρήκα για τὸν ἑαυτὸν μου καλύτερο νὰ μὴν ἔλθω πάλι σὲ σᾶς ἔξαναγκασμένος σὰ σᾶς στενοχωρῶ μὲ τοὺς ἐλέγχους μου, καὶ σεῖς ἐπίσης νὰ μὲ λυπηῖτε μὲ τὶς διάφορες ἀταξίες, πού βλέπω ἀναμεταξύ σας νὰ διαπράττετε! Γιατί, ἂν ἐγὼ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο σᾶς προξενῶ λύπην «μετανοίας», ποιὸς ἄλλος μ' εὐφραίνει παρὰ αὐτὸς πού δέχεται τοὺς ἐλέγχους μου καὶ λυπεῖται ἀπὸ ἐμέ; Καὶ σᾶς ἔγραφα τοῦτο ἀκριβῶς, γιὰ νὰ διορθωθῆτε στὸ μεταξύ, ὥστε, ὅταν ἔλθω (στὴν Κόρινθο) νὰ τὰ εὐρω ὅλα τακτοποιημένα, καὶ νὰ μὴ φθάσω στὸ σημεῖο νὰ δοκιμάσω λύπην ἐξ αἰτίας ἐκείνων ἀπ' τοὺς ὁποίους ἔπρεπε ἀπεναντίας νὰ χαίρω. Γιατί ἔχω γιὰ ὅλους τὴν πεποίθησι, ὅτι ἡ χαρὰ μου εἶναι ὅλων σας χαρὰ (Αὐτόθι β', 1-3).

Στὸ μεταξύ φαίνεται πὼς ἔλαβε χαρούμενες εἰδήσεις ἀπ' τὴν Κόρινθο, ὅπου εἶχε στείλει προάγγελό του τὸν Τίτο, τὸν ὁποῖο δέχθηκαν ἐκεῖ οἱ πιστοὶ μὲ χαρὰ καὶ δάκρυα μετανοίας. Γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος συμπλήρωσε στὸ ζ' κεφάλαιο (στοιχ. 7-9) τῆς ἴδιας ἐπιστολῆς: Πάρα πολὺ χάρηκα, γιατί ἂν καὶ σᾶς ἐλύπησα μὲ τὸ προηγούμενο γράμμα μου, δὲν μετανοῶ τώρα γι' αὐτό, ἂν καὶ τότε πού τῷστειλα εἶχα μετανοήσει. Γιατί βλέπω ὅτι τὸ γράμμα ἐκεῖνο, μολονότι σᾶς ἐλύπησε πρόσκαιρα, ἐν τούτοις ἦταν ἡ λύπη αὐτὴ πρὸς ὠφέλειάν σας. Τώρα χαίρω, ὄχι γιατί λυπηθήκατε, ἀλλὰ γιατί ἡ λύπη πού δοκιμάσατε σᾶς ὠδήγησε σὲ μετάνοια.

Τὸ σπουδαῖο εἶναι πὼς γράφει ἐπανηθικὰ στοὺς μετανοήσαντας καὶ διορθωθέντας. Ἐκφράζει σ' αὐτοὺς τὴν αὐτοπεποίθησί του, πού τρέφει ἀπεναντί τους. Καὶ ὁμολογεῖ πὼς ἔχει μὲ τὸ παραπάνω περισσεύουσιν τὴν χαρὰν, πού ξεπερνᾶ κάθε θλίψι (Αὐτόθι ζ', 4).

Σύμφωνα μὲ αὐτά, χαρὰ τοῦ Παύλου εἶναι νὰ βλέπη τοὺς ἀνθρώπους στὸν ἅγιον δρόμο τοῦ Θεοῦ, νὰ χαίρουν τὴν ἁγία χαρὰ Του, νὰ σκορποῦν τὰ σύννεφα κάθε στενοχωρίας μὲ τὴν πίστι κι' ἐλπίδα στὴ Χάρι Του, ν' ἀπομακρύνουν τοὺς ψυχικοὺς πόνους τῆς ἁμαρτίας μὲ τὴν εἰλικρινῆ μετάνοια καὶ διόρθωσι. Ἡ χαρὰ θὰ ἴναι ὀλοκληρωμένη, ἂν ἡ σωτηρία πού προσφέρει ὁ Χριστὸς ἀξιοποιηθῆ ἀπ' ὅλους (Ρωμ. α', 14, 16). Γι' αὐτὸ γράφει ἀπ' τὴ φυλακῆ τῆς Ρώμης - «πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰωνίου» (Β' Τιμοθ. β', 10). Κι' ἡ ἀγάπη του αὐτὴ στὸν ἄνθρωπο φθάνει καὶ ξεπερνᾶ τὰ ὅρια τῆς αὐτοθυσίας. Γιὰ ἰδέστε πὼς σκέπτεται! Θὰ τὸ εὐχόμεθα μ' ὅλη μου τὴν ψυχὴ. Ἐγὼ ὁ ἴδιος, πού μήτε μιὰ στιγμὴ δὲν μπορῶ νὰ μείνω μακριὰ ἀπὸ τὸν Κύριό μου, θάθελα νὰ χωρισθῶ ἀπ' Αὐτὸν γιὰ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ
«ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ»

Ἡ σωφροσύνη.

Σωφροσύνη λέγεται, ἡ εὐτακτη καὶ μὲ σοφία καὶ φρόνηση ἐξοικονόμηση κάθε ψυχικῆς μας ὀρμῆς. Σωφροσύνη εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσή μας ἀπὸ τὰ πάθη. Ὁ θεῖος Χρυσόστομος ὀρίζει, ὡς ἐξῆς, τὴν σωφροσύνη· «σωφροσύνη ἐστὶν ἅπασα ἡ περὶ τὸ σῶμα πολὺτροπος ἐγκράτεια», σωφροσύνη εἶναι, ὅλη καὶ κάθε λογῆς ἐγκράτεια γιὰ τὸ σῶμα μας. Ὁ δὲ μεγάλος Βασίλειος τὴν ὀρίζει μ' αὐτὸν τὸν τρόπο· «σωφροσύνη τὸ μηδένα προσίεσθαι ἐρεθισμὸν ἐξ ἡδονῆς· ἀλλ' ἐγκρατῶς καὶ ἀνευδότης πρὸς πᾶσαν ἀπόλαυσιν βλαβερὰν διακείσθαι»· σωφροσύνη εἶναι, τὸ νὰ μὴν δεχώμασθε κανένα ἐρεθισμα ἀπὸ τὴν ἡδονή· ἀλλὰ νὰ διατηροῦμε ἀνεύδοτον ἐγκράτειαν γιὰ κάθε βλαβερὴν ἀπόλαυση.

Ὁ δὲ νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος Ἰάμβλιχος λέει γιὰ τὴν σωφροσύνη· «Σωφροσύνη ἐστὶν ἔκουσία φειδῶ τῶν συγχωρουμένων, οὐχὶ τῶν ἀπηγορευμένων. Ὅθεν καὶ σώφρων, οὐχὶ ὁ τῶν κωλυομένων μὴ ἀπτόμενος, ἀλλ' ὁ τῶν συγχωρουμένων φειδόμενος. Τὸ γὰρ ἀπηγορευμένον ἐστὶ καὶ ἀθέμιτον. Τὸ δὲ μὴ πράσσειν ἀθέμιτα οὐ σωφροσύνη, ἀλλὰ νόμος τήρησις ἐστίν. Ἡ δὲ ἔκουσία τοῦ ἐπιτρεπομένου φειδῶ ὄντως σωφροσύνης, ὅτι ἐκ προαιρέσεως καὶ ἐμφιλοσόφου λογισμοῦ γίνεται». Σωφροσύνη εἶναι ἡ θεληματικὴ μας στέρηση ἀπὸ τὰ ἐπιτρεπόμενα πράγματα, κι' ὄχι ἀπ' αὐτὰ παύ ἀπαγορεύονται. Γι' αὐτὸ καὶ σώφρονος λέγεται, ὄχι αὐτὸς ποὺ δὲν ἐγγίζει τ' ἀπαγορευμένα, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ εἶναι φειδωλὸς στὰ ἐπιτρεπόμενα. Γιατὶ κάθε πρᾶγμα ἀπαγορευμένο εἶναι καὶ παράνομο· τὸ νὰ μὴν κάνωμε δὲ παρανομίαις δὲν εἶναι σωφροσύνη, ἀλλὰ τήρηση τοῦ νόμου. Ἡ θεληματικὴ ὅμως ἀποχή μας ἀπὸ κάτι ποὺ ἐπιτρέπεται εἶναι πραγματικὰ ἔργο σωφροσύνης, γιὰτὶ γίνεται μὲ τὴν προαίρεσή μας καὶ μὲ φρόνιμο λογισμό.

Ἡ σωφροσύνη, σὰ μιὰ ἠθικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς, ἀποκρούει

πάντα! Νὰ καταδικασθῶ αἰώνια!! Μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ σωθοῦν οἱ ἀδελφοί μου, οἱ συγγενεῖς μου ἀπὸ σαρκικὴ καταγωγή, οἱ Ἰσραηλιτῆς! (Ρωμ. θ', 3). Εἶναι ἢ δὲν εἶναι αὐτὸ μιὰ ἀνάγκη χωρὶς προηγούμενο, μιὰ αὐταπάρησι ὑπεράνθρωπη;

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ
Ἱεροκῆρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως

κι' εξαφανίζει κάθε ἴχνος αἰσχροῦ διανοήματος, διαλύνει καὶ ἡμερώνει τὴν φλεγμονή τῶν παθῶν, καὶ διατηρεῖ ἀκηλίδωτα κι' ἀγνὰ καὶ τὸ σῶμά μας καὶ τὴν ψυχὴ μας. Ἡ σωφροσύνη, ἂν τὴν λογιᾶση κανεὶς ὡς ἀρετὴ, φαίνεται λαμπρότερη κι' ἀνώτερη ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες ἀρετὲς, καὶ εἶναι μπορεῖ νὰ εἰπῆ κανεὶς ὡς βασιλίσσά των καὶ ὡς κυρία τους. Γιατὶ μέσα στὴν σωφροσύνη βλαστομανᾷ κάθε ἀνθος κοσμιότητος, καὶ πηγάζει ἀπ' αὐτὴν κάθε ἀγλαΐσμα τοῦ σώματός μας καὶ τῆς ψυχῆς μας. Αὐτὴ περιφρουρεῖ καὶ διατηρεῖ σταθερὸς κι' ἀκλόνητες τὶς πνευματικὲς, ἠθικὲς καὶ σωματικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ χαρίζει στὸ σῶφρον ἀνθρώπο μακροζωΐα κι' εὐτυχία. Αὐτὴ στηρίζει τὶς εὐγενικὲς ἐπιθυμίες τῆς ψυχῆς. Αὐτὴ ἐτοιμάζει γιὰ ὅσους τὴν ἀγάπησαν καλὰ καὶ τίμια γεράματα. Αὐτὴ κάνει ὀξυσοέβαστη τὴν ζωὴ ἐκείνων ποὺ ζοῦνε μ' αὐτὴν. Αὐτὴ προηγεῖται καὶ μᾶς ὁδηγεῖ στὸ νὰ πραγματοποιοῦμε τὶς θεῖες ἐντολές. Αὐτὴ μᾶς θερμαίνει τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεό. Αὐτὴ φρουρεῖ τὴν πίστη. Αὐτὴ δυναμώνει τὴν ἐλπίδα μας. Αὐτὴ ἀναφτερόνει τὸ φρόνημά μας. Αὐτὴ μᾶς παροτρύνει στὶς ἀγαθοεργίες. Αὐτὴ εἶναι ἡ βάση τῆς ἐγκράτειας. Αὐτὴ εἶναι ὁ φύλακας τῆς ἀγνότητος, κι' αὐτὴ στηρίζει τὴν παρθενικότητα.

Ἅπαντα μαραίνονται μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ, ὅλα συσκοτίζονται, ὅλα φθείρονται κι' ὅλα γερνοῦν καὶ μονάχη ἀπ' ὅλα ἡ σωφροσύνη μένει ἀγέραστη κι' ἀμάραντη· καὶ μονάχα αὐτὴ δὲν σκοτεινιάζει οὔτε καὶ φθίρεται, ἀλλὰ μένειπάντα κι' ὡς τὸ τέλος ζωντανὴ κι' ὀλόδροση, καὶ μᾶς παρασκευάζει μνήμην ἀγαθῆ καὶ δόξαν ἀθάνατη. Ἡ σωφροσύνη εἶναι ὠραιότατη ἀρετὴ, γιατί τὸ κάλλος τῆς αἰχμαλωτίζει καὶ κατακτᾷ τὶς καρδιές.

Ἡ ὁμορφιά τῆς σωφροσύνης πάντα φυλλομανᾷ, καὶ πάντα εἶναι ἀνοιξιάτικη, καὶ διατηρεῖται θαυμαστὴ κι' ὀλάνθηστη σὲ κάθε ἡλικία. Αὐτὴ περισσότερο ἀπ' ὅλες τὶς ἀρετὲς εἶναι τὸ λαμπρὸ φῶς, ποὺ φωτίζει τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ διακρίνη τὴν ἀλήθεια. Ἡ σωφροσύνη εἶναι πνευματικὴ λατρεία ζωντανὴ καὶ λογικὴ κι' εὐάρεστη στὸ Θεό. Ἡ σωφροσύνη εἶναι πολὺτιμη καὶ σεβαστὴ ἀπαρρησίαστη κι' ἀβάσκανη καὶ κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἔραστες τῆς σωφροσύνης καὶ στὴν ζωὴ μας αὐτὴ καὶ στὴν ἄλλη παίρουν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ τὸ στεφάνι τῆς ὁμορφιάς καὶ τὴν βασιλικὴ στολὴ τῆς θείας εὐφροσύνης. Καὶ γιὰ τοὺς σῶφρονες εἰπώθηκεν «ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἐνέδυσε γὰρ ὑμᾶς ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης, ὡς νυμφίῳ περιέθηκε μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησε κόσμῳ». Ἄς χαίρεται ἡ ψυχὴ σας γιὰ τὸν Κύριον· γιατί ὡς ἐφόρεσε μίτραν ὡς καὶ με νῶσθε γαμ-

προί, και ὡς στόλισε, ὡς τις νύφες, με χίλια δυὸ στολίδια. Αὐτοὶ θ' ἀστραποβολοῦνε στὴ βασιλεία τοῦ οὐράνιου Πατέρα μας, ἂν πραγματικὰ στολίζονται και με τὶς ἄλλες ἀρετὲς, ποὺ ταιριαζοῦνε με τὴν σωφροσύνη. Ἐκεῖ θὰ παρουσιασθῆ στὰ μάτια τους ἡ γεμάτη ἀπὸ θεία γαλήνη και ἀταραξία μακάρια ζωὴ. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει σὲ τέλειο βαθμὸ τὴν σωφροσύνη, ἀπὸ παντοῦ εἶναι προφυλαγμένος.

Ἀντίθετα αὐτοὶ ποὺ ξεχνοῦν τὴν σωφροσύνη, εἶναι περισσότερο δυστυχησμένοι ἄνθρωποι, γιατί ἀποστερήθηκαν τ' ἀγαθὰ της ποὺ εὐφραίνουν τὴν ψυχὴ, και ὑποδουλώθηκαν στὴν ἀκολασία ποὺ εἶναι ἡ μητέρα τῶν κακιῶν. Κι' ἀλλοίμονο στὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶναι δούλος στὴν ἀκολασία· αὐτὸς κατατάσσεται μ' αὐτοὺς ποὺ βυθίζονται στὸν ἀφανισμό. Μακάριοι δὲ ὅσοι ἔχουν τὴν ἀρετὴ αὐτὴν, γιατί αὐτοὶ βαδίζουνε, με ἀσφάλεια σὲ καλὸ τέλος.

Ἡ προσοχή.

Προσοχὴ εἶσαι ἡ ἐπαγρύπνηση τοῦ νοῦ, ποὺ ξεκινᾷ γιὰ νὰ γνωρίσει καλὰ κάποιο πρᾶγμα, ποὺ ὑπέπεσε στὴν ἀντίληψή του. Ἡ προσοχὴ εἶναι τὸ μέσον και τ' ὄργανο κάθε γνώσης, και δίνει στὸ νοῦ τὴν εὐκαιρία νὰ διακρίνη ποιὸ εἶναι τὸ σωστὸ και ποιὸ δὲν εἶναι· τί εἶναι τὸ ἀληθινὸ και τί τὸ ψεύτικο· ποιὸ ὠφέλιμο και ποιὸ βλαβερὸ· τί εἶναι ἀγαθὸ και τί εἶναι κακὸ· τί εἶναι δίκαιο και τί εἶναι ἄδικο.

Ἡ προσοχὴ βοηθεῖ τὸ νοῦ μας νὰ βρῆ ἀνάμεσα σὲ μιὰ φαινομενικὴν ὁμοιότητα τὴν ἀνομοιότητα ποὺ μᾶς διαφεύγει, κι' ἀνάμεσα στὴν φαινομενικὴ ἀνομοιότητα τὴν κρυφὴν ὁμοιότητα. Ἡ προσοχὴ προάγει τὶς ἐπιστῆμες, ἀναπτύσσει τὶς τέχνες, και ὁδηγεῖ τὰ πάντα στὴν τελειότητα. Ἡ προσοχὴ εἶναι ἀρχὴ σοφίας, ἡ δὲ ἔλλειψή της εἶναι ἄγνοια, κι' ἀμάθεια και μωρία. Ἡ προσοχὴ τιμονεύει τὴν σκέψη· ἡ προσοχὴ μᾶς φανερώνει αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ· ἡ προσοχὴ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἀρετὴ· ἡ προσοχὴ προστατεύει τὸ ἦθος· ἡ προσοχὴ ἀσφαλίζει τὴ ζωὴ· ἡ προσοχὴ εἶναι ὁ μοναδικὸς ἀλάθευτος ὁδηγὸς μας στὴ ζωὴ· ἡ προσοχὴ φέρνει τὴν εὐτυχία, και ἡ ἔλλειψή της τὴν δυστυχία.

Πρόσεχε στὸν ἑαυτὸ σου, και δὲν θὰ λαθέψης στὴ ζωὴ σου. Νὰ θυμᾶσαι νὰ λὲς κάθε στιγμὴ στὸν ἑαυτὸ του. Πρόσεχε· γιὰ νὰ μὴ σὲ ξεγελάσῃ ἡ θεωρία τῶν πραγμάτων και πιασθῆς, ἔτσι, μέσα στὴν παγίδα, ποὺ εἶναι στημένη κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά τους. Πρόσεχε στὸ κάθε τι ποὺ κάνεις. Νὰ ξέρης, πὼς τὰ πάντα ὑποκρύπτουνε δόλο· μέσα σου βρίσκονται αὐτοὶ ποὺ σὲ

δολιεύονται· ὁ ἐγωϊσμός σου καὶ ἡ φιλαυτία σου ζητοῦνε πάντα νὰ σὲ ξεγελάσουν. Νὰ μὴν τοὺς πιστεύης· πρόσεχε στὶς κολακειῆς των, γιατί τὸ ψέμμα καὶ ἡ ἀπάτη κρύβονται μέσα τους. Νὰ θυμάσαι ν' ἀπιστῆς, πάντα ν' ἀπιστῆς· κι' ἔχε τὸν νοῦ σου ν' ἀνακαλύψης τὸν δόλο καὶ τὴν ἀπάτη τους.

Ἡ προσοχή εἶναι ἡ πυξίδα, ποὺ ἔχει χρέος νὰ τὴν ἔχη πάντα ἐμπρὸς στὰ μάτια ὁ θαλασσοπόρος ναύτης τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ καλοκυβερνηθῆ καὶ γιὰ νὰ καλοταξιδέψῃ στὸ πέλαγος τῆς ζωῆς. Χωρὶς τὴν προσοχή, ὁ χαμός του εἶναι βέβαιος καὶ ὑπεύθυνος γι' αὐτὸ εἶναι ὁ ἴδιος. Πρόσεχε στὸν ἑαυτὸ σου· «Μακάριοι οἱ προσέχοντες, ὅτι ὠμοιώθησαν πόλει ἐπὶ ὑψηλοῦ ὄρους κειμένη, ἣτις μακρόθεν κατασκοπεύει τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς, λογισμοὺς· καὶ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ὡς οἰκείους μετ' εὐφροσύνης ὑποδέχεται, τοὺς δὲ πονηροὺς καὶ ὑπεναντίους μακρόθεν ἀποσοβεῖ καὶ οὐκ ἔἴς αὐτοὺς προεγγίσει αὐτῇ. Ὅδοι προσεχόντων ὅμοιοι φωτὶ λάμποντι· προπορεύονται καὶ φωτίζουσιν ἕως κατορθώση ἡμέρα». Μακάριοι αὐτοὶ ποὺ εἶναι προσεκτικοί· γιατί μοιάζουν μὲ μιὰν πολιτεία ποὺ βρίσκεται ἐπάνω σὲ ψηλὸ βουνό, κι' ἀπὸ μακριὰ κατασκοπεύει τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς· καὶ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς τοὺς ὑποδέχεται χαρούμενη σὰν δικούς της· τοὺς πονηροὺς ὅμως καὶ τοὺς ἐναντίους τοὺς διώχνει ἀπὸ μακριὰ καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ τὴν πλησιάσουν. Οἱ δρόμοι τῶν προσεκτικῶν ἀνθρώπων μοιάζουν μὲ τὸ φῶς ποὺ φέγγει· προπορεύονται καὶ φωτίζουν, ὥσπου νὰ ξημερώσῃ. Κάθε ἡλικία, κάθε χρόνος, κάθε ἡμέρα, κάθε τόπος ποὺ πηγαίνομε, κάθε μεταβολὴ κατάστασης, μᾶς ἀπαιτοῦνε νάμαστε ξάγρυπνοι, νάχουμε νηφαλιότητα, καὶ ν' ἀνανεώνουμε τὴν προσοχή μας.

Ὁ Σολομὸντας συμβουλεύει· «Μὴ δὸς ὕπνον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδὲ ἐπινυστάξης σοῖς βλεφάροις ἵνα σωθῆς, ὥσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὥσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδος». Νὰ μὴν δώσης ὕπνο στὰ μάτια σου κι' ἄς μὴν νυστάξουνε τὰ βλέφαρά σου, γιὰ νὰ σωθῆς, σὰν τὸ ζαρκάδι ἀπὸ τὰ βράχια καὶ σὰν τὸ πουλὶ ἀπὸ τὴν παγίδα. Ὁ δὲ Παῦλος βάζει τὴν σφραγίδα, καὶ λέει· «Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ ἐστίν». (Συνεχίζεται) Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον·
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
Ὁδὸς Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι - Τηλέφ. 227.689.

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΤΕΡΟΝ ΦΩΣ ΣΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΜΑΣ

Δ'.

Ἐπάνω στό βιβλικό αὐτό θέμα τοῦ πραγματοποιηθέντος ἐν τῷ Χριστῷ Λυτρωτικοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ ἐνέκυψε καί ὁ κρατούμενος ἐδῶ (βαρυποινίτης) γιά νά διατυπώσῃ μέ τόν δικό του τρόπο τή κατωτέρω μαρτυρία του. Τό πλούσιο εἰς νοήματα περιεχόμενό της μέ τά κατ' ἰδίαν ἐκλογήν ἀφθονοῦντα Γραφικά χωρία, ἴσως νά καταπλήσσουν τόν ἀναγνώστην. Δέν σπουδάσε οὗτος Θεολογίαν, ἀλλά στό Πανεπιστήμιο τῆς Γραφῆς πού τή μελετᾷ μέ ζήλο καί πίστι. Καί ἰδοὺ τά ἀποτελέσματα. Τόσο καταρτισμὸ ὥστε, καθ' ὅσον γνωρίζω, νά εἶναι ἰκανὸς καί ἄλλους νά διδάσκη καί νά προωθῇ στή συμμαελέτη τοῦ βιβλίου τοῦ Θεοῦ. Πόσοι μπορούμε νά τὸ εἰποῦμε αὐτὸ καί γιά τὸν ἑαυτὸ μας; Καί φυσικὸν εἶναι μιὰ τέτοια («ἐπίγνωσις») νά ὀδηγῇ καί στή πράξι καί στή ζωῆ, καθὼς καί ὁ θ. Χρυσόστομος διδάσκει («εἴ τις ἐν τῇ ὠφελείᾳ τῶν Γραφῶν καί ἐν τῇ ἀναγνώσει οὐ φιλοπονεῖ καί ταύτας πόθω οὐκ ἀναγιγνώσκει, οὗτος δένδρον ἄκαρπον τυγχάνει, ὁ δὲ μετὰ σπουδῆς ἐρευνῶν διπλασιάζει τὸν καρπὸν ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων...») Αἱ ἐδῶ δημοσιευόμεναι μαρτυρίαι κρατουμένων μήπως δὲν ἔρχονται νά τὸ ἐπιβεβαιώσουν αὐτό; ἔστω καί μέ ἀπλὴν σκιαγράφησιν; Ἴσως νά ὑποθεθῇ, καί πολὺ δικαίως, ὅτι κάποιος κάλαμος Θεολόγου, πού κατέχει καλὰ τὴ Γραφή μέ τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην, γιὰτὶ ἡ Ἐπιστήμη στοιχεῖα εἰσαγωγικὰ καί τινα ἐρμηνευτικὰ παρέχει καί προωθεῖ στή γνῶσιν, θὰ ἔγραψε τὴ μαρτυρία αὐτὴ καί τις παρόμοιος πού δημοσιεύονται ἐδῶ. Ἀπαντῶ, ὄχι. Συντάσσονται ἀπὸ τοὺς ἰδίους πού φέρουν τὰ στοιχεῖα τοῦ ὀνόματος καί τῆς ποιῆς των. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἀλλά τότε, μήπως θὰ πρέπει νά κλεισθῇ κανεὶς στή φυλακὴ γιά νά σπουδάσῃ τὴ Γραφή, ἂν αἱ ἐκεῖ διαβιωτικαὶ συνθήκαι καί ψυχολογικαὶ καταστάσεις εὐνοοῦν μιάν τοιαύτην πνευματικὴν κατάρτισιν; Ἄλλωστε καί ἐκεῖ εἶναι καί Ὁ εἰπὼν («ἐν φυλακῇ ἤμην...»). Καί ὅμως δὲν ἔλλειψαν καί ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς μακαρίζουν τὴ στιγμή πού ὑποβλήθησαν στή σκληρὴ δοκιμασία τῆς φυλακῆς, καθὼς τὸ ἤκουσα νά τὸ ὁμολογοῦν μέ χαρὰ, γιὰτὶ ἡ στέρησις τῆς ἐλευθερίας μέ τὰ δεσμὰ τῆς φυλακῆς ἔγινε ἀφορμὴ νά ἀποκτήσουν τὴ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των. Εἶναι αὐτοὶ πού ἀπαλλαγμένοι τώρα ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς αἰώνιου καταδίκης, ἀξιώθησαν νά ζοῦν πνευματικὰ ἐλεύθεροι, σκorpῶντες τώρα τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς ἐκεῖ ὅπου εἶχαν γίνει πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τὸ φόβητρον τῆς κοινωνίας καί δυστυχεῖς στὸν ἑαυτὸ τους καί στοὺς ἄλλους.

“Όσοι λοιπόν απολαμβάνετε τὸ ἀγαθὸν τῆς ἐλευθερίας, χωρὶς νὰ χρειάζεταιαι τὸ ἀπευκταῖον τῆς ἐγκαθειρέσεως, ἅς ἀξιοποιήσωμεν τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ, λαμβάνοντες αὐτὸ πού μᾶς χρειάζεταιαι ἀπὸ τὸ «πλειότερον φῶς» τῆς Γραφῆς, ἂν θέλομε καὶ μεῖς νὰ πειραματισθοῦμεν ἐκεῖνο πού λέγεται μετάνοια, ἀναγέννησις, ἀγιασμός καὶ ἀπὸ τῶρα νὰ γευθῶμεν τὰ ἀγαθὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ ἀπολυτρώσεως.

«... Ἡ λέξις *Καινὴ Διαθήκη*, ἦτο τελείως ἄγνωστος πρὸς ἐμέ. Τώρα εἰς τὴν φυλακὴν μὲ ἀξιῶναι ὁ Κύριος νὰ τὴν πάρω στὰ χερίά μου καὶ νὰ ἀρχίζω νὰ ἐξαγάγω πλοῦτον ἐκ τοῦ ἀκενώτου θησαυροῦ, πού μέχρι προχθὲς ἦτο ἄγνωστος εἰς ἐμὲ τὸν ταλαίπωρον καὶ δυστυχῆ. Τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ἤξευρα ὅτι εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὴν *Καινὴν Διαθήκην*, ἀλλὰ πιστεῦσα ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι κάτι τὸ ἱερόν, τὸ Ἅγιον, πού ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τὰς Ἐκκλησίας νὰ παραμένῃ καὶ μόνον ὁ ἱερεὺς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ παίρῃ στὰ χεῖρα του καὶ νὰ τὸ ἀναγινώσκῃ. Τὸ παρελθὸν μου ἦτο ἓνα πολὺ βαθὺ σκοτάδι, καὶ πῶς νὰ μὴν εἶναι σκότος, ἐφ’ ὅσον ἐστερεῖτο τελείως φωτός. Ἄγνοοῦσα ὁ δυστυχῆς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας, δὲν εἶχα γνωρίσει τὸ μέγα μυστήριον τῆς θείας ἐνσαρκώσεως, «ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο» (Ἰωάν. α’, 14). Δὲν ἤξευρα ὅτι ὑπάρχει «Βασιλεὺς τῶν Βασιλέων καὶ Κύριος τῶν Κυρίων, ὑπεράνω πάντων» (Ἄποκ. ιθ’, 16, Α’ Κορ. β’, 8, γ’, 6). Δὲν ἤξευρα ὅτι ὑπάρχει δι’ ἡμᾶς βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ὅτι εἴμεθα Οὐρανοπολιταὶ Φιλίπ. γ’, 21, δὲν γνώριζα τίποτε περὶ παραδείσου καὶ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς μου. Εὐχαριστῶ τὸν Κύριον πού μὲ ἤξιωσε νὰ πάρω εἰς τὰ χερίά μου τὸ Εὐαγγέλιόν Του, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἀρχὴν αἰσθανόμουν αὖθις περιττό, σὰν νὰ μὴν ἔχῃ τίποτε νὰ μοῦ ἀποδώσῃ. “Όταν ὅμως ἐβλεπα νὰ χάνετε καθ’ ἐκάστην Πρωίαν τὰ κηρύγματα, μὲ τὴν *Καινὴν Διαθήκην* εἰς τὸ χεῖρι πάντοτε, μὲ κάνατε νὰ ρίψω βλέμμα προσυχῆς μέσα εἰς τὸ θεόπνευστο βιβλίον αὐτὸ καὶ ἔτσι ν’ ἀνακαλύψω τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ.

Τὴν ἀρχὴν τῆς μελέτης μου τὴν ἔκανα ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, ἐκεῖ βλέπω τὸν Κύριον νὰ ὀνομάζεται, «Ἄμωσ τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. α’, 29). Γνώρισα, ἐν μέρει βέβαια, τὴν ἐν τῇ *Καινῇ Διαθήκῃ*, Θεῖαν Ἀποκάλυψιν, ὀλόκληρον τὴν θαυμαστὴν ἱστορίαν τοῦ Αὐτρωτοῦ μου, ὅστις ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, τῶν ὁποίων πρῶτος εἶμαι ἐγὼ (Α’ Τιμ. α’, 15). Εἰσῶρα ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅποιος ἄνθρωπος πιστεύσει εἰς Αὐτὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον, (Ἰωάν. γ’, 16). Τώρα γνωρίζω ὅτι ὁ Χριστὸς κατέβη ἀπὸ τὸν Οὐρανόν, Ἰωάν. γ’. 13, ὅτι ὑπῆρχε πρὶν γίνῃ ὁ κόσμος, Ἰωάν.

ιζ', 5, ὅτι ἦτο πρὶν τοῦ Ἀβραάμ Ἰωάν. η', 58. Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη εἰς ἡμᾶς σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ Ἀγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, Α' Κορ. α', 30. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἐρευνῶν καρδίας καὶ νεφροῦς Ἀποκ. β', 33, Μαρκ. β', 8. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ αὐτὸς χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἑβρ. ιγ', 8. Ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς ποὺ εἶναι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, Μαρκ. β', 8, Λουκ. ε', 20. Εἰς τὸν Χριστὸν τὰ πάντα ὑποτάσσονται καὶ τὰ πάντα ἐξουσιάζει εἰς ἓνα του λόγον ὑπακούουν καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, Ματθ. η', 26—27, ιδ', 32, κα', 19—20, Λουκ. η', 25. Ὁ Χριστὸς ἔχει ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ ὑπακούουν εἰς αὐτὸν Μαρκ. θ', 25—36, Ματθ. η', 16, 32, Λουκ. η', 32. Ὁ Χριστὸς εἶναι πάντοτε πλησίον μας, Ματθ. κη', 20, δηλαδή πανταχοῦ παρών, Ματθ. ιη', 20. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ μέγας ἰατρὸς Λουκ. ιγ', 12—13, ιδ', 4, κθ' 51, Ἰωάν. δ', 50, ε', 9, Ματθ. η', 3, 13, 15, θ', 7, 28, 30, 33, ιθ', 22, κ', 34. Ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ ὡς τοιοῦτος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐγύρη νεκρούς, Ματθ. θ', 25, Λουκ. ζ', 15, Ἰωάν. ια', 25, εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, Ἰωάν. η', 19, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, Ἰωάν. δ', 14. Εἶναι ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ, Ἰωάν. ιδ', 6. Ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, Ρωμ. θ', 5, Κολ. β', 9, Τιτ. β', 14, τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, Ματθ. γ', 17, ιζ', 5, Λουκ. γ', 22, Μαρκ. γ', 11, θ', 7, καὶ λοιπαὶ μαρτυρίαι, Ματθ. ις', 16, Ἰωάν. ζ', 69, Ἰωάν. κ', 28, Μαρκ. ιε', 39, Ρωμ. θ', 5. Ὁ Ἰωάννης λέγει ὅτι Χριστὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ, Α', Ἰωάν. ε', 21 καὶ ἄλλοιὺ πάλιν λέγει, ἐγὼ εἶδον καὶ ἔμαρτύρησα ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Ἰωάν. α', 34.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει ἅ Ὅλη ἡ Γραφὴ εἶναι Θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς ἐκπαίδευσιν τὴν μετὰ τῆς Δικαιοσύνης, διὰ νὰ εἶναι τέλειος ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἡτοίμασμένος εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, Β' Τιμ. γ', 16—17. Καὶ ὁ Κύριος λέγει «ἐρευνᾶτε» τὰς Γραφάς, Ἰωάννης ε', 39. Αὐτὸ κάμνω καὶ ἐγὼ ὁ πρόφην ἁμαρτωλός, ἐρευνῶ τὰς Γραφάς καὶ θαυμάζω τὸ θεῖον καὶ λυτρωτικὸν ἔργον ποὺ ἐπετέλεσε ὁ Κύριός μου, δίδοντας τὴν ζωὴν του λύτρον ἀντὶ πολλῶν, Ματθ. κ', 28. Ὁ ὁποῖος (Χριστὸς) τὰς ἁμαρτίας τὰς ἰδικὰς μας ἐβάστασε ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἐν τῷ σώματί του, διὰ νὰ ζήσωμεν ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ, ἀποθανῶντες κατὰ τὰς ἁμαρτίας, μετὰ τὰς πληγὰς τοῦ ὁποῖου ἰκτρεύθημεν, Α' Πέτρ. β', 34. Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἄπαξ ἔπαθε διὰ τὰς ἁμαρτίας, ὁ δίκαιος ὑπὲρ τῶν ἀδίκων, διὰ νὰ φέρῃ ἡμᾶς πρὸς τὸν Θεόν, Α' Πέτρ. γ', 18. Διότι ὁ μισθὸς τῆς ἁμαρτίας εἶναι θάνατος, τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ρωμ. ε', 23. Ὁποῖος πιστεύει εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν θέλει σωθῆ... Πράξ. ις',

31. Διότι δὲν ὑπάρχει δι' οὐδενὸς ἄλλου ἢ σωτηρία, οὔτε ἄλλο ὄνομα εἶναι ὑπὸ τὸν Οὐρανόν, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ σωθῶμεν, Πράξ. δ', 19... Ἡ ἀπολύτρωσις τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν χορηγεῖ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, εἶναι πολὺτιμος, ψαλμ. μθ', 8. Ὁ Χριστὸς διὰ τῆς ἀναστάσεως, ἀναγέννησεν ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζωῆς, Α' Πέτρ. α', 3. Ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη, ἐτάφη καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ζῆ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων καὶ ἔχει τὰ κλειδιά τοῦ Ἄδου καὶ τοῦ θανάτου, Ἀποκ. α', 18. Ἡ γλυκειὰ φωνὴ του, ἀκούεται ἀπὸ πάντα ἄνθρωπον καὶ τοῦ λέγει «δὲν ἦλθον νὰ καλέσω δικαίους ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν», Λουκ. ε', 32. Μετανοεῖτε καὶ πιστεῦτε εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, Μαρκ. α', 15. Ὁ Χριστὸς λέγει, «κάνω νέαν Διαθήκην καὶ θὰ χύσω τὸ αἷμα μου γιὰ νὰ συγχωρεθῶν αἱ ἁμαρτίαι σας» Μαθ. κς', 28, ἔλθετε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ οἱ πεφορτισμένοι καὶ ἐγὼ θέλω σᾶς ἀναπαύσει. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, διότι πρῶτος καὶ ταπεινὸς τὴν καρδίαν καὶ θέλετε εὖρεϊ ἀνάπαυσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Διότι ὁ ζυγὸς μου εἶναι καλὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν, Μαθ. ιη', 28—30. Ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Υἱόν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, ὅστις ὅμως ἀπειθεῖ εἰς τὸν Υἱόν, δὲν θέλει ἰδῆ ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπάνω αὐτοῦ Ἰωάν. γ', 36.

Πρὶν πάρω καὶ μελετήσω τὴν Καινὴν Διαθήκην ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ γνώριζα, τώρα πού μελετῶ καὶ τὰ βλέπω πιστεύω ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Σωτῆρας καὶ λυτρωτὴς δλοκλήρου τοῦ ἁμαρτωλοῦ κόσμου, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡσυχάζω διὰ τὰς προγενομένας ὑπ' ἐμοῦ ἁμαρτίας, διότι πιστεύω ὅτι ὁ Σωτῆρ μου με ἔχει συγχωρήσει. Τὸ Αἷμα τῆς μαρτυρικῆς Του θυσίας, εἶναι ἱκανὸν νὰ λευκαίνη καὶ τίς πιδ μεγαλύτερες ἁμαρτίες. Παρακαλῶ τὸν Κύριόν μου νὰ με κρατῆ πάντοτε πλησίον του, νὰ με φωτίζη νὰ κατανοῶ τὸν λόγον του καὶ νὰ ἐργάζωμαι με τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος τὸ καλόν, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ Πατρός».

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Παρακαλοῦνται τὰ Ἐκκλ. Συμβούλια τῶν Ἱ. Ναῶν, οἵτινες λαμβάνουν τὸ περιοδικὸν «Ἐκκλησία», ὅπως καταβάλουν εἰς τὸ Τοπικὸν TAKE τῆς περιφέρειας των τὴν τυχὸν ὀφειλομένην συνδρομὴν των, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1957 καθωρίσθη εἰς δρχ. 30 ἑτησίως, ἐκτὸς τῶν Ἱ. Ναῶν τῶν περιφερειῶν Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, τῶν ὁποίων ἡ συνδρομὴ καθωρίσθη εἰς δρχ. 50, 75 ἢ 100, ἀναλόγως τῆς κατηγορίας ἐκάστου.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

68. Διατί κατά τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἑωθινοῦ εὐαγγελίου στρεφόμεθα πρὸς βορρᾶν; Ποῦ στηρίζεται τὸ τοιοῦτον; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Θ. Ἀρέστη).

Ἡ «τάξις» τοῦ ἑωθινοῦ εὐαγγελίου ἔχει διαμορφωθῆ κατὰ μίμησιν τῶν γεγονότων, ποὺ συνδέονται πρὸς τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου. Τὸ ἑωθινὸ εὐαγγέλιο διαβάζεται κατὰ τὴν Κυριακὴν, τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως, καὶ κατὰ τὴν ὥρα περίπου ποὺ ἀκούσθηκε τὸ ἄγγελμά της, δηλαδὴ «ἄρθρου βαθέως» (Λουκ. κδ', 1). Οἱ περιχοπὲς ἀναφέρονται εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως καὶ ὁ ἱερεὺς ποὺ τὶς ἀναγινώσκει ὑποδύεται τὸν ρόλο τοῦ ἀγγέλου, ποὺ ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Κυρίου, ποὺ εἰκονίζεται ἀπὸ τὴν ἁγία τράπεζα, εὐηγγελίσθη στὰς μυροφόρους γυναῖκας τὴν ἀνάστασι (Ματθ. κη', 5—7, Μάρκ. ιστ', 6—7, Λουκ. κδ', 5—6). Γι' αὐτὸ μάλιστα κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης διαβάζεται ἀπὸ πρεσβύτερο, «τὴν τελειωτέραν τάξιν τῶν ἀγγέλων ἐμφαίνοντος» (Διάλογος, κεφ. 351). Σύμφωνα μάλιστα μετὰ τὰς διατάξεις τῶν κωδίκων ὁ ἱερεὺς φορεῖ λευκὸ ἐπιτραχήλιο καὶ φελόνιο κατὰ τὴν ἀνάγνωσί του γιὰ νὰ εἰκονίζῃ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν ἄγγελο ποὺ φοροῦσε ἀποστράπτουσα λευκὴ ἐσθῆτα (Ματθ. κη', 3, Μάρκ. ιστ', 5). Κατόπιν κατὰ τὴν ψαλμοφῶν τοῦ πεντηχοστοῦ ψαλμοῦ ἐξέρχεται τὸ Εὐαγγέλιο—ὁ ἀναστὰς Κύριος—ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν πιστῶν καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ αὐτοὺς, ὅπως ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασι στάθηκε «ἐν τῷ μέσῳ» τῶν μαθητῶν στὸ ὑπερῶο τῆς Ἁγίας Σιών καὶ δέχθηκε τὴν προσκύνῃσι αὐτῶν (Λουκ. κδ', 36 ἐξ. Ἰωάν. κ', 19 ἐξ.), ὅπως καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάστασι δέχθηκε τὴν προσκύνῃσι τῶν μυροφόρων (Ματθ. κη', 9). Ἡ μετὰ τῆς ἀτάξεως τοῦ ἑωθινοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ τῆς θέσι, δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τοὺς κανόνες μετὰ ἀπ' αὐτοὺς, ποὺ γίνεται σήμερα στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς γιὰ νὰ παρίστανται περισσότεροι πιστοί, καὶ ἡ σύνδεσι τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἄρθρου μετὰ τὴν θεία λειτουργία ἔφεραν κάποια ἀναταραχὴ καὶ συσχότισι στὸν συμβολισμό τῆς ἀκολουθίας. Ἔτσι οὔτε λίγο μετὰ τὰ μεσάνυχτα γίνεται πιά αὐτὴ, ἀφοῦ ὁ ἄρθρος τελεῖται τὶς πρῶτες πρωῒνες ὥρες, οὔτε ὁ ἱερεὺς μπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ λευκὴ στολή, ἀφοῦ εἶναι ἤδη ντυμένος μετὰ τὰ ἄμφια τῆς θείας λειτουργίας.

Μέσα στὸ ὅλο λοιπὸν ἀναστάσιμο πλαίσιο τῆς «τάξεως τοῦ ἑωθινοῦ εὐαγγελίου» πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ καὶ ὁ λόγος τῆς στὰ-

σεως τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν ἀνάγνωσί του. Κατὰ τὴν σχετικὴ διήγησι τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, ὅταν αἱ γυναῖκες εἰσῆλθον στὸ μνημεῖο «εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιαῖς» καὶ ἀπὸ τὸ στόμα αὐτοῦ ἄκουσαν τό· «Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηθὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγγέρθη οὐκ ἔστιν ὧδε· Ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν» (Μάρκ. ἰστ', 5—6). Ἀκριβῶς δὲ ἡ θέσις ποῦ καταλαμβάνει ὁ ἱερεὺς παρὰ τὴν ἁγία τράπεζα—τὸν τάφο τοῦ Κυρίου—εἶναι ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θυσιαστηρίου.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο στὴν ἀρχαία ἐποχὴ τὸ ἐθνωδὸ εὐαγγέλιο ἐδιαβάζετο πάλι ἀπὸ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ ἀπ' ἄμβωνος, ποῦ βρισκόταν τότε στὸ μέσο τοῦ ναοῦ μπροστὰ στὴν κεντρικὴ πύλη τοῦ θυσιαστηρίου. Ὁ ἄμβων εἰκόνιζε «τὸν ἐκκυλισθέντα λίθον» ἀπὸ τοῦ μνημείου (Συμεὼν Θεσσαλονίκης, Ἑρμηνεῖα περὶ τοῦ Θεοῦ ναοῦ 23). Ἐκεῖ ἐκάθητό κατὰ τὴν παράλληλο διήγησι τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου, ὁ ἄγγελος μετὰ τὸ «λευκὸν ὡσεὶ χιῶν» ἔνδυμα, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐκήρυξε στὰς μυροφόρους τὴν ἀνάστασι (Ματθ. κη', 2 ἔξ.).

69. Ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ ἀποσιώπησις ἢ ἀντικατάστασις φράσεων ἢ λέξεων τινῶν, ὡς εἰς τὴν περικοπὴν Ματθ. κβ', 25—30 ἢ ὄχι; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Παπαδοπούλου).

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς περικοπῆς αὐτῆς κατὰ τὸν ὄρθρο τῆς Μεγάλης Τρίτης, τὴν ἀκολουθία δηλαδὴ τοῦ νυμφίου τῆς Μεγάλης Δευτέρας, οἱ ἱερεῖς μας ἀντιμετωπίζουν ὠρισμένα προβλήματα. Εἶναι γνωστοὶ οἱ ψίθυροι καὶ τὰ εἰρωνικὰ μειδιάματα μερικῶν ἀπὸ τοὺς νεωτέρους τοῦ ἐκκλησιάσματος, ποῦ ἀκολουθοῦν τὴν ἀπαγγελία ὠρισμένων φράσεων τῆς περικοπῆς αὐτῆς, ὡς καὶ μερικὰ ἀπρεπῆ ἀνέκδοτα, ποῦ κυκλοφοροῦν μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὶς φράσεις αὐτές. Εἶναι ἐπίσης γνωστό, ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς μας γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἢ παραλείπουν ἢ διασκεύαζον τὶς γνωστὰς λέξεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴ ποῦ ἔχουν γραφῆ τὰ ἱερὰ κείμενα οἱ λέξεις αὐτές δὲν εἶχαν ἐκπέσει στὴν σημερινὴ των σημασία καὶ διαφορετικὰ θὰ τὶς ἔγραφαν οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς ἂν ἔγραφαν σήμερον.

Τὸ ἴδιο ζήτημα παρουσιάζεται καὶ σὲ ἄλλες περικοπές, ὅπως στὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα τῆς Ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου (29 Αὐγούστου), λόγῳ τοῦ χωρίου Μάρκ. στ', 17 καὶ σὲ ἀρκετὰ εὐαγγέλια καθημερινῶν, ὅπως τῆς Πέμπτης τῆς Α' ἐβδομάδος τοῦ Ματθαίου (Ματθ. ε', 22), Παρασκευῆς Θ' ἐβδομάδος τοῦ Λουκᾶ (Λουκ. ἰστ', 18), Δευτέρας ΙΒ' ἐβδομάδος Λουκᾶ (Λουκ. κ',

34—35), Τρίτης ΙΔ' εβδομάδος Λουκᾶ (Μάρκ. ι', 11—12), Τρίτης ΙΣΤ' εβδομάδος Λουκᾶ (Μάρκ. ιβ', 25), σὲ ὀλιγώτερο δὲ βαθμὸν στὸ εὐαγγέλιον τῆς ΙΑ' Κυριακῆς τοῦ Λουκᾶ (Λουκ. ιδ', 20), Ζ' Κυριακῆς τοῦ Ματθαίου (Ματθ. θ', 35), Τρίτης τῆς Α' εβδομάδος Ματθαίου (Ματθ. δ', 23) καὶ ἄλλου, γὰρ νὰ μὴν ἀναφέρωμε καὶ τὰ ἀποστολικά ἀναγνώσματα, ὅπως τῆς Τετάρτης τῆς Α' εβδομάδος (Ρωμ. α', 26—27), Τρίτης, Πέμπτης καὶ Παρασκευῆς τῆς Ζ' εβδομάδος (Α' Κορινθ. ζ', 9—10, 28, 33—34, 36—39), Τρίτης ΚΖ' εβδομάδος (Α' Τιμοθ. ε', 11—14), καθὼς καὶ μερικὰ τροπάρια, ὅπως τὸ δοξαστικὸ τοῦ δ' ἤχου τῶν αἰῶνων τῶν ἁγίων Ἀναργύρων (1 Νοεμβρίου καὶ 1 Ἰουλίου) «Πηγὴν ἱαμάτων ἔχοντες, ἅγιοι Ἀνάργυροι...», ποῦ ψάλλεται καὶ στὸ τέλος τῶν ἁγιασμῶν καὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ εὐχελαίου, καὶ τὸ δοξαστικὸν τοῦ πλ. β' ἤχου τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου) «Σήμερον προέρχεται ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου...», καθὼς καὶ πλῆθος θεοτοκίων. Θὰ μπορούσε νὰ αὐξηθῇ ὁ κατάλογος αὐτὸς καὶ μὲ ἄλλα παραδείγματα περικοπῶν, τροπαρίων, ἀκόμη καὶ εὐχῶν, ὅπως πολλὰς εὐχὰς τῆς ἀκολουθίας τοῦ εὐχελαίου καὶ πολλὰς συγχωρητικὰς εὐχὰς, ἀλλὰ σκοπὸς μας δὲν εἶναι νὰ συγκεντρώσωμε τὰ σχετικὰ κείμενα, ἀλλὰ νὰ δείξωμε ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ καὶ τι διαστάσεις νὰ πάρῃ μιὰ αὐθαίρετη διόρθωσις τῶν φράσεων, ποῦ τυχὸν μπορεῖ νὰ παρεξηγηθοῦν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς.

Γι' αὐτὸ νομίζω ὅτι ὅπωςδὴποτε πρέπει νὰ παύσῃ ἡ ἀσεβὴς (δὲν θεωρῶ ὑπερβολικὸ τὸν χαρακτηρισμὸ) ἐπέμβασι στὰ ἱερά κείμενα γιὰ λόγους κακῶς ἐνοουμένης σεμνότητος ἢ πρὸς ἀποφυγὴ τῶν ἐνδεχομένων ψιθυρίων ἐπιπολαίων νέων. Ὁ σοβαρὸς ἱερεὺς δὲν κινδυνεύει νὰ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν σοβαρότητά του ἀπαγγέλλοντας τὸ ἱερὸ κείμενο ὅπως ἔχει καὶ τὰ αὐτὰ τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν δὲν κινδυνεύουν νὰ ἐνοχληθοῦν ἀπὸ τὶς ἀρχαιοπρεπεῖς λέξεις τοῦ ἱεροῦ ἀναγνώσματος, ποῦ καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐκεῖνοι καλὰ κατανοοῦν τὸ τι ἀκριβῶς σημαίνουν. Καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν τομὴν καὶ ἀξιοκατάκριτο παραφθορὰ τοῦ ἱεροῦ κειμένου ὁ ἱερεὺς κινδυνεύει περισσότερο νὰ γίνῃ στόχος τῶν σχολίων ἐκείνων ποῦ τὰ ἐπιζητοῦν, ἂν γίνῃ ἀντιληπτὸς νὰ προσπαθῇ νὰ ἀποφύγῃ τὶς λέξεις αὐτὰς ἢ ἀνεπιτυχῶς, τὶς περισσότερες φορές, νὰ τὶς ἀντικαταστήσῃ, ἐνῶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν γνωρίζει, λόγῳ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως τῶν περικοπῶν, πῶς ἀκριβῶς ἔχει τὸ ἀρχικὸ κείμενο, εἰδικὰ μάλιστα τῆς τόσο γνωστῆς περικοπῆς τῆς Μεγάλης Τρίτης.

Μία αναβίωσις τοῦ Βυζαντίου

Ἡ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΩΣ ΕΞΗΓΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΕΔΟΘΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Οἱ τελευταῖοι σύγχρονοι μεγάλοι ἐκτελεσταὶ τῆς

Στὴν μεγάλη αἴθουσα τοῦ Παρνασσοῦ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, ὁ σύλλογος τῶν ἱεροψαλτῶν ὠργάνωσεν πρὸ ἡμερῶν μίαν ὥραιαν, ὑποβλητικὴν καὶ συγκινητικὴν ἀπόλαυσιν. Ἐδόθηκε μία βυζαντινὴ συμφωνία. Τὴν ἐπρολόγησε ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν Φίλων τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ὁ ἐκλεκτὸς Θεολόγος καὶ πολιτευτὴς κ. Στ. Νικολαΐδης, καὶ ὠμίλησε διὰ μακρῶν ὁ διακεκριμένος σοφὸς ἱεράρχης Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιος. Θέμα τῆς ὁμιλίας αὐτῆς, τὴν ὁποίαν διέκρινε πλήρης γνώσις τοῦ ὁμιλητοῦ ἱεράρχου ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς μουσικολογίας, ἦταν ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ὅπως ἐξηγεῖται καὶ ὅπως παρεδόθη. Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ, ἐτόνισεν ὁ ὁμιλητὴς, ἀποτελεῖ τὸ πατροπαράδοτον ἄσμα τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας εἶναι δὲ ἀπήχησις εἰς τὴν σημερινὴν ἐκκλησιαστικὴν μελωδίαν. Χρονολογουμένη ἀπὸ αἰώνων, ἡ μουσικὴ τοῦ βυζαντίου ἔχει ἀφίσει βαθεῖς τίς ρίζες τῆς, ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Δύσιν, ὅπου πρὸ τριάντα πέντε ἐτῶν ἡ Διεθνὴς Ἀκαδημαϊκὴ Ἐνωσις ἔδωκε σημεῖα ἀξιολόγου κινήσεως εἰς τὸν τομέα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Μετὰ τὴν σοφὴν καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσα ὁμιλία αὐτῆ τοῦ ἱεράρχου τῆς Κοζάνης χορὸς ἱεροψαλτῶν ἔψαλε ἀρμονικώτατα ὠρισμένους εἰρμούς καὶ στιχηρά. Καὶ τὸ πυκνὸ ἀκροατήριον χειροκροτῶντας τοὺς ἐκτελεστάς ἐστρεψε τὴν ἀνέμη τῶν ἀναμνήσεων τοῦ πρὸς τίς βυζαντινὰς μελωδίας τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλης. Αὐτὴ ἡ καθαρῶς βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἀπετέλεσε ἀναπόληση σὲ ὅλους ποὺ ἔζησαν παλαιότερα στὴν Πόλιν τῶν ἡμερῶν τῶν μεγάλων ἐορτῶν ἰδίως ὅπως τῶν χριστουγέννων καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς καὶ ποὺ δὲν ἔπαυσαν νὰ νοσταλγοῦν ὅ,τι ἀποτελοῦσε τὴν σφραγίδα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχῆς τῆς. Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ἦταν ἡ συνέχεια ἐνὸς πνεύματος καὶ μιᾶς ἐποχῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἑλληνικῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ποὺ κατέρρευσε μίαν ἀποφράδα Τρίτην τοῦ Μαΐου τοῦ 1453.

Οἱ κατακτητὲς ἀνέτρεψαν τὰ πάντα καὶ ἡ ζωὴ τῆς Πόλης, παλαιᾶς πρωτεύουσας μιᾶς τόσο ἰσχυρᾶς χριστιανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐπῆρε ἓνα καινούργιον ρυθμὸν. Ἡ θρησκεία ἐν τούτοις μὲ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς τόσο τίς βαθύτερες ὅσο καὶ τίς ἐπιφανειακὰς κατώρθωσε νὰ διατηρῇ ἄθικτη καὶ ἀνέπαφη. Ἐγίνε ὁ κρῖκος

πού συνέδεσε ακόμη περισσότερο τὸν εὐλαβῆ χριστιανικὸ λαὸ μετὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Βυζαντίου, πού ἔμεινε ἀκλόνητη καὶ ἀλύγιστη καὶ αὐτὴ ἐξελίχθη σὲ μιὰ παράδοση, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ χριστιανικὸς λαὸς τῆς ὑποδουλωμένης παλαιᾶς βασιλείδος τοῦ Βοσπόρου ξαναβρῆκε τὴν δύναμη καὶ τὴν ζωτικότητά του. Ἡ δουλεία ἐδημιούργησε ζωηρότερο τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα καὶ ἐδραίωσε βαθύτερα τὴν προσήλωσιν πρὸς τὴν θρησκεία. Δὲν ἦταν θρησκοληψία καὶ ἀναχρονισμὸς ἢ ἐκδήλωσις αὐτῆ τοῦ λαοῦ τῆς Πόλης. Ἦταν μιὰ πηγαία καὶ ἀκίνδυνη ἀντίδραση πού ἐχρησίμευε σὰν ἓνα σηλωαμικὸ, χριστιανικὸ καὶ ἔθνικὸ ἀναβάπτισμα. Ἡ βυζαντινὴ μελωδία παρ' ὅλες τὶς παραφθορὰς καὶ τὶς ἐπιδράσεις τῆς καθαρᾶς ἀνατολίτικης μουσικῆς ξυπνοῦσε λησμονημένους κόσμους συναφασμένους μετὰ τὴν αἴγλη τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας. Καὶ ξαναζωτάνευε ἀθέλητα καὶ ὑποσυνείδητα στὴν σκέψι καὶ τὴν ψυχὴ τὸ ὄραμα καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἐποχῆς, πού ἦταν ἡ ἐποχὴ τῆς δόξης τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Οἱ γενεές πού διαδέχθηκαν στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων ἀλλήλας ἐκράτησαν ὑψηλὰ καὶ ἄσβεστα τὴν ἀναμμένη λαμπάδα τῆς θρησκευτικῆς παραδόσεως. Ἔτσι ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ἔγινε βαθεῖα συνείδησις καὶ διατηρήθηκε σὲ ὅλη τὴν δυνατὴ ἀρχικὴ τῆς μορφῆς, εὐρίσκοντας βαθύτατα τὴν ἀπήχησί της σὲ κάθε χριστιανικὴ ἑλληνικὴ ψυχὴ τῆς Πόλης. Διατηρήθηκε ὡς μιὰ παρακαταθήκη ἱερῆ καὶ ὡς μιὰ σχολὴ μετὰ κορυφαίους διδασκάλους καὶ πλῆθος μαθητῶν γεμάτων ἐνθουσιασμὸ καὶ πιστῆ προσήλωσιν πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐκτέλεσι τῆς μουσικῆς αὐτῆς. Καὶ ἀνατρέχουμε ὄχι εἰς τὴν παλαιώτερη ἐποχὴ τοῦ βυζαντίου ὑπὸ τὴν ἀλλόδοξον κατοχὴν καὶ κυριαρχίαν ἀλλὰ καὶ στὴν πρὸ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου περίοδον τῆς βασιλείδος. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ σχολὴ πού λειτουργοῦσε ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄρχοντος Πρωτεξδίκου Γεωργίου Παπαδοπούλου ἔδιδε διπλωματούχους μαθητὰς πού συνέχιζαν τὴν παράδοσι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Οἱ διδάσκαλοι τῆς σχολῆς αὐτῆς, ἱεροψάλτες οἱ περισσότεροι ἦταν κορυφαῖοι καὶ ἀξιόλογοι. Εἶχαν ριζωμένη τὴν βυζαντινὴν συνείδησι καὶ δὲν ἦταν ἀπλῶς ψυχροὶ ἐκτελεστὰς ἐκκλησιαστικῶν μελωδιῶν. Ἦταν ἱεροφάντες μιᾶς τέχνης καὶ μιᾶς θρησκείας πού ἐδημιουργοῦσαν μετὰ τὴν τέχνην τους πού ἦταν πραγματικὴ δημιουργία, τὴν ἀτμόσφαιρα μέσα ἀπὸ τὴν, ὁποῖαν ἀναπῆδησε τὸ Βυζάντιον, ἡ ἐποχὴ του, ὁ θρησκευτικὸς μυστικισμὸς του, ἡ βαθύτερη ψυχὴ του.

Στὸν πάνσεπτον πατριαρχικὸν ναὸν ὁ ἄρχων πρωτοψάλτης Ἰάκωβος Ναυπλιάνης, μαθητὴς τοῦ προκατόχου του Γεωργ. Βιολάκη ἐγέμιζε τοὺς θόλους καὶ τὴν ψυχὴν μετὰ τὴν ἁρμονίαν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, πού ἔφεινε μετὰ ἐξαιρετικὴν μεαστία. Τὸν συμπλήρωνε ὁ ἄρχων λαμπαδάριος, ὁ Κωνσταντῖνος Κλάβας μετὰ τὴν βαρεία του

ἀλλὰ καὶ γλυκύτετη φωνή του, τὴν γεμάτη βυζαντινὴ μουσικότητα. Τὸ Σταυροδρόμι, ὁ Γαλατᾶς, τὸ Φανάρι ἐγνώρισαν κορυφαίους τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ὁ Νηλεὺς Καμαράδος εἶχε δημιουργήσει τὴν σχολή του καὶ τὸ φανατικὸ ἀκροατήριό του στὴν Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ ὁ βυζαντινὸς χορὸς τοῦ Εὐστρατίου Παπαδοπούλου μὲ βοήθην τὸν ἱερέα κατόπιν Βασίλειο Ὀνουφριάδη στὴν ἐκκλησία τῶν Εἰσοδίων, ὑπενθύμιζε τὴν παιδικὴν χορωδίαν τοῦ Μπάχ μέσα στὴν ἰδική του βυζαντινὴ ἀτμόσφαιρα. Ὁ Ραιδεστίνος κατόπιν καὶ ὁ Βινόπουλος ὑπῆρξαν δύο ἄσσοι τῆς καθαρῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ποὺ συνεκέντρωναν πιστὸ ἀκροατήριό στις ἐκκλησίες τοῦ Γαλατᾶ, τίς κατελιημμένες σήμερον ἀπὸ τὸν ἀποστάτη τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τὸν Παπα - Εὐθύμη καὶ τὸν γιό του. Καὶ στὴν παλαιώτερη βυζαντινὴ ἐκκλησία τοῦ Μουγλιού — τὴν Παναγιά τῶν Μογγολίων — ἕνας ψάλτης ὁ Χρηστάκης Πασχάλης, χωρὶς νὰ ἔχη τὴν φωνὴ ἄλλων συναδέλφων του, ἦταν ὡς τόσο ἀριστοτέχνης τῆς βυζαντινῆς ἐκτελέσεως, πρῶτος μεταξὺ τῶν πρώτων βυζαντινῶν ἱεροψαλτῶν.

Λίγα χρόνια πρὸ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἔγινε προσπάθεια ἐναρμονίσεως τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Πρωτοστάτης καὶ ἐμψυχωτὴς στὴν προσπάθεια αὐτὴν ὑπῆρξε ὁ σοφὸς πρᾶγματι καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ διαπρεπὴς γλωσσολόγος Σταμάτιος Σταματάδης, ὁ γνωστότερος ἀπὸ τὸ φιλολογικὸ ψευδώνυμο συγγραφεὺς τῆς «Γλῶσσα καὶ Ζωή» Ἐλισσαῖος Γιαννίδης. Ἦταν μιὰ ὀραία προσπάθεια, ποὺ ἂν ἀποτελοῦσε πνεῦμα ἀναπροσαρμογῆς πρὸς τὸ σύγχρονο πνεῦμα δὲν ἀπομακρύνετο ὅμως ἀπὸ τὸ καθαρῶς πνεῦμα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Δὲν εἶχε τὴν μορφή τῆς θρησκευτικῆς καντάδας ἢ ἐναρμονισμένη αὐτὴ μουσικὴ τοῦ διαπρεποῦς μαθηματικοῦ καὶ γλωσσολόγου.

*

Ὁ χορὸς τῆς ἐναρμονισμένης αὐτῆς μουσικῆς ἔκαμε μερικές ἐμφανίσεις τῆς στις Ἐκκλησίες τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς Παναγίας τῶν Εἰσοδίων στὸ Σταυροδρόμι. Τὸ ἔδαφος ὡς τόσο δὲν ἦταν πρόσφορο γιὰ τὴ θερμὴ ὑποδοχὴ τῆς ἀπὸ μέρους τοῦ ἐκκλησιασματος. Ριζωμένη ἡ βυζαντινὴ παράδοσις στὴν συνείδησι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Πόλης, κρατοῦσε ὑψηλὰ τὴν ἀναμμένη ἱερὴ λαμπάδα τῆς. Προτιμοῦσε ὁ λαὸς τὴν μουσικὴ καθὼς τὴν ἄκουε νὰ γεννιέται ἀπὸ τὸν πρωτοψάλτη Ἰάκωβο, ἀπὸ τὸν διδάσκαλο Νηλεῶ καὶ ἀπὸ τὸν μουσικώτατον Εὐστράτιο.

Ἀκολουθῶντας τίς ἐκδηλώσεις τῆς προόδου πρὸς ὅλες τίς ἄλλες κατευθύνσεις τῆς ζωῆς, ὁ λαὸς τῆς Πόλης εἶχε τὴν ἀντίληψιν ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τίς θρησκευτικὰς παραδόσεις ποὺ ἦταν ἡ μορφή τῆς ἐθνικῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς ψυχῆς. Μία τέτοια

παράδοσις καὶ ἡ βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ μεταλαμπα-
δευμένη ἀπὸ τὴν Πόλιν καὶ στὸ Ἰοστεφές ἄστῳ ἀπὸ τὸν κορυφαῖο
βυζαντινὸ μουσικολόγο τὸν καθηγητὴ καὶ ἱεροψάλτη Κωνσταντῖνο
Ψάχο. Ὁ Ψάχος περισσότερο ἴσως ἀπὸ τοὺς ἄλλους συγχρόνους
τοῦ ἐστάθηκε ὁ κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλος, ἐρμηνευτὴς καὶ ἐμπνευ-
στὴς τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς θαυμαστῶν
τοῦ συγκεντρώθηκε γύρω του κάτω ἀπὸ τὰ τεράστια δέντρα τοῦ
περιβόλου τοῦ ἁγιοταφικοῦ Μετοχίου στὸ Φανάρι, καὶ ἄκουε μὲ
θρησκευτικὴν εὐλάβεια τοῦ διδασκάλου του. Ὁ πρῶτος παγκό-
σμιος πόλεμος καὶ αἱ συνέπειαι τοῦ συνεκέντρωσαν στὴν φιλό-
ξενο ἑλληνικὴ πρωτεύουσα τὸν Ψάχο ὡς τὸν πρῶτον καθηγητὴν
τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς εἰς τὸ Ὡδεῖο Ἀθηνῶν καὶ ἀρκετοὺς νέους
μαθητάς του. Ἡ ἐπιβολὴ ἐν τούτοις τοῦ πνεύματος τῆς βυζαντινῆς
μουσικῆς σύμφωνα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κ. Ψάχου ὡς καὶ τῆς
ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῆς, ἦταν δύσκολο νὰ πραγματοποιηθῇ μὲ
τὴν ἐπικράτησιν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς («κानταδόρικης») χορωδίας
στὶς περισσότερας ἀθηναϊκῆς ἰδίως ἐκκλησίαις.

Ἐνα βράδῳ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ δευτέρου πολέμου οἱ ἀκρο-
ατὲς τοῦ ἐθνικοῦ ραδιοφώνου — ἰδίως οἱ πολῖτες — ἄκουσαν μὲ
κατάπληξι τὴν ἀκολουθίαν ἐνὸς ἐσπερινοῦ ἀπὸ τὸ μητροπολιτικὸ
ναὸ τῶν Ἀθηνῶν. Μιὰ βαρεῖα φωνὴ δημιουργοῦσε ὑποβλητικὴ
κατανυκτικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ἀνέβαινε ὅπως ἔλεγε καὶ τὸ τροπά-
ριο («ὡς θυμίαμα») ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Ἦταν ἡ φωνὴ τοῦ πρωτο-
ψάλτη τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ Ἰακώβου Ναπλιώτη,
ποῦ ἀπόμαχος πλέον ἤλθε νὰ ζήσῃ τὰ τελευταῖα του χρόνια στὴν
ἐλεύθερη ἑλληνικὴ πατρίδα του. Καὶ ἦταν τὸ κύκνειο ἄσμα τοῦ
πρωτοψάλτη ὁ ἐσπερινὸς ἐκεῖνος τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ, εἰς τὸ
ὅποιον ἔψαλε.

Σὲ λίγῳ καιρῷ ὁ Ἰακώβος ἀπέθανε. Οἱ μαθηταὶ του, ὅσοι συ-
νεκέντρώθηκαν στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα καὶ ἄλλοι ὅσοι ἐμορ-
φώθηκαν ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Ψάχο, δὲν ἔπαυσαν νὰ διατηροῦν τὴν
παράδοσί του. Μερικὲς ἐμφανίσεις βυζαντινῶν χορῶν ἂν καὶ δὲν
ἀποτελοῦν πιστὴν ἀναβίωσιν τῶν χορῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Πόλης,
συγκινοῦν ὡς τόσο βαθεῖα καὶ προκαλοῦν νοσταλγικὰς ἀναπολήσεις.
Μιὰ τέτοια ἐμφάνισις ὡς σύνολο θρησκευτικὸ μουσικὸ ἦταν ὁ χορὸς
ποῦ ἔψαλε τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ ἐσπερινοῦ τοῦ Ἀγίου Παύλου
εἰς τὸν Βράχο, ἀπὸ τὸν ὅποιον ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν ἐκέρυξε τὸν
ἀγνωστο Θεό, ἀποκαλύπτων αὐτὸν καὶ στοὺς πλέον διστακτικοὺς
ἀεροπαγίτας. Τὸ Βυζάντιον καὶ ἡ παλαιότερη χριστιανικὴ Πόλις
ξαναζωντανεύουν σὲ παρόμοιαις ἐμφανίσεισι καὶ δίδουν ἐπιδεικτικὸν
τὸ παρὸν τους. Ἡ ἑορτὴ τοῦ «Παρνασσοῦ» ὑπῆρκεν εὐτυχῆς εὐκαι-
ρία διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ τόσον ὑποβλητικὴ καὶ συγκινητικὴ τὸ παρὸν
αὐτὸ τοῦ βυζαντινοῦ πνεύματος καὶ τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

‘Ο ‘Υιὸς τῆς ἁρμονίας.

‘Ο Μέγας Βασίλειος ἐγεννήθη τὸ 329 εἰς Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας ἀπὸ πλουσίαν καὶ εὐσεβεστάτην οἰκογένειαν. ‘Ο πατὴρ του, λεγόμενος καὶ αὐτὸς Βασίλειος, ἦτο ἐξοχος ρήτωρ, ἐνῶ ἡ μήτηρ του ‘Εμμέλεια ἐκοσμεῖτο ἀπὸ σπανίας ἀρετάς. Τὸ ὄνομα ‘Εμμέλεια, ὅπως σημειώνει ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς εἰς τὸν ἐπιτάφιον διὰ τὸν Βασίλειον λόγον του, ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς ‘Αρμονίας. Δύναται δὲ νὰ λεχθῆ ὡς οὕτω, ὅτι ὁ Βασίλειος ὑπῆρξε πράγματι τέκνον τῆς ‘Αρμονίας καὶ ὑπὸ συμβολικὴν ἔννοιαν. Διότι, ὅπως μαρτυροῦν ὁ βίος καὶ τὰ συγγράμματά του, συνεχέντρωνεν ἐν ἑαυτῷ ἁρμονικῶς ὅλας τὰς δωρεὰς τοῦ ‘Αγίου Πνεύματος.

‘Ο ἀπὸ πατρὸς πάππος καὶ ἡ μάμμη του εἶχαν πολλὰ κτήματα εἰς τὸν Πόντον καὶ κατὰ τοὺς ἐπὶ Μαξιμίνου διωγμοὺς εἶχαν ἐγκαταλείψει τὰ πάντα καὶ περιεπλανῶντο ἀνά τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση τῆς χώρας ἐκείνης. Ἰδιαίτερος ἡ μάμμη του Μακρίνα ἦτο γυνὴ μεγάλου πνευματικοῦ ὕψους. Αὕτη εἶχε διδαχθῆ τὴν πίστιν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ‘Αγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοτέρους ἐπισκόπους τῆς ἀρχαίας ‘Εκκλησίας. Θέλουσα νὰ δώσῃ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν της Βασίλειον (τὸν ρήτορα) ἀξίαν σύζυγον, ἐξέλεξε τὴν ‘Εμμέλειαν, κόρην μάρτυρος. Ἀπὸ τὸ ὑπέροχον τοῦτο ζεῦγος ἐγεννήθη ὁ Μέγας Βασίλειος.

* * *

‘Ο ρήτωρ Βασίλειος καὶ ἡ ‘Εμμέλεια ἔφεραν εἰς τὸν κόσμον δέκα ἐν ὅλῳ τέκνα, ἐκ τῶν ὁποίων δεῦτερος κατὰ σειρὰν ἦτο ὁ Βασίλειος. Τὸ πρῶτον τέκνον ἦτο κόρη καὶ τῆς ἐδόθη τὸ ὄνομα Μακρίνα, ὅπως ἐλέγετο ἡ μάμμη της. Τὴν πρεσβυτέραν αὐτὴν ἀδελφὴν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου κατέταξεν ἡ ‘Εκκλησία μεταξὺ τῶν ‘Αγίων. Ἐπίσης Ἅγιοι ἀνεκηρύχθησαν καὶ τρεῖς ἄλλοι ἀδελφοί του, ὁ Γρηγόριος, γενόμενος ἐπίσκοπος Νύσσης, ὁ Πέτρος, γενόμενος ἐπίσκοπος Σεβαστείας καὶ ὁ Ναυκράτιος, ἀποθανὼν εἰς νεαρὰν ἡλικίαν.

Εὐτύχημα ὅτι μεταξὺ τῶν πιστῶν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς παρὰ δόσεως αὐτῆς εἶναι, ἐκ τῶν πρωτοπόρων μάλιστα, καὶ ὁ σημερινὸς ἀρχηγὸς τῆς ‘Εκκλησίας τῆς ‘Ελλάδος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χρυσόστομος.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Τὰ πρῶτα μαθήματα ἔλαβεν ὁ Βασίλειος παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς του Μακρίνης, εἰς ἔπαυλιν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ οἰκογένεια παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Πόντου. Κατόπιν ἐσπούδασεν εἰς Καισάρειαν, καταπλήξας τοὺς διδασκάλους μὲ τὴν ἀγχνίοναι καὶ τὴν σοβαρότητα τοῦ ἤθους, ποὺ τὸν διέκριναν.

Ἀκολούθως μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ παρακολουθήσῃ ἀνώτερα φιλοσοφικὰ μαθήματα, πιθανὸν δὲ νὰ ἐφοίτησεν ἐκεῖ καὶ παρὰ τῷ διαβοήτῳ ἐθνικῷ ῥητορὶ Λιβανίῳ. Αἱ εἰς Κωνσταντινούπολιν σπουδαὶ διήρκεσαν τέσσαρα περίπου ἔτη. Κατόπιν μετέβη εἰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι ἡ πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης. Τὸ κλεινὸν ἄστρῳ ἐδέχθη τὸν νεαρὸν Μικρασιάτην καὶ τοῦ ἤνοιξε τὰ ἀκένωτα ταμεῖα τῆς ἀρχαίας σοφίας, ὅπου ἐπὶ τόσους αἰῶνας εἶχαν θησαυρισθῆ αἱ εὐγενεῖς κατακτήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἐκεῖ ἔμεινεν ἀπὸ τὸ 351 ἕως τὸ 356 καὶ ἐσπούδασε μαθηματικά, ἀστρονομίαν, ἱατρικὴν, φιλοσοφίαν καὶ ῥητορικὴν. Εἶχε δὲ τὴν χαρὰν νὰ εὕρῃ ἐκεῖ τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, μὲ τὸν ὁποῖον τὸν συνέδεσεν ἱερὰ φιλία. Οἱ δύο μέλλοντες Ἅγιοι ἐσπούδαζαν ὁμοῦ καί, ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς ὁ Γρηγόριος, δὲν ἐγνώριζαν ἄλλην ὁδὸν ἀπὸ ἐκείνας ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὴν οἰκίαν εἰς ἐκκλησίαν καὶ τὴν σχολήν.

Ἐπιστρέψας κατόπιν εἰς Καισάρειαν ὁ Βασίλειος εἰσηλθεν εἰς τὸ δικηγορικὸν στάδιον. Ἄλλ' ἐνωρίτατα τὸ ἐγκατέλειψε καὶ ἐμπνευσθεὶς ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς του Μακρίνης, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς εἶχαν ἀποσυρθῆ εἰς Πόντον καὶ ἐμόναζαν, ἀπεφάσισε νὰ τραπῆ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ὀλοτελοῦς εἰς τὸν Θεὸν ἀφοσιώσεως. Ὅθεν βαπτισθεὶς καὶ διαμοιράσας εἰς τοὺς πτωχοὺς τὸ μερίδιόν του ἀπὸ τὴν πατρικὴν περιουσίαν, ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον, τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἔνθα ἐπεσκέφθη καὶ ἐγνώρισε τοὺς μεγάλους ἀσκητάς.

Μετὰ τὰς περιουσίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν τέσσαρα ἔτη καὶ τοῦ ἔδωκαν τόσα ἅγια παραδείγματα, ἀπέστρεψεν εἰς Πόντον καὶ ἤρξατο τοῦ ἐρημικοῦ βίου. Ἐπὶ τι διάστημα ἦλθεν ἐκεῖ καὶ συνεμόνασε μὲ τὸν Βασίλειον καὶ ὁ φίλος του Γρηγόριος. Ἐκτὸς τῆς συμπροσευχῆς καὶ τῶν ἀσκήσεων οἱ δύο φίλοι ἐμελέτων καὶ τὸν χαλιέντερον ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα Ὠριγένη, ἀπὸ τὸν ὠκεανὸν τῶν συγγραμμάτων τοῦ ὁποῖου ἠλίευσαν ἀρκετοὺς ἐξαισίους μαργαρίτας. Μὲ τὰ χωρία ταῦτα συνέθεσαν μίαν συλλογὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκαν τὸν τίτλον «Φιλοκαλία».

Ἄλλ' ἡ μακαρία ἐκείνη περίοδος ἔληξε συντόμως. Ἡ Ἐκκλησία τότε ἐχειμαζέτο δεινῶς λόγῳ τῆς ὀλονὸν ἐπεκτεινομένης αἱρέ-

σεως τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας Εὐσέβιος ἐκάλεσε τὸν Βασίλειον νὰ τοῦ συμπαρασταθῇ. Τὸν ἐχειροτόνησε πρεσβύτερον καὶ τοῦ ἀνέθεσε κυρίως διδασκτικὸν ἔργον. Ἄλλ' ἢ ἐπιτυχία τοῦ Βασιλείου προεκάλεσε τὸν φθόνον τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐπῆλθε πρὸς καιρὸν διάστασις μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν. Ἡ ἀγάπη ὅμως τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Βασίλειον, ὁ ὁποῖος ἀπεσύρθη πάλιν εἰς τὴν ἔρημον, ἠνάγκασε τὸν Εὐσέβιον νὰ μεταβάλῃ στάσιν. Ὅταν δὲ οὗτος ἀπέθανε, κληρὸς, μοναχοὶ καὶ λαὸς δημοθυμαδὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν Βασίλειον (370).

* * *

Τὸ ἔργον τοῦ ὡς ἐπισκόπου ὑπῆρξε πλουσιώτατον καὶ πολὺπλευρον. Εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς εἰργάσθη μὲ καταπλήσσουσαν ἀπόδοσιν, ὥστε πρὶν κατέλθῃ εἰς τὸν τάφον ἐπωνομάζετο ἤδη Μέγας.

Ἐκήρυττεν ὄχι μόνον κατὰ τὰς Κυριακάς, ἀλλὰ δις καὶ τρις τῆς ἐβδομάδος, πάντοτε δὲ προετοιμάζων ἐπιμελῶς τὰς ὁμιλίαις του. Μεταξὺ τῶν διδασκῶν πού ἔκαμεν ὡς ἐπίσκοπος ἐζέχουσαν θέσιν κατέχουν οἱ περίφημοι εἰς τὴν Ἐξαήμερον λόγοι του, ὡς καὶ πολλοὶ πρακτικαὶ ὁμιλίαι του, ἀπὸ τὰς ὁποίας σπουδαιότητι εἶναι ἢ εἰς τὸ γραφικὸν ρητὸν «Πρόσεγε σεαυτῷ» ἀναφερομένη. Τὸ θεσπέσιον τοῦτο κήρυγμα δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀποτελεῖ τὴν μυστικὴν αὐτοπροσωπογραφίαν τοῦ ἱεροῦ Πατρός, διότι ὁ Βασίλειος ἐγνώριζεν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος νὰ προσέχη εἰς ἑαυτὸν καὶ νὰ δαμάζῃ τὰ σκιρτήματα τοῦ σαρκικοῦ καὶ ψυχικοῦ ἀνθρώπου. Ὁ βίος του, ὁ ἐξωτερικὸς καὶ ὁ ἐσωτερικὸς, παρουσιάζει τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀκύμαντον δεσποτείαν τοῦ θεοῦ νόμου. Ἄλλ' ὁ Βασίλειος δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ ἀπλοῦν διδασκτικὸν ἔργον. Ἦσχυλῆθη πολὺ καὶ μὲ τὴν καθαρὰν θεολογίαν, ἀναδειχθεὶς μέγας τῆς Ὁρθοδοξίας φωστήρ.

Ἐξ ἄλλου, μὴ λησμονῶν ὅτι αἱ ψυχαὶ τοῦ ποιμνίου του ἐφόρουν πῆλινον ἔνδυμα τὴν σάρκα, ἐστάθη καὶ ἔναντι τῶν ὑλικῶν τῶν ἀναγκῶν στοργικώτατος πατήρ. Τίς ἀγνοεῖ τὸν τεράστιον καὶ ὑποδειγματικὸν φιλανθρωπικὸν ἔργον του; Ὑπῆρξεν ὁ πρωταθλήτης τῆς εὐαγγελικῆς Ἀγάπης. Οἱ πτωχοὶ, οἱ ἀπόκληροί, οἱ ἄρρωστοί, αἱ χῆραι, τὰ ὄρφανά, οἱ γέροντες, οἱ ἀδικούμενοι καὶ καταπιεζόμενοι αὐτὸν εἶχαν ἀρηγορητὴν, ἀντιλήπτορα, προστάτην καὶ τροφοδότην. Τὸ ἐκτεταμένον κτιριακὸν συγκρότημα, τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ πτωχοκομεῖα, νοσηλευτήρια, ὄρφανοτροφεῖα, ξενῶνας καὶ παντὸς ἄλλου εἴδους εὐαγγῆ ἰδρύματα, ἡ περιβόητος «Βασιλείας», ἦτον μία δευτέρα πόλις παρὰ τὴν Καισάρειαν καὶ ἐστεφάνωσε τὸ πλατύτατον φιλανθρωπικὸν του ἔργον.

Ἄλλ' ὅσον τρυφερός καὶ ἀπλὸς ἦτο πρὸς τὰ ἀσθενῆ τοῦ κό-
σμου τούτου, τόσον ἀτεγκτον καὶ ἀμετάθετον δύναμιν ἐπεδείκνυεν
ἐναντι τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, ὅσάκις οὗτοι ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ
θεοῦ θελήματος καὶ ἐπεδίωκαν νὰ βλάψουν τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ
ἀρειανὸς αὐτοκράτωρ Οὐάλης, κατορθώσας διὰ τῆς βίας νὰ κάμψῃ
τὸ φρόνημα πολλῶν ἐπισκόπων, εὗρεν ἄτρομον ἀντίπαλον ἐν τῷ
προσώπῳ τοῦ Βασιλείου καὶ ἠναγκάσθη τέλος νὰ τὸν ἀφήσῃ ἀνε-
νόχλητον.

Ὁ Βασίλειος, λόγῳ τῶν πολλῶν κόπων καὶ τῆς ἀπαύστου
ἀσκήσεως, εἶχεν ἀσθενικὸν τὸ σῶμα, δι' ὃ καὶ ἀπέθανεν ἐνωρίς,
εἰς ἡλικίαν μόλις πεντήκοντα ἐτῶν, κατόπιν ὀλιγοήμερου ἀσθε-
νείας (379). Ἀναφέρεται ὅτι οἱ τελευταῖοι τοῦ λόγου ἦσαν ἀκριβῶς
ἐκεῖνοι μὲ τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Κύριος ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ:
«Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεται τὸ πνεῦμά μου». Ἐπιτα-
φίους λόγους εἰς αὐτὸν ἐξεφώνησαν ὁ ἀδελφός του Γρηγόριος ὁ
Νύσσης, ἀργότερον δὲ ὁ φίλος του Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ
Ἐφραίμ ὁ Σύρος.

Ἐκ τῶν διασωθέντων συγγραμμάτων τοῦ σημειοῦμεν τὰ
ἐξῆς σπουδαιότερα : 1) «Ὅροι κατὰ πλάτος» καὶ «ἄροι κατ'
ἐπιτομήν». Διὰ τῶν δύο τούτων ἔργων ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ὀρθο-
δόξου ἀσκητικῆς πολιτείας. 2) «Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».
Θεολογικὴ πραγματεία θαυμαστοῦ ὕψους καὶ διαυγείας. 3) «Πρὸς
τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῦντο λόγων». Περιλαμ-
βάνει ὑποθήκας περὶ τοῦ ὀρθοῦ τρόπου μελέτης τῶν προχριστιαν-
ικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Οὐδαμοῦ ὅμως κατοπτρίζεται
τόσον ἐναργῶς ὁ Βασίλειος ὅσον εἰς τὰς διασωθείσας ἐπιστολάς
του, αἱ ὁποῖαι ἀπευθύνονται πρὸς ἀνθρώπους διαφόρων κατηγο-
ριῶν. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, ὡς συντρίμματα εὐγλωττότατα, πα-
ρουσιάζουν ὅλην τὴν ὑπερφυᾶ σταδιοδρομίαν του ὡς μῖα ἀπὸ τὰς
πλέον ἰσχυρὰς ψυχάς, τὰς ὁποίας ἐγνώρισεν ἡ ἱστορία τοῦ Χρι-
στιανισμοῦ.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΚΥΡΙΑΚΟ ΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

3. ΓΝΗΣΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

«Τὸ Εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ οὐκ ἔστι κατ' ἄνθρωπον».

(Γαλ. α', 11-12)

Εἶναι παρατηρημένο πὼς ὁ δαίμων τοῦ κακοῦ πάντοτε ἐπολέμησε μὲ λύσσα πραγματικὴ ὅ,τι εἶναι γνήσιο, ἀληθινόν, σωστικόν, ὅ,τι κρατεῖ τὸν ἄνθρωπον κοντὰ στὸ Θεό. Καὶ ἡ Ἱστορία καὶ ἡ προσωπικὴ πείρα τοῦ καθενός, μικρὴ ἢ μεγάλῃ, τὸ πιστοποιοῦν. Δὲν μπορεῖ ὁ ἀνθρωποκτόνος νὰ ἡσυχάσῃ, ἐφ' ὅσον βλέπει τὴν πρόοδο τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ ἀρετῆς. Ὑπολογίζει στὶς ἀδυναμίες τῶν ἀνθρώπων, στὴ νωθρότητά τους, στὸ κακὸ ποὺ κυκλοφορεῖ μὲ τὸ αἷμα τους. Ὅ,τι εἶναι σκοτεινὸ καὶ ἀντίθετο πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τοῦ εἶναι ὑλικὸ νὰ ἱκανοποιῇ τὸ σαδισμὸ του καὶ ὅ,τι εἶναι φωτεινὸ καὶ ἀγνὸ καὶ ἅγιο τὸν ταρασσεῖ. Εἶχε, τὸ δαιμόνιο, ὑπολογίσει πὼς μὲ τὸ σταυρικὸ θάνατο τοῦ Κυρίου, θ' ἀνετρέπετο ἡ προαιώνιος βουλὴ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Κι' ὅταν αὐτὸς ὁ θάνατος ὑπῆρξε πηγὴ ζωῆς γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ ἐδιδάχθη πὼς ὄχι μονάχα δὲν ἀνετράπη τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἐγένετο τὸ φοβερώτερο ὄπλο κατ' αὐτοῦ, τότε, συνεπῆς πρὸς τὴν διεφθαρμένην του φύσιν ὁ διάβολος, ὠργάνωσε τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἐκήρυξεν ὀλοκληρωτικὸν πόλεμον κατὰ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ τῶν Ἀποστόλων, μάλιστα δὲ κατὰ τοῦ Παύλου, ποὺ συνέπεσε, κατὰ Θεοῦ οἰκονομίαν, νὰ μὴ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

Δύο φωτιές ἔκαψαν τὸ δαιμόνιο : ἡ μία εἶναι ἡ ἐνανθρώπις τοῦ Χριστοῦ, ὁ λυτρωμὸς τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ὁ τελικὸς θρίαμβος, ἡ ἄλλῃ εἶναι τὰ πυρφόρα ὄργανα τῆς ἀληθείας, ὅπως ὁ Παῦλος, καὶ τὴν μὲν σωστικὴν ἀλήθειαν πολεμεῖ μὲ τὸ βοργιᾶ τῶν ποικίλων αἰρέσεων, ποὺ ἔχουν γιὰ στόχον τοὺς τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ τὴν κηδεμονίαν τῆς ἀληθείας, ποὺ ἐνεσάρκωσε καὶ ἐδίδαξε. Τὰ δὲ πρόσωπα ποὺ ἐξελέγησαν νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργον Ἐκεῖνου, τὰ πολεμεῖ μὲ τὴν συκοφαντίαν γιὰ νὰ τὰ γκρεμίσῃ ἀπὸ τὴ συνέδησι τῶν πιστῶν ἀκρατῶν ποὺ δέχονται τὸ σπέρμα τῆς ἀληθείας.

Στὴν προκειμένη περίπτωσι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ποὺ συνέταξε καὶ ἔστειλε τὸ γράμμα του στοὺς Γαλάτας, μὲ φανερὴν πικρίαν καὶ ἀγανάκτησιν γιὰ τὴ ρευστότητά τους. Εἶχε, λόγω τῆς ἀσθενείας του, παραμείνει περισσότερον καιρὸ μαζί τους καὶ τοὺς ἐκήρυξε

τὴν ἀλήθεια. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Παύλου ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐπαρχείας τῆς Γαλατίας, πολλοὶ ψευδάδελφοὶ ἐπέδραμαν ἐκεῖ καὶ κατώρθωσαν ν' ἀλλάξουν τὸ δόγμα τῆς σωτηρίας καὶ νὰ ἐπαναφέρουν στὴ χριστιανικὴ μάλιστα λατρεία καὶ ζωὴ διατάξεις τοῦ νεκροῦ πλέον Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ μάλιστα τὴν ἑβραϊκὴν περιτομὴν, ποὺ ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τὴν περιτομὴν τῆς καρδιάς, ὅπως καὶ τόσες ἄλλες Μωσαϊκὲς τελετές, ποὺ δὲν ἀπήλλαξαν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν πονηρίαν τῆς συνειδήσεως, ὅπως καθαρὰ, τονίζει ἄλλοῦ ὁ ἴδιος Ἀπόστολος. Σεῖς γράφει, (Κολασ. β', 8-12) δὲν ἔχετε καμμιά ὑποχρέωσι νὰ ἐφαρμόζετε παλιὰς διατάξεις τοῦ νεκροῦ γράμματος, ἀλλὰ νὰ πιστεύσετε στὸ Χριστὸ ἀπόλυτα, γιατί, πρῶτον μὲν ἐκεῖ κα τ ο ι κ ε ῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, (Κολασ. β', 9), καί, δεύτερον, γιατί σεῖς «περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ Βαπτίσματι». Ἡ σωτηρία τοῦ πιστοῦ δὲν εἶναι ζήτημα ἀποθέσεως σαρκός ἢ σωματικοῦ ρύπου, (Α' Κορ. γ', 21), ὅπως, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἐδίδασκαν οἱ Ἰουδαίζοντες ψευδάδελφοὶ, ἀλλὰ θέμα πίστεως στὸ Χριστὸ καὶ περιτομῆς καρδιάς, ποὺ ἐγκτεται στὸν καθαρὸ ἀπὸ τὰ πάθη του.

Οἱ ψευδοδιδάσκαλοι ἀλώνισαν πραγματικὰ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας καὶ ἐτάραξαν τὰς συνειδήσεις τῶν Χριστιανῶν. Καὶ φαίνεται πῶς ἡ ἀπουσία τοῦ Παύλου τοὺς ἀπεθράσυνε σὲ τέτοιο βαθμὸν, ὥστε νὰ δουλέψουν ἄνετα καὶ φανατισμένα, μὲ τὸ ὄλεθριον ἀποτέλεσμα τοῦ κλονισμοῦ τῆς πίστεως καὶ τὴν κιβδηλοποίησι τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ φρονήματος. Ἔτσι δικαιολογεῖται ἡ ὀργίλη κατάπληξις τοῦ Παύλου μπροστὰ στὸ φαινόμενο τῆς ἐπανάδου τῶν Γαλατῶν στὰ «πτωχὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου» καὶ ἡ ὑποδούλωσις των πάλιν σ' αὐτά. «Θαυμάζω, γράφει, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς ἐν Χάρτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινες εἰσὶν οἱ ταράσσοντες ἡμᾶς καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ» (Γαλ. α', 6-7). Ἀπ' τὰ λόγια αὐτὰ συμπεραίνει κανεὶς ὅτι, καὶ μὲν δὲν ἀνέτρεψαν πλήρως τὸ εὐαγγελικὸν καθεστῶς, ὅμως αὐτῇ ἡ ὑπουλος καὶ δολία παρεΐσδυσις Ἰουδαϊκῶν στοιχείων καὶ ἡ ἀνάμιξις των μὲ τὰς ἐξ ἀποκαλύψεως εὐαγγελικὰς ἀληθείας, ἐτεροτοποιοῦσαν τὸ εὐαγγελικὸν σῶμα καὶ ὄχι μονάχα καθιστοῦσαν προβληματικὴ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἐθεμελιώθη μὲ τὸ σταυρικὸ θάνατο τοῦ Κυρίου τὸ ἀνέσκαπταν καὶ τὸ μετέβαλαν σὲ ἄμορφο μᾶζα ἐρείπιων. Ἄρα ὁ κίνδυνος τῆς ἀπώλειας τῶν ψυχῶν τῆς Γαλατικῆς Ἐκκλησίας ἦταν καταφανὴς καὶ γ' αὐτὸ ὁ Παῦλος μὲ δικαιολογημένη ἀγανάκτησι, αὐθεντικὰ καὶ ἐξουσιαστικὰ τοὺς γράφει γιὰ νὰ τοὺς στερεώσῃ τὴν πίστιν σ' ὅσα ἐκεῖνος καὶ μόνον

τούς ἐδίδαξε : « Ἄλλὰ καὶ ἂν ἡμεῖς ἢ Ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελί-
 λίζεται ὑμῖν παρ' ὃ εὐαγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. Ὡς προ-
 ειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ'
 ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. » (β', 8-9). Αὐτὸς ὁ δημόσιος ἀφο-
 ρισμὸς ἐνὸς Παύλου πού τόσο πολὺ, μετὰ τὸν Χριστὸν, ἀγαποῦσε
 τὸν ἄνθρωπο, φανερώνει τὸ μέγεθος τῆς ζημίας πού γίνεται στὴν
 Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐκ μέρους τῶν αἱρέσεων πού διαστρέφουν
 τὸ γνήσιον πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Φανερώνει καὶ τὴν ἀπόλυτο
 βεβαιότητα πού εἶχεν ὁ ἴδιος ὡς πρὸς τὴν ὀρθοδοξότητα τῆς ἀλη-
 θείας πού τοὺς ἐδίδαξε καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ξέφυγαν κάτω ἀπὸ τὴν
 ἐλευσινὴ προπαγάνδα τῶν αἱρετικῶν ψευδαδέλφων, ὅπως συμβαίνει
 καὶ στίς ἡμέρας μας μὲ τοὺς Ἰεχωβίτες, τοὺς Προτεστάντες, τοὺς
 πάσης ἀποχρώσεως αἱρετικούς πού, ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, τὸν
 Χριστὸν ἀνασταυρώνουν.

Ὅπως εἶπαμε, γιὰ νὰ ἐντοπίσωμε τὸ θέμα στὴν ἀποστολικὴ
 περικοπή, οἱ Ἰουδαίζοντες ψευδοδιδάσκαλοι πού ὤρμησαν σὰν τὰ
 λυσασμένα σκυλιὰ νὰ κατασπαράξουν τὴν ψυχὴ τῶν Γαλατῶν,
 προκειμένου μ' εὐκολία νὰ τραβήξουν τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας
 πάλι στὸ παλαιὸ καθεστῶς τῆς δουλείας, προσεπάθησαν νὰ κλο-
 νίσουν τὸ κύρος καὶ τὴν αὐθεντία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀμφι-
 σβητοῦντες τὸ ἀποστολικὸ του ἀξίωμα, συνεπῶς δὲ καὶ τὴ γνη-
 σιότητα τῆς διδασκαλίας του. Ἐὰν ὁ Ἀπόστολος παρέμενε τὸ
 γνήσιον σκεῦος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Χριστοῦ στὴ συνείδησι τῶν Γα-
 λατῶν, δὲν εἶχεν ἀνάγκη ἄλλης κατοχυρώσεως τὸ εὐαγγέλιο πού
 ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀποκάλυψι πού ἔλαβεν,
 ἐδίδαξεν. Οἱ προφῆται ὠμίλησαν μὲ τὸ «Τάδε λέγει Κύριος» καὶ ὁ
 Ἀπόστολος Παῦλος πού δὲν ἦταν εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ἔπρεπε νὰ
 ἀμυνθῆ καὶ νὰ κατοχυρώσῃ ἀνάλογα τὴ δική του θέσι καί, κατὰ
 λογικὴ συνέπεια, τὰ ὅσα εὐαγγελικὰ ἐδίδασκε. Καὶ ἐγνώριζαν
 βέβαια, οἱ ψευδοδιδάσκαλοι Ἰουδαίζοντες ὅτι ὁ πρῶην διώ-
 κτης τῶν Χριστιανῶν, αὐτὸς ὁ ζηλωτὴς τῶν πατριῶν παρα-
 δόσεων, (Γαλ. α', 14) θαυματουργικῶς ἐκλήθη ἀπὸ τὸ Χριστό,
 (Πράξ. θ', 1-30), καὶ ὅτι «σκεῦος ἐκλογῆς» ὀνομάσθη ὑπὸ τοῦ
 Κυρίου «τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομα Του ἐνώπιον Ἑθνῶν καὶ βασιλέων,
 υἱῶν τε Ἰσραὴλ», (Πράξ. θ', 15 κ.ε), ὅπως τὸ σκουλήκι τοῦ φθό-
 νου, τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, ἢ καὶ τῆς δειλίας ἀκόμη πρὸ τῶν κιν-
 δύνων πού συνεπίγετο τὸ κήρυγμα τοῦ Σταυροῦ, ἐσάλεψε τὰ
 μυαλὰ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας καὶ τοὺς ἔκαμε μανιακὰ ὄργα-
 να τοῦ σατανᾶ, ὥστε νὰ σπρώχνουν καὶ πάλιν τοὺς πιστοὺς πού
 παρέλαβαν ἀπὸ τὸν Παῦλο τὰς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας, στὰ ἴδια
 πού ἀνεπιστρεπτὴι κατηργήθησαν : «Πῶς, γράφει στοὺς ἴδιους
 Γαλάτας ὁ Παῦλος, ἐπιστρέφετε καὶ πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτω-
 χὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε ; Ἡμέρας πα-

ρατηρεΐσθε και μῆνας και καιρους και ἐνιαυτούς. Φοβοῦμαι μήπως εἰκῆ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς» (Γαλ. δ', 9-11). Καί, οἰονεῖ ἀπολογούμενος ἐναντι τῶν συκοφαντιῶν τῶν ψευδαδέλφων ὁ Ἀπόστολος τονίζει πῶς τὸ εὐαγγέλιον ποὺ τοὺς ἐδίδαξε δὲν εἶναι ἀνθρώπινο ἐπινόημα, οὔτε και τὸ πῆρε ἀπὸ κανένα ἀνθρωπο ἐδῶ στῆ γῆ, οὔτε ἔγινε μαθητῆς κανενὸς οἰουδήποτε διδασκάλου ὥστε νὰ παρουσιάξῃ ἐλλείψεις και ἀτελείας, ὅπως μπορεῖ νὰ συμβαίῃ σὲ κάθε εἶδους ἀνθρώπινο κατασκευάσμα. Τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ ποὺ πήρατε προσωπικῶς ἀπὸ μένα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ μοῦδῶσεν ὁ Ἰδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τοὺς γράφει.

Ἀφοῦ κατοχυρώνει ἔτσι τὸ εὐαγγέλιον, τοὺς ὑπενηθυμίζει πῶς ἦταν ὁ φανατικώτερος Ἰουδαῖος, πῶς ὄχι μονάχα δὲν εἶχε κανένα συναισθηματικὸ και πνευματικὸ δεσμὸ μὲ τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ και ὅλως ἀντίθετα ἐδίωκε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ και τὴν πολεμοῦσε μὲ ἀφάνταστη λύσσα φανατικοῦ ἔβραίου, ὅπως σημειώνει και ὁ Λουκάς, (Πραξ. θ' Ι), κι' εἶχε ξεπεράσει μάλιστα σὲ πολεμικὴ στρατηγικὴ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὀμηλικούς του. Αὐτὰ τὰ ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος στοὺς Γαλάτας, γιὰ νὰ τοὺς πῆ πῶς, ἂν πρέπη νὰ προσέξουν κάποιοι ποὺ τοὺς κηρύττει ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, εἶναι αὐτός, ὁ πρῶν ἐχθρὸς τοῦ Χριστοῦ και διώκτης τῆς Ἐκκλησίας, πρᾶγμα ποὺ μεταγενεστέρως, μετὰ τὴν μεταστροφή του τὸν ἔκαμε νὰ ἐλέγχεται, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἔγκλημα του ὀφείλετο στὴν ἀγνοία. (Α'. Τιμ. α', 12-14). Σὰν νὰ τοὺς λέγῃ : Μπορεῖτε νὰ μοῦ ἐξηγήσετε σεῖς ποὺ δὲν ἐλάβατε προσωπικὴ πείρα, ἢ ἐκεῖνοι ποὺ σᾶς ξεσηκῶνουν ἐναντίον μου και ἐναντίον τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν ποὺ σᾶς ἐδίδαξα, εἰς τί ὀφείλεται αὐτὸ τὸ καταπληκτικὸ ψυχολογικὸ και ἠθικὸ φαινόμενο τῆς μεταστροφῆς ἐνὸς μανιακοῦ διώκτου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ; Γιατί, ὄχι ἀπλῶς ἐσταμάτησεν ἀπτόμα τὸ διωγμὸ τῶν ἀγίων ἀδελφῶν, ἀλλὰ, και τὸ θαυμαστότερον, αὐτὸς ὁ ἀνθρωπος τοῦ σκότους μετεβλήθη εἰς ἄγγελον φωτὸς και αὐτὸς ποὺ εἶχε μεσάνυχνα γύρω ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ δόγμα τῆς σωτηρίας ὑπῆρξεν ἢ φιλοσοφικώτερα διάνοια και τὸ θεικὸ στόμα ποὺ ἠρμήνευσε και διετύπωσεν, ὅσω κανεῖς ἀπὸ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους, σὲ ἀθάνατες γραμμές, τὸ νόημα τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας ἀγάπης. Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα βγαίνει ἀπὸ τὴν περικοπὴ και εἶναι συντριπτικὸ. Ἡ πρέπη νὰ δώσουν οἱ ψευδάδελφοὶ τοῦ Παύλου ἐρμηνεῖα στὸ φαινόμενο τῆς ὀλοκληρωτικῆς στροφῆς πρὸς τὸν Χριστόν, ἢ νὰ ὀμολογήσουν δημοσίᾳ τὴν κακίαν τους. Ὡς πρὸς τοὺς Γαλάτας ποὺ παρεσύρθησαν στὴν πλάνη κι' ἔπεσαν στὸ θανάσιμον ἀμάρτημα τῆς ἀπαρνήσεως τῶν ὅσων τοὺς ἐδίδαξε, τοὺς ἐλέγχει μὲν, ἀλλ' ὅμως δὲν τοὺς ἀφίνει στὴν σάπια σανίδα τοῦ ψεύδους. Καὶ τοὺς ἐξομολογεῖται τὸ ἱστορικὸ μὲ λίγα λόγια, ἐνδεικτικὰ τῆς ἀποστο-

λικῆς του ιδιότητος καὶ τοῦ ἀξιώματός του, ὡς ἀξιώματος θεοσδότου. Καὶ τοὺς λέει πῶς μετὰ τὴν εὐνοια πού ἔδειξε σ' αὐτὸν ὁ Θεὸς πού τὸν ἐξεχώρισεν ἀπὸ τὴν κακίαν τῆς μάνας του καὶ τὸν ἐκάλεσε μετὰ τὴ χάρι του με σκοπὸ νὰ τοῦ φανερώσῃ στὴν ψυχὴ του τὸν Υἱὸν του, γιὰ νὰ κηρύττῃ τ' ὄνομά Του μεταξὺ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, δὲν ἔτρεξε νὰ συμβουλευθῆ κανέναν ἄνθρωπο. Οὕτε, καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποκάλυψι πού πῆρεν ἀπὸ τὸν Κύριο ἀνέβηκε στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ νὰ συναντήσῃ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους, ἀλλ' ἔφυγε πρὸς τὰ μέρη τῆς Ἀραβίας κι ἔπειτα, μετὰ τριετία, ξαναγύρισε στὴ Δαμασκὸ πού ἦταν γι' αὐτὸν ὁ ἱστορικός σταθμὸς τῆς ἐπιστροφῆς του. Ἐπειτα ἐπεσεκέφητῃ τὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ νὰ ἱστορίσῃ στὸν Πέτρο τὰ διαδραματισθέντα στὸ πρόσωπό του. Καὶ γιὰ νὰ τοὺς δέσῃ τὴ συνήδησι, κρατῶντας τὴν μετὰ τὴν ἀλυσίδα τῆς ἀληθείας, κλειδῶνει τὸ κεφάλαιον τοῦτο μετὰ τὰ συγκινητικὰ του λόγια : «Ἄ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι οὐ ψεύδομαι» (Γαλ. α', 19-22).

Αὐτὴν τὴν γλῶσσα καὶ δριμύτερη ἀκόμη, (Γαλ. γ', 1), χρησιμοποιοῖ κάθε γνήσιος καὶ εὐκρινῆς πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ μάλιστα ἡγέτης καὶ Χριστιανὸς Ἀπόστολος, πού δὲν συνδέεται μετὰ ταπεινὰ ἀτομικὰ συμφέροντα καὶ δὲν εἶναι δειλός. Τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ φρονήματος, προκειμένου περὶ θείας ἀποστολῆς, εἶναι ἀπαραίτητο ψυχικὸ στοιχεῖο καὶ ἠθικὸν ὄπλο στὴ διεξαγωγὴ ὄντος πολέμου κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Χριστοῦ ὅταν προσβάλλωνται τὰ κεφάλαια αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ἰδιοτελεῖς καὶ γλοιώδεις τύπους τῆς παρηκμασμένης ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν ζητεῖ ὁ εὐαγγελικὸς νόμος νὰ παλλάξῃ ἀπὸ τὰ ἠθικὰ γηρατιά της. Ἐπειτα τέτοια γλῶσσα χρησιμοποιοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς των καὶ μάλιστα σὲ ἄνθρωποι τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης. «Θαυμάζω, τοὺς εἶπε στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς του, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν Χάριτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον...» (Γαλ. α', 1), καὶ «φοβοῦμαι ὑμᾶς μήπως εἰκῆ κεκοπίσκα εἰς ὑμᾶς.» (δ', 11).

Ὁ Προφήτης Ἱερειμίας ἔγραψεν : «ἐπικατάρματος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς» (λα', 10). Ἐὰν ἓνας νοικοκύρης φροντίξῃ νὰ συντηρῆ τὸ σπίτι του μὴ γκρεμισθῆ, ἐὰν ἓνας ἀμπελοφυτὸς περιποιητῆ τὸ ἀμπέλι του νὰ μὴν ξεραθῆ, ἐὰν ἓνας ποιμὴν ἀγρυπνῆ ἐπάνω στὰ πρόβατά του γιὰ νὰ μὴ σκορπίσουν καὶ τὰ κατασπαράξῃ ὁ λύκος, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνος στὸν ὁποῖον ἔχει ἀνατεθῆ ἀπ' αὐτὸν τὸν Θεὸν ἢ περιποίησις τῆς λογικῆς χριστιανικῆς ποιμνῆς πρέπει νὰ ἐκτελῆ τὸ καθῆκόν του εὐσυνείδητα καὶ με φόβου Θεοῦ. Ἐκτὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ τῆς ψυχικῆς διαβρώσεως τοῦ λογικοῦ ποιμνίου πού πρέπει ν' ἀνησυχῆ τὸν ποιμένα, καὶ ὁ ἐξωτερικὸς ἐχθρὸς του εἶναι ἐπικίνδυνος γιὰτὶ ρίχνει στὸ λειβάδι

τῶν προβάτων τὸ δηλητήριο τῆς κακοδοξίας. Στους ἠθικά γαρ-
μισμένους καὶ στοὺς θρησκευτικὰ ἀδιαφόρους ἢ καὶ στοὺς εὐπί-
στους καὶ ρευστοὺς εὐρίσκει ἀνοιχτὸν τὸ δρόμο ἢ αἰρετική πλάνη
καὶ σφυρίζει στὰ ψυχικά αὐτιά τους τὴν βλάβη κακοδοξία.
Κι' εἶναι βεβαιωμένο πὼς τὴν δέχονται χωρὶς ἀντίδραση καὶ τὴν
ἀγκαλιάζουν σὰν μιὰ θέσι πού πρέπει νὰ πάρη ἡ ψυχὴ τους ἔναντι
τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν ἓνα σῶμα ἔχη χαλασμένα
αἷματα καὶ εἶναι προδιατεθειμένο σ' ἀρρώστειες, εὐκολα προσβάλ-
λεται κι' εὐκολα ἡ υἰεία του κλονίζεται καὶ καταρρέει. Τὸ ἴδιο
συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν ψυχὴ κυρίως ἐκείνων πού ἐπιπόλαια ἐδέ-
χθησαν τὰς εὐαγγελικὰς ἀλήθειαι καὶ δὲν τὰς ἔκαμαν ἐξ ἀρχῆς
αἷμα τους, σκέψι τους, βαθὺ αἰσθημά τους καὶ ζωὴ τους. Ὁ Ἀπό-
στολος στὴν περίπτωσι τῶν Γαλατῶν ἐκοπίασε, (Γαλ. δ' 11),
καὶ δὲν ἐσκάλισεν ἀπλῶς καὶ ἐπιφανειακῶς τὸν ψυχικό τους ἀγρὸ
ὥστε νὰ δικαιολογηθῇ αὐτὴ ἡ μετάστασις των ἀπὸ τὴν ἀλήθεια
στὴν πλάνη. Καὶ τὸ φαινόμενο αὐτὸ μᾶς ὀδηγεῖ στὴ σκέψι, πὼς οἱ
ἄνθρωποι τῶν ὁποίων οἱ πνευματικοὶ ταγοὶ διαχειρίζονται τὸ κε-
φάλαιον τῆς σωτηρίας των ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ἔχουν ἓνα βάθος
γνωστὸ μονάχα στὸ Θεὸ καὶ ἀνεξερεύνητο. Οὔτε αἱ διαβεβαιώσεις
των, οὔτε οἱ ἐνθουσιασμοὶ των, οὔτε αἱ περιστατικαὶ ἐκδηλώσεις
των μπορεῖ νὰ μᾶς ἀποκοιμήσουν. Παρουσιάζουν πάντοτε τὰς
γαλατικὰς ἐκπλήξεις τῶν μεταστροφῶν, ὄχι τόσο θρησκευτικῆς
καὶ ἠθικῆς ἀνόδου, ὅσο τῆς ὀλεθρίας κατηφορικῆς πρὸς μεγάλην μας
ἐκπληξι καὶ θλίψι. Εἶναι δυστύχημα γιὰτὶ σήμερα, περισσότερο
ἀπὸ κάθε ἐποχὴ τὰ πρόβατά μας ἔγιναν εὐάλωτα τῶν λύκων, τῶν
ψυχοφθόρων αἰρέσεων, ὅπως καὶ τὰ παιδιὰ μας, ἔγιναν μιὰ πλου-
σία καὶ παχειὰ προσφορά στὸ στομάχι τῆς ἁμαρτίας. Κι' ἂν ἐπρό-
κειτο περὶ ὀλικῆς ζημιᾶς, οἱ κλέφτες, οἱ ἄρπαγες, τὰ νηστικά θηρία
τῆς ἀδικίας θὰ ἔκαναν τὸ λιγώτερο κακό, καὶ ἀτομικὰ θὰ ἐζημιούτο
ὁ νοικοκύρης ἢ ὁ φύλακας τῆς ὀλικῆς περιουσίας. Ἄλλ' ἐδῶ δια-
φέρει τὸ πρᾶγμα : Πρόκειται περὶ τοῦ τρομακτικοῦ κινδύνου πού
διατρέχει μιὰ ψυχὴ ὅταν δηλητηριάζεται μετὰ τὴν ψευτιά τῆς πλάνης
Μὴ λησμονοῦμε δὲ πὼς ἐκτὸς τῆς ρευστότητος τοῦ λαοῦ μας, καὶ
ἄλλοι παράγοντες ἐξ Ἰσοῦ ἰσχυροὶ μετὰ τὴν ἰδιοσυγκρασιακὴ κατα-
σκευὴ του ὅπως εἶναι ἡ ἰδιοτέλεια, αἱ ἄμεσοι ὀλικαὶ ἀνάγκαι, ἀλλὰ,
γιὰτὶ ὄχι ; καὶ τῆς πνευματικῆς Ἑγείας ἢ ἐμφάνισης, νὰ προκα-
λοῦν ἀνοίγματα στὴν ψυχὴ τοῦ χριστιανικοῦ μας λαοῦ, καὶ τὰ βρω-
μόνερα τῶν αἰρέσεων νὰ εἰσέρχωνται ἐκεῖ καὶ νὰ μολύνουν σκέ-
ψεις, αἰσθητά, ἤθος. Πρόκειται περὶ μιᾶς σκληρᾶς πραγματι-
κότητος, μετὰ ἓνα φαινόμενο τῆς ἐποχῆς πάρα πολὺ ἀνησυχτικό
γιὰ τὴν πνευματικότητα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καί, συνεπῶς,
γι' αὐτὴν τὴν σωτηρία τῶν λογικῶν μας προβάτων. Ἡ ἀποδοχὴ
τῆς πλάνης καὶ ἡ δογματικὴ παρέκκλισις δὲν μένουν σὰν ἀπλῆ θεο-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

¹ Αρχιμανδρίτου ΜΑΞΙΜΟΥ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Διευθυντοῦ Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς «Ο ΙΕΡΕΥΣ» (Α΄) 1966.

Ὑστερον ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνιολογίας», τὸ χριστολαμπές πνεῦμα τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς Ἀρχιμανδρίτου κ. Μαξίμου Δασκαλάκη μᾶς ἔδωσε ἓνα ἄλλο βιβλίον «Ὁ ἱερεὺς» περιέχον συμπετυκνωμένην τὴν πνευματικὴν τροφήν τοῦ ἱερέως. Τὸ περιεχόμενόν του ἀναφέρεται εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἱερέως καὶ εἶναι ἀποχαιρετισμοὶ τοῦ κ. Διευθυντοῦ πρὸς τοὺς σπουδαστὰς τοὺς ἀπολυθέντας κατὰ τὰ ἔτη 1962—1966. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀναπτύσσονται θέματα ζωτικώτατα, ὅπως ἡ κηρυκτικὴ δρᾶσις τοῦ ἱερέως, ἡ ποιμαντορικὴ του σύνεσις, ἡ ἀγάπη τοῦ ἱερέως πρὸς τὸ ποίμνιον, ὁ σεβασμὸς τοῦ ἱερέως πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἐπίσκοπον κ.ἄ.

Τῶ ἀποχαιρετιστήρια αὐτὰ μηνύματα ὡς τὰ ἀποκαλεῖ ἐν τῷ προλόγῳ του ὁ συγγραφεὺς, εἶναι καταστάλαγμα τῆς ἀνωτέρας ὀριμοτάτης σκέψεώς του καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰς πρωτοτύπους ἐκτιθεμένας ἰδέας του. Καὶ ἀντιλαμβάνεται τοῦτο κανεὶς ἀναγινώσκων ὀρισμένους μόνον στίχους, ὅπως π.χ. εἰς σελίδα 14 γράφει σχετικῶς μὲ τὸν κήρυκα τοῦ Θείου Λόγου.

«Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν κήρυκα τοῦ Θείου Λόγου, τεταγμένον

ρία χωρὶς πρακτικὴ συνέπεια μεταξὺ μορφωμένων καὶ ἀμορφώτων, εὐκαταστάτων ἢ φτωχῶν. Δὲν μένει γειτονιά, γραφεῖο, σχολεῖο, κέντρο ποῦ νὰ μὴ παρουσιάζονται Χριστιανοὶ μὲ δισταραμμένας ἀντιλήψεις γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, τὴ δικαίωσι. Ἔχει, ὅπως τότε στὴ Γαλατία, ἀνάψει μιὰ πυρκαγιά αἰρέσεων καὶ ἀνηθικότητος ποῦ τείνει νὰ ἀποτεφρώσῃ τὸ δέντρο τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, καὶ χρειάζονται ἀναστήματα ἐνὸς Παύλου γιὰ νὰ τὴ σβύσουν. Μιὰ ὀργανωμένη προσπάθεια τῆς Ἀγίας μας Ἐκκλησίας μὲ τὰ χίλια τόσα στελέχη της μπορεῖ, μὲ τὰ μέσα τῆς ἀντεπιθέσεως καὶ τῆς ἀμύνης, νὰ θαυματουργήσῃ. Κι' ὀφείλουν ὅλοι νὰ προσέξουν καὶ νὰ πειθαρχήσουν στὴ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐπειθάρχησαν, μετὰ τὸν τσουχτερὸ ἔλεγχο στὴ φωνὴ τοῦ Παύλου οἱ Γαλάται. Κι' ἄς ἔχουμε ὑπ' ὄψει πῶς δὲν εἶναι κανένας μας ἀνεύθυνος καὶ πῶς «ὁ ἐν σπεύρῃ ἄνθρωπος τοῦτο καὶ θερίσει.» (Γαλ. στ', 7).

¹ Αρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑΣ
Ἱεροκήρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Εἰς τὸ ὑπὸ σημερινὴν ἡμερομηνίαν περιοδικὸν «Ἐκκλησία» δημοσιεύονται ἡ ὑπ' ἀριθ. 281/20/12/66 Πράξις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου «Περὶ καθορισμοῦ τοῦ βασικοῦ μισθοῦ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ τακτικῶν Ἐφημερίων» καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 282/20/12/66 Πράξις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου «Περὶ τῆς ὑγειονομικῆς περιθάλψεως τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου».

Διὰ τῆς πρώτης Πράξεως ὁ βασικὸς μηνιαίος μισθὸς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ τακτικῶν ἐφημερίων τῶν ἐνοριακῶν Ναῶν ὀρίζεται ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1967 ὡς ἐξῆς :

Ἐφημέριοι Α'	μισθολογικῆς κατηγορίας	Δρχ.	3.300
» Β'	»	»	2.600
» Γ'	»	»	2.400
» Δ'	»	»	2.100

Ἀπὸ τῆς αὐτῆς χρονολογίας παρέχεται προσαύξησις εἰς τοὺς ὡς ἄνω ἐφημερίους ἀνὰ 10% ἐπὶ τοῦ βασικοῦ μισθοῦ λόγω συμπληρώσεως πενταετίας ἐν τῷ αὐτῷ μισθῷ καὶ μέχρι πέντε πενταετιῶν. Ὡς πρὸς τὰ παρεχόμενα ἐπιδόματα ἴδατε τὸ ἄρθρον 2 τῆς ἐν λόγω Πράξεως εἰς τὸ ταυτάριθμον φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας».

νὰ ἐκθέτη τὴν ὀρθὴν καὶ ὑγιαίνουσαν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, νὰ προσθέτη ἢ ν' ἀφαιρῇ τι ἰδικῆς του ἐπινοήσεως, μεταβάλλων οὕτω τὸν ἀψευδῆ λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς διδασκαλίαν ἀνθρώπινον, διότι ἡ πρᾶξις αὐτοῦ συνιστᾷ νόθευσιν τοῦ Θείου Λόγου· καθὼς δὲ ὁ νοθευμένος ἐν ὕδατι οἶνος χάνει ἐκ τῆς ἰσχύος καὶ ἐκ τῆς γεύσεως αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ εὐαγγελικὸς λόγος νοθευμένος ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ, χάνει ἐκ τῆς καθαρότητος καὶ ἀγιότητος πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν...»

Τὸ περιεχόμενον τοῦ ὡς ἄνω πονήματος κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ροφήσουν ἀπνευστὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ σπουδασταὶ τῶν Ἐκ/κῶν Σχολῶν καὶ Φροντιστηρίων. Τὸν δὲ συγγραφέα θερμῶς συγχαίρομεν καὶ τοῦ εὐχόμεθα μακροζωΐαν ὑπὲρ ἀνθήσεως τῆς Ἀγίας μας Ἐκκλησίας.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἐφημέριος Μακρακώμης Φθιώτιδος

Διὰ τῆς δευτέρας πράξεως ἐγκρίνεται ἡ δαπάνη τοῦ TAKE παροχῆ ὑγειονομικῆς περιθάλψεως εἰς τοὺς ἐφημερίους ἀπασῶν τῶν μισθολογικῶν κατηγοριῶν (Α', Β', Γ' καὶ Δ') καὶ εἰς τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς συνταξιούχους ἐφημερίους τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν καὶ τὰς συζύγους των κατὰ τὸ σύστημα παροχῆς ὑγειονομικῆς περιθάλψεως τῶν τακτικῶν δημοσίων πολιτικῶν ὑπαλλήλων (Β. Διάταγμα 665/18—10—1962).

Ἡ ἀνωτέρω νοσηλεία παρέχεται μέσῳ τῆς παρὰ τῶ Ὑπουργείῳ Ὑγιεινῆς Ὑπηρεσίας Ὑγειονομικῆς Περιθάλψεως Δημοσίων Ὑπαλλήλων καὶ Συνταξιούχων.

Ἡ νοσηλεία τῶν ἐφημερίων καθορίζεται ὡς ἐξῆς :

α) Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ συντάξει ἐφημέριοι Α' μισθολ. κατηγορίας θὰ νοσηλεύονται εἰς τὴν Βα' θέσιν.

β) Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ συντάξει ἐφημέριοι τῶν λοιπῶν μισθολ. κατηγοριῶν εἰς τὴν Ββ' θέσιν.

γ) Τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν εἰς τὴν Γ' θέσιν.

Ἡ ἰσχὺς τῆς ἐν λόγῳ Πράξεως ἄρχεται ἀπὸ 1ης Φεβρουαρίου 1967.

Ἐντὸς τῶν ἡμερῶν θὰ ἐπακολουθήσουν Ἐγκύκλιοι τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους, διὰ τῶν ὁποίων θὰ παρέχονται ὁδηγίαι ἐπὶ τοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς τῶν Πράξεων. Ὡσαύτως οἱ Ὑπουργοὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν δι' ἐγγράφου των πρὸς τὸν ἀρμόδιον Ὑπουργὸν Ὑγιεινῆς θὰ ζητήσουν ὅπως γίνουν αἱ ἀπαιτούμεναι ἐνέργειαι καὶ ἡ σχετικὴ διαδικασία, εἰς τρόπον ὥστε ἀπὸ 1ης Μαρτίου 1967 νὰ καταστή δυνατὴ ἡ ἐνταξίς τῶν Ἐφημερίων εἰς τὴν Ὑγειονομικὴν Περιθάλψιν τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι διὰ τῆς ὡς ἄνω Πράξεως λαμβάνεται πρόνοια μόνον διὰ τοὺς ἀνήκοντας εἰς μισθολογικὰς κατηγορίας ἐφημερίους καὶ μισθοδοτούμενους εἰς βᾶρος τοῦ χρηματικοῦ λογαριασμοῦ «Κεφάλαια πρὸς πληρωμὴν μισθῶν Ἐφημεριακοῦ Κλήρου». Διὰ τοὺς λοιποὺς (ιερεῖς Ἱδρυμάτων κ.λ.π.), θὰ ληφθῇ μέριμνα κατὰ τὴν νομοθετικὴν κύρωσιν τῆς ὡς ἄνω Πράξεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Κριτική τοῦ «Οὐμανιστικοῦ» ἢ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδεώδους ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς (τέλος).—Τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου **Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου** τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ὁ περὶ Ἱερωσύνης λόγος. Ἀπόδοση **Θεοδόση Σπεράντσα**.—**Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου**, Ἡ θεία Πρόνοια καὶ ὁ κόσμος. Ἀπόδοση **Ἀνθίμου Θεολογίτη**.—**Ἀρχιμ. Νικοδήμου Γκατζιρούλη**, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν, Οἱ Ἄγγελοί σου.—**Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη**, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Ἡ χαρὰ κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον.—Θρησκευτικὲς καὶ ἠθικὲς μελέτες τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν **Νεκταρίου Αἰγίνης**. «Γνώρισε τὸν ἑαυτὸ σου». Ἀπόδοση **Θεοδόση Σπεράντσα**.—**Ἀρχιμ. Προκοπίου Παπαθεοδώρου**, Πλειότερον καὶ καθαρότερον φῶς στὴν νεολαίαν μας.—**Φ.** Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες.—**Βασ. Ἡλιάδη**, Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ ὡς ἐξηγεῖται καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας.—**Βασ. Μουστάκη**, Βασίλειος ὁ Μέγας.—**Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Καλύβα**, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος, 3. Γνήσιος Ἀπόστολος.—Βιβλιογραφία.—Εἰδήσεις.

Τόποις : ΤΣΙΡΩΝΗ (Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα)
Ὀδὸς Μενάνδρου 4, Ἀθῆναι — Τηλέφ. 311.121.

Υπεύθυνος Τυπογραφείου Γ. Σ. Χρυσάφης, Ἰασιωνίδου 22, Σούρμενα